

Teologisk Forenings julerevy 1939-49

Lige fra Aarhus Universitet eller rettere »Universitetsundervisningen i Jylland« startede i 1928, var det muligt at blive indskrevet på Det humanistiske Fakultet som teologistuderende. Det var der i det første semester syv, der blev. Undervisningen var imidlertid begrænset til sprogfagene hebraisk og græsk, de egentlige teologiske fag måtte man følge på Det teologiske Fakultet ved Københavns Universitet ligesom selve embedseksamen indtil 1945 blev afviklet her.¹ Omstændighederne krævede, at man i begyndelsen indrettede sig sådan på det unge universitet. Men at det var muligt at studere teologi, viser, at man fra starten tænkte på, at der med tiden skulle oprettes et teologisk fakultet ved Aarhus Universitet. Til et universitet - ikke blot en specialhøjskole - hørte et teologisk fakultet som noget helt naturligt.

Fra forårssemesteret 1930 holdt dr. theol. *Skat Hoffmeyer* (1891-1979), der på det tidspunkt var sognepræst i Rårup ved Juelsminde, teologiske forelæsninger for de studerende for at »bibringe dem en Forestilling om, hvad Teologi egentlig er«. Nogle teologistuderende, som i 1931 var færdige med sprogundervisningen, havde fået lov til at bo et ekstra år på Studentergaarden på Marselis Tværvej. De opfordrede nu Hoffmeyer, som i mellemtiden var blevet stiftsprovst i Aarhus, til at tilrettelægge undervisning i nogle af de traditionelle teologiske fag.² Universitetets bestyrelse støttede denne opfordring, og Hoffmeyer udarbejdede en studieplan. Det betød, at der fra den 9. september 1932 - stadig på privat basis - tillige blev givet propædeutisk undervisning i det gamle og det nye testamente samt i kirkehistorie.³

¹ Andreas Blinkenberg, *Aarhus Universitet 1928-1953*. Aarhus 1953, s. 40 og 88ff.

² Brev fra Hoffmeyer til medlemmerne af Det teologiske Fakultet i København, den 1/3 1935. Johannes Muncks arkiv på Statsbiblioteket, herefter JM. JM 1214.212. Se også Johannes Munck, »Der bygges teologisk Fakultet i Aarhus«, *Stud. Theol.* 3/1941 s. 155.

³ Undervisningen foregik på teknisk skole i Nørre Allé. Lærerne ved den private teologiundervisning var foruden Hoffmeyer, stiftsprovst *C.I. Scharling* (1879-1951)

I 1935 fik universitetet tilladelse til at eksaminere de teologistuderende i de gymnasiale tillægsprøver i latin og græsk, men endnu ikke i hebræisk. Lærerforsamlingen ytrede derfor ønske om, at der blev taget skridt til, at det også blev muligt at tage hebraicum i Aarhus, og at den hidtidige private teologiske undervisning måtte blive afløst af en undervisning helt i universitetets regi. Man henviste til, at Det teologiske Fakultet i København allerede i 1928 havde foreslået oprettelse af tre docenturer i henholdsvis de to eksegetiske fag og i kirkehistorie i Aarhus. Da der i oktober 1934 som noget nyt var indført en obligatorisk prøve i nytestamentlig græsk for alle teologistuderende, fandt man det hensigtsmæssigt at oprette docenturet i nytestamente, men foreslog i første omgang universitetets bestyrelse at nedsætte et udvalg »med det Formaal at udarbejde Planer for en teologisk Undervisning, der kunne anerkendes af Københavns Universitet«. ⁴

Hoffmeyer var godt klar over, at der »med Tiden« ville komme et teologisk fakultet, og at den undervisning, han var leder af, kun var »en midlertidig Nødhjælp«. ⁵ Men i de følgende år fortsatte den af ham ledede undervisning som hidtil. Sparekasserne havde netop stillet 4200 kr. til rådighed årligt i tre år for Hoffmeyer, og da samtidig universitetspolitiske forhold, bl.a. vedrørende oprettelsen af et »Erhvervsfakultet« spillede ind, blev man pludselig tilbageholdende med at oprette et teologisk fakultet. Der skete i hvert fald ikke videre i sagen, før de tre år var gået og pengene

fra Ribe og pastor *Johannes Asmund* (1906-1988) fra Søby-Skader-Halling, som underviste i Det nye Testamente, pastor *Kristian Ryge Jensen* (1868-1937) fra Hjerminde-Lee-Hjorthede og pastor *Hans Peter Bruun-Simonsen* (1899-1982) fra Blegind-Hørning, som underviste i Det gamle Testamente, mens dr. theol. pastor *Valdemar Lindegaard Petersen* (1877-1946) fra Vejlbj-Homaa og seminarielærer *Svend Mogensen* (1896-1988) underviste i kirkehistorie.

⁴ Brev fra Lærerforsamlingen til Aarhus Universitets Bestyrelse [december] 1934. JM 1214.212.

⁵ Her citeret fra *Demokraten* den 28/1 1935.

brugt op.⁶

Den tidligere fremsatte tanke om at ansætte en eller flere docenter blev taget op igen og førte i 1938 til den første ansættelse ikke af en docent, men af en teologisk professor. Det blev den 34årige dr. theol. *Johannes Munck* (1904-65), som blev ansat ved Det humanistiske Fakultet som professor i nytestamentlig eksegese. Denne noget usædvanlige stillingsbetegnelse hos humanisterne giver ligeledes et fingerpeg om den retning i hvilken udviklingen gik. For oprettelsen af Det teologiske Fakultet fik Muncks ansættelse da også på alle måder afgørende betydning.

Munck blev nu hovedlærer og overtog undervisningen i græsk og nytestamente, men ellers fortsatte den teologiske undervisning som hidtil til dels med nye lærerkræfter.⁷ I daglig tale brugte man allerede udtrykket 'Det teologiske Fakultet'. Nu tog udviklingen fart.

I 1939 kom et docentur i hebraisk til, som blev besat med *Harald Ingholt* (1896-1985), og som i 1941 - i stil med professoratet - omdefineredes til et docentur i gammeltestamentlig eksegese. Da Ingholt hurtigt rejste, blev denne stilling besat i 1942 med *Erling Hammershaimb* (1904-94), og den 4. februar samme år brød Munck og Hammershaimb ud af Det humanistiske Fakultet og konstituerede sig som »Det teologiske Fakultet ved Aarhus Universitet«, selvom fakultetet altså endnu ikke var fuldt udbygget.⁸

Selvom det umiddelbart kan lyde dristigt og egenrådigt var beslutningen altså blot en foreløbig markering af en proces, der

⁶ Se Palle Lykke, *By og universitet. »Universitets-Samvirket, Aarhus« 1921-1996*. Aarhus 1996, s. 200f.

⁷ Se Johannes Muncks artikel »Teologien i Aarhus« i *Nationaltidende* den 16/7 1939 genoptrykt i Viggo Mortensen og Jørgen Steenbæk (red.) *Teologi i Århus 1942-1992*, Aarhus 1992, s. 32ff.

⁸ Se Jakob Balling, »Det teologiske Fakultet 1942-1978« i Gustav Albeck (red.) *Aarhus Universitet 1928-1978*, Aarhus 1978, s. 367f. Optrykt i *Teologi i Århus 1942-1992*, s. 36f.

havde været i gang siden 1928. Hvis ikke det havde været tilfældet ville konsistorium og ministeriet næppe heller have accepteret den. Imidlertid gik der endnu et stykke tid, før fakultetet var fuldt udbygget og man fik eksamensret. Det opnåede man som nævnt først i 1945, da den sidste af de tre resterende professorer i de klassiske teologiske fag var blevet ansat. De politiske omstændigheder taget i betragtning var det imidlertid gået hurtigt. Allerede i 1942 blev *P.G. Lindhardt* (1910-88) ansat som professor i kirkehistorie, i 1943 kom *K.E. Løgstrup* (1905-81) til som professor i etik og religionsfilosofi og endelig blev *Regin Prenter* (1907-90) - der ligesom Lindhardt allerede i nogle år havde virket som lærer ved den teologiske undervisning - ansat som professor i dogmatik. Man var nu et teologisk fakultet, og kunne føre de studerende op til embeds-eksamen. Året efter fik man tillige promotionsret.

Lige fra starten af sin ansættelse tænkte Munck på at drage fordel af det overskuelige antal studerende. »Det, som præger Undervisningen, er de smaa Hold og den nøje Forbindelse mellem Lærer og Elev«. ⁹ »Aarhus-Princippet« kaldte han det. Munck forstod også betydningen af at give de teologistuderende mulighed for at samles socialt om den fælles interesse: teologien. Derfor tog han kort tid efter, at han var blevet ansat i 1939, initiativ til oprettelse af en *Teologisk Forening*, sådan som han kendte den fra København. Det vil sige en forening, hvor lærere og studerende kunne mødes til foredrag, oplæg og diskussion af faglige emner. Derudover fik aarhusforeningen altså den særlige opgave at styrke sammenholdet blandt de studerende og mellem de studerende og lærerne, og blev på denne måde et led i udviklingen frem mod etableringen af Det teologiske Fakultet.

Teologisk Forening

Den 27. april 1939 havde Munck indkaldt de tre teologistuderende *Otto Nielsen* (1917-83), *Egon Henry Johannesen* (1918-44) og *Rudolph Arendt* (f. 1917) til et møde i sit hjem på Dr. Margrethes Vej 14, med henblik på at stifte en teologisk forening. Mellem de fire tilstedeværende

⁹ Johannes Munck, »Det teologiske Fakultet«, *Den jydske Akademiker* juni 1942.

var der enighed om, at idéen var god, og man diskuterede, om man skulle indkalde til et stiftende møde. Det var der imidlertid ingen der så nogen grund til, og derfor erklærede Munck: »Ja, så kan teologisk Forening i Aarhus hermed betragtes som stiftet«. I protokollen er der i parentes tilføjet: »Kl. er ca 17«, så foreningens oprettelse kan tidsfæstes helt præcis.¹⁰ Det var altså samme beslutsomme metode Munck med held anvendte ved oprettelsen af fakultetet tre år senere.

På et møde den 2. maj konstituerede de fire foreningsgrundlæggere sig som bestyrelse med Munck som formand, Otto Nielsen som næstformand, Egon Johannesen som kasserer og Rudolph Arendt som sekretær. Man fastlagde efterårssemesterets program med seks møder foruden en »Julefest«.¹¹ På det stiftende møde havde man allerede vedtaget, at man ville afholde det første regulære møde i foreningen før sommerferien, og dette fandt sted den 9. maj 1939.

Dette første møde i Teologisk Forening blev holdt i professor Muncks private hjem, sådan som møderne i de følgende år for det meste blev det. Flere end halvdelen af de teologistuderende var mødt op.¹² Diskussionsoplægget den første aften var ved stud. theol. *Jørgen Laursen Vig* (1918-2005). Oplægget havde som titel: »Riget, Magten og Æren, Menneske først og Kristen så«. Da tilhørerne var samlet, var taleren endnu ikke kommet, og lidt efter kl. halv ni, blev et par stykker sendt ud for at finde ham, men så dukkede han op, og mødet kunne »tage en forsinket Begyndelse. (Det skulde senere vise sig, at det også kom til at tage en forsinket Slutning)«, føjes der til

¹⁰ »Teologisk Forening i Aarhus. Protokol over Foreningens Møder og Bestyrelsesmøder I«, s. 3. JM nr. 1150.

¹¹ Protokol I, s. 5. JM 1150.

¹² Ifølge kopi af Elisabeth og Johannes Muncks gæstebog var der 27 til mødet. Af lærerne var foruden Munck også Harald Ingholt og *V. Schou Pedersen* (1905-1993), der underviste i gammeltestamentlig eksegesi, tilstede. JM nr. 1153. Der har sandsynligvis været flere. I hvert fald omtaler protokollens referat af mødet endnu en studerende.

i referatet.¹³

Munck bød velkommen og understregede i sin tale, at det var foreningens formål at »samle alle teologiske Studenter med deres Lærere til faglig Drøftelse og til selskabeligt Samvær, hvor de kan lære hinanden nærmere at kende«. Bestyrelsen ville planlægge ca. 7 møder hvert semester og ville stræbe efter at foreningen »i stort Omfang bar sig selv«. Det vil sige, at det ikke alene skulle være udefrakommende foredragsholdere, men også lærerne og ikke mindst de studerende, der leverede diskussionsoplæg. Der lå noget »programmatisk« i, at det var en student, der var foreningens første taler.¹⁴

Noget egentligt program for den teologi, der skulle drives i foreningen, var Munck tilbageholdende med at give, men han ville »for egen Regning pege paa to Sammenhænge hos Paulus«, der belyste »Teologien efter dens Væsen og dens Formaals«. Han citerede 1. Korintherbrev kap. 2 vers 12, hvor det hedder: »'Vi skal ikke modtage Verdens Aand, men Aanden fra Gud, for at vi kan erkende det, som er blevet skænket os af Gud'. Deri er Teologiens Væsen givet«, som han - næsten programmatisk - erklærede. At se og undersøge sammenhængene i stoffet i lyset af troen, skulle være den teologiske tilgang. Med hensyn til teologiens formål henviste han til afsnittet om Israels forkastelse og Guds frelsesplan i Romerbrevets kap. 9-11. Af disse kapitler, sagde han, kan man se, at »Teologiens Formaal er at lære Lydighed«. Der var en mening med »Guds tilsyneladende Uretfærdighed« overfor sit udvalgte folk. Den var nemlig tegn på at »hans guddommelige Retfærdighed« gik »langt ud over menneskeligt Maal og Beregning«. Man kan næsten tale om et missionerende islæt i det, som Munck på denne måde betegner som »Teologiens Formaal«, men det er sikkert også et forsøg på at lægge afstand til en kirkelig teologi i barthiansk udgave. Munck citerede igen Paulus og lod hans lovsang slutte denne del af talen: »O Dyb af Guds Rigdom og Visdom og Indsigt. - - - Ham være Ære i Evighed, Amen«.

¹³ Protokol I, s. 6. JM 1150. Jørgen Laursen Vig er portrætteret i dokumentarfilmen *The Monastery - Hr. Vig og Nonnen* fra 2006 instrueret af Pernille Rose Grønkjær.

¹⁴ Johannes Muncks velkomst den 9/5 1939. JM nr. 1159.

Sådan mente Munck, at rammerne for »Teologien i Aarhus« skulle sættes i 1939, ikke rammerne for en egentlig 'Aarhusteologi', men for de »Studenter og Lærere«, der herefter samledes i Teologisk Forening.¹⁵

Hr. Laursen Vig fik nu ordet, og startede med at sige, at han ikke ville holde et dogmatisk foredrag, men fremstille »et Synspunkt«, der skulle betragtes »som et grundtvigiansk Nødværge mod Barthianismen«. Ifølge det detaljerede referat var der tale om et ret karismatisk foredrag, hvor 'riget, magten og æren' skulle betragtes som »et Symbol på« historien, idet *riget* betegnede alt, hvad der går forud for Kristus, det gammeltestamentlige, det hedenske, det menneskelige og »Gud i Almindelighed«, *magten* betegnede Guds åbenbaring i Kristus og *æren* »Helligåndens Tid, Kirkens Tid«. Foredraget var disponeret således, at der først skulle tales om »Synspunktet i Almindelighed«, derefter skulle dette anvendes først på »Levnedsløbets Begreb« og til sidst på »Læren«. Meningen var tilsyneladende at bestemme, hvad sandheden er om det at være menneske. Denne sandhed »kan kun udtrykkes mytologisk, metafysisk eller theologisk«, hedder det. Referenten tilføjer: »(Taleren syntes ganske at sidestille disse 3 Begreber)«. Sandheden nærmer man sig kun, når livet ses i sammenhæng, og for at kunne det, må man have historisk sans og »benytte den dialektiske Metode«. Dette illustreres ved hjælp af nogle »3-heder«, som ved en nærmere analyse viser sig at være »2-heder«: »Mand-Barn-Kvinde«, »Fortid-Nutid-Fremtid«, »Credo« med de tre artikler og »Himmel-Jord-Helvede«. Det er nemlig sådan, at nummer 1 og 3 i disse 3-heder er »kontradiktoriske (ikke blot kontrære)«, og derfor brydes de i det 2. led. »Mennesket er en Kampplads for en Kamp mellem 2 modstridende Kræfter: Gud og Satan«. Teologien er altså dialektisk og ikke som videnskab i almindelighed, der tilstræber harmoni. »Den har Perfektibilitet; men jo mere perfekt en Sandhed bliver, des mere fjerner den sig fra Sandheden«. Videnskaben er rettet mod fremtiden. Teologien vender sig til fortiden og »Fædrene; de var længere fremme end os. Teologien lærer, at al Perfektibilitet ligger i Gud«.

I foredragets anden del, levnedsløbet, kommenteres barndommen,

¹⁵ Ibid.

ungdomstiden og den voksnes verden. Om barndommen hedder det bl.a., at den »er Frihedens Verden; det er en hel Verden. Fantasi og Drøm går i et med Virkeligheden«. I ungdomstiden »begynder Synden og Problematikken. ... Det er Renaissancen og Rationalismen, der når Bunden med Hume, hos hvem det mest elementære rokkes«. På overgangen til den voksnes verden står Kant, fordi både den faktiske verden og frihedens verden er reelle for ham. »Her er Krisen absolut. Tidens Fylde nærmer sig. I Tidens Fylde bliver Synden fuldkommen og mister da Magten; ved Mødet med Kristus fuldkommes Synden jfr. Peter: 'Gå bort fra mig ... etc.'«. Referatet fortsætter:

På dette Punkt af Talen slår Klokken 10. Her afbryder *Birkler* med en Bemærkning om, at der er nogle Stykker, der ikke er så stærke henad de små Timer. *Laursen Vig* trækker gentagne Gange Uret op af Lommen og ser overrasket på det og gør opmærksom på, at han kun er halvfærdig, hvortil *Birkler* svarer, at det havde han netop en skummel Anelse om (Munterhed). *Vig* lovede at fatte sig i Korthed og brugte ½ Time til at gøre Levnedsløbet færdigt samt at anvende sit Synspunkt på Læren. ...

Efter Foredraget var der Diskussion, der dog blev afbrudt af en Tepakse og derpå påbegyndt igen. *Heinemeyer* protesterede mod den Tese, at det var nødvendigt at være Hedning før man blev Kristen. Denne Protest sluttede *Boumann* sig til. *Vig* benyttede her Lejligheden til at polemisere mod almindelig letkøbt Thevands-Kristendom. Vi skal være Hedninger for at lære den dybe alt opslugende Længsel at kende, Længslen efter *fuldkomment at skue Gud*; vi skal længes som Platon gjorde det. Udtrykket »fuldkomment at skue Gud« faldt *Korsholm* for brystet, idet han hævdede, at intet var fuldkomment i Sydens Verden. *Kastbjerg* hævdede at Teologi skal være Kristologi[,] Jesus-forskning, objektivt videnskabeligt. *Vigs* Standpunkt var Subjektivisme. *Vig*: Dette er ikke *Theologi*. *Theologi* må være kontradiktorisk, omfatte *hele* Menneskelivet. Du stiller dig på de halve Sandheders Side, på Perfektibilitetens Side, og det fører ad Helvede til.

Imidlertid gik Tiden ad Midnat til, i hvilken Anledning Professor *Munck* fandt det formålstjenligt at hæve Mødet.¹⁶

¹⁶ Protokol I, s. 10-12. JM 1150. De omtalte diskussionsdeltagere var *Erik Birkler* (1916-2000), *Erik Vagn Nielsen Heinemeier* (1919-1984), *Sven Thomas Bowmann* (1916-2007), *Johannes Jensen Korsholm* (1908-1946) og *Kristian Kastberg Nielsen* (1920-1999).

Hermed var Teologisk Forening kommet til verden med en af de studerende som første foredragsholder. Af de syv møder, man planlagde i hvert semester, som henholdsvis »oplysende Foredrag« og »Indledninger til Diskussioner«, skulle to forestås af en af de studerende. Den hyppige mødefrekvens - man samledes almindeligvis den 2. og 4. tirsdag i hver måned i semesteret -, det at møderne blev afholdt privat, det begrænsede antal studerende¹⁷ samt den høje medlemsprocent var alt sammen med til at give foreningen karakter af klub i dens første leveår.

Der er dog ingen tvivl om, at man fra begyndelsen tilstræbte et højt akademisk niveau, men det var altså samtidig vigtigt for Munck, at de studerende følte sig som en gruppe og følte sig hjemme. Der blev ofte udarbejdet teser og dispositioner til foredragene forud for møderne, så man kunne forberede sig, og således havde nemmere ved at tage del i diskussionen. Man bestræbte sig på at møderne ikke blev »Paradeforestillinger«, hvor de studerende blot var »til Stede som stumme Tilhørere«, og at bestræbelsen lykkedes, vidner mødereferaterne i protokollen om og - som vi lige har set - allerede referatet af det første møde i foreningen.

I sin første årsberetning ved generalforsamlingen den 3. maj 1940 udtalte formanden, at man havde »forsøgt at være rummelige, ... af Respekt for enhver alvorlig eller kirkelig Standpunkttagen« og bestræbt sig for ikke at blive »et Propagandaforetagende for Barths Teologi«, sådan som den »ældre Søsterforening i København« var blevet det!

Til yderligere fremme af fællesskabet blev der planlagt en sommerudflugt, som de følgende år gerne fandt sted i maj og havde en af oplandets seværdigheder og et besøg i en nærliggende præstegård som mål. Disse udflugter foregik på cykel, og både lærere og studerende deltog. I årsberetningen konkluderede Munck, at »det maa siges at være lykkedes at gøre Foreningen til alle de teologiske Studeren-

¹⁷ I 1939 var der 40 teologistuderende immatrikuleret. Se *Kirkelig Haandbog 1939*, red. af Paul Needergaard, Kbh. 1939, s. 354. 1943: 73. 1947: 86. 1951: 113.

des Forening«. ¹⁸ Sammenholdet blandt de teologistuderende var en medvirkende faktor på vejen frem mod oprettelsen af Det teologiske Fakultet.

Julefesten

En teologisk foredragsforening kendte Munck som nævnt fra København, og et ikke uvæsentligt indslag her var foreningens årlige julefest. Et par år efter at Teologisk Forening i København blev dannet i 1905, fandt et »Julegilde« sted i forlængelse af det sidste møde i december. Med årene fik julegildet sine egne traditioner. Der blev gerne holdt auktion over donerede bøger, holdt taler og diverteret med »musikalske Bidrag«. Allerede i 1907 blev julegildet holdt på »Kafé Ny Rosenborg«, og i et eller andet omfang blev også spisning indført. ¹⁹ I 1918 kostede en billet til julegildet ikke mindre end 1½ kr. Ifølge et notat fra et bestyrelsesmøde i maj 1921 fremgår det, at julegildet i nogles øjne havde udartet, i referatet står der: »Bespisningen skal indskrænkes. Man kan vistnok ikke stryge Cigarerne«. Det var før, en rygerlov blev indført. Teologisk underholdning omtales ikke direkte før i 1930'erne, men at der tidligere havde været lavet revyagtige indslag og at de forekom i 1920'erne, vides med sikkerhed. ²⁰ Ordet »Revu« forekommer imidlertid først i 1945. ²¹

¹⁸ Beretning for året 1939-40. JM nr. 1153. Protokol I, s. 78 ff. JM 1150.

¹⁹ Protokol over medlemsmøder. Den 18/12 [1907] og den 5/12 1918. Venligst meddelt mig af Christian de Fine Licht. Se hans, »'Ny Teologisk Forening for Fri Forskning og Positiv Kristendom'. Om Edvard Lehmann og P.P. Jørgensen og de andre grundlæggere« i *Teologiske Stemmer. 1905 Teologisk Forening 2005* red. af Johanne Stubbe Teglbjerg, Sven Rune Havsteen og Christina Petterson, Kbh. 2005, s. » 161-175.

²⁰ I Johannes Muncks *Satiriske og poetiske Værker ved Jonas Munck i Udvalg* er teksten »Regler for Den gammeltestamentlige Forskning« dateret »Efteraar 23. nær Jul«, »Vore slesvigske Krige i det 19. Aarhundrede« dateret »Jul 24«, »Fædum. En Dialog af Platon. Oversat af Jonas« dateret »Efteraar, Jul 1925« og »Rektors Tale« noteres at være skrevet til »Julefesten 1925«. Privat eje.

²¹ Protokol over bestyrelsesmøder. Den 28/11 1918, den 28/5 1921 og den 1/11 1945.

Munck vidste, at et julemøde med indlagt underholdning yderligere kunne styrke sammenholdet, og derfor indførtes det fra begyndelsen i den aarhusianske forening. På bestyrelsesmødet den 2. maj 1939, hvor programmet for efterårssemesteret blev fastlagt, blev det som nævnt bestemt, at der i december skulle afholdes en »Julefest«. Selvom ordet julefest anvendes, var der i grunden tale om et julemøde, der som alle andre møder i foreningen begyndte med et foredrag. Mødet blev berammet til tirsdag den 12. december og man indbød *H.J. Falk* (1909-99), der på dette tidspunkt var kapellan ved universitetets sognekirke, Sct. Johannes Kirke, til at »holde et foredrag om 'Humor'«. På bestyrelsesmødet den 3. oktober var julefesten igen på dagsordenen. Man drøftede ...

navnlig den sidste Del af Programmet, den mere frie Underholdning. Denne Underholdning ville komme til at strække sig over ca. 1½ Time. Professor Munck antyder denne Underholdnings Beskaffenhed ved at oplæse nogle Bidrag fra lignende Underholdninger i Københavns theologiske Forening. En Festkomité bestående af Sekretæren nedsattes. Prof. Munck censorerer Komitéens Programudkast²².

Som planlagt blev julemødet afholdt tirsdag den 12. december, og pastor Falk indledte festen med at holde sit »foredrag om 'Humor'«. ²³ Derefter kom den »Prolog«, der var forfattet af Rudolph Arendt og som de følgende mange år blev et fast led i julefesten. Festkomitéen havde i øvrigt arrangeret »forskellig Underholdning bl.a. en Intelligensprøve mellem Studenter og Lærere, hvor Studenterne sejrede med 17 points imod 15«. Munck holdt »en FORELÆSNING om KILDEKRITIK«, ²⁴ formodentlig et af de bidrag fra Teologisk Forening i København, som han havde oplæst på bestyrelsesmødet. Det er tænkeligt, at det drejer sig om »Regler for Den gammeltestamentlige

²² Protokol I, s. 5, 14 og 27f. JM 1150.

²³ Referatet af julefesten er først indført i februar 1940 og her angives julefesten at være afholdt den 13. december. Det er næppe korrekt.

²⁴ Protokol I, s. 50. JM 1150.

Forskning. Betingelse for Indvielse i: Arabisk, Syrisk, Elamitisk, Moabitisk og sligt«, der i 4 paragraffer med adskillige underpunkter giver anvisning på, hvordan man løser forskellige kildekritiske problemer. Disse hemmelige regler må »ikke forevises eller paa anden Maade offentliggøres«. I § 1 tilrådes det, at bevare den »sædvanlige grammatiske Opstilling og de almindelige Rødders Betydning ... for ikke at vække uindviedes Mistanke«. Med hensyn til »sjældnere Gloser« tilrådes det at »slaa op i 'De vises Sten'. Det Sted, De da tilfældigvis træffer paa, undersøger De: 3. Linje, venstre Side, første Ord, oversæt Glosen hermed, forsvar det med babylonske Kileindskrifter« og når det drejer sig om tekstrettelser lyder rådet: »slaa da op - med Terninger el. lign. - for hver Glose. Hvis De tre Gange har faaet en Tekstrettelse uden Mening, forklar saa, at Teksten er korrumpet, eller forsvar en af Tekstrettelserne med overlegen Henvisning til Deres Modstanderes Intelligens. I saa Fald vil De vinde ubetinget tilslutning«. Hvad angår »Israels Historie« henviser underpunktet »a) Kildesondring« til forfatterens »Hoseaskommentar«, som er et selvstændigt Revynummer fra året før, »b) Hypoteser« foreslår, at man læser »de nulevende igennem« og foreslår: »prøv saa om De ikke kan lave nogle flere. Det er slet ikke saa svært, som De tror«. Med hensyn til »c) Aarstal og lign.« oplyses det, at »Telefonnumre, Daabsdag og Lotterinumre er udmærkede Udgangspunkter for en Beregning« og det tilføjes at det angående »Stednavnes Etymologi er ... rart at vide, hvad det ikke hedder paa Ægyptisk«. Der gives ligeledes vejledning indledningsspørgsmål og i løsningen af de problemer, der er forbundet med at arbejde med de gammeltestamentlige salmer. Den »Sammenknyttende Grundregel« lyder: »*Det eneste, jeg ved, er at vi intet ved, men det ved de andre ikke*«. ²⁵

Festkomitéen - som altså bestod af Rudolph Arendt - havde også forfattet en sketch, der var en »aktuel Samtale mellem Grundtvig, Mynster og Martensen om: KIRKELIG PROPAGANDA«. Arendt spillede selv Grundtvig, mens Martensen blev spillet af *Kristian Kastbjerg Nielsen*

²⁵ Johannes Muncks *Satiriske og poetiske Værker ved Jonas Munck i Udvalg*, s. 15-19.

(1920-99) og Mynster af stud. mag. *Vilhelm von Rosen*.²⁶ Om selve sketchen ved vi ikke andet end at Grundtvig erklærede sig som tilhænger af reklame, mens Mynster og Martensen var imod. Derudover var der »MUSIK - THE - osv. mm.«²⁷

Denne første julefest foregik som møderne sædvanligvis gjorde det i Muncks hjem. Fru Munck skildrede festen i et brev til sin mor et par dage efter at den var afholdt.

Am letzten Dienstag hatten wir das Weihn.fest unsres Teol. Vereins. Wir waren 33! Die Stuben waren voll. Es verlief alles sehr festlich. Wir hatten mit Lichtern, Tannen, rote Äpfeln geschmückt. Ein junger Pfarrer hielt einen sehr feinen Vortrag über »Humor« (christlich gedenkt), einer der Studenten hatte einen »Prolog« gedichtet, den er glänzend vortrug (einen Professor dabei karikirendt). Jonas hielt eine Scherzvorlesung über »Quellenkritik«. Dann fand eine »Intelligenzschlacht« zwischen Professoren + Studenten statt; die 3 Lehrer, die zugegen waren, sassen auf der einen Tischseite, 6 Studenten ihnen gegenüber. Einer unserer begabtesten Studenten hatte auf einem Haufen von Einzelzetteln Fragen getippt (theolog., kunsthistor., ect.), die gezogen wurden und schnell beantwortet werden sollten. Jede Antwort wurde mit - bzw. + gepunktet. Unter Jubel aller drum rum Stehenden ging das vor sich. Die Studenten gewannen wirklich mit 3 Punkten. Der selbe Dichterstudent wie oben hatte ein kleines Theaterstück gedichtet, wo Grundtvig, Martensen und Bischof Mynster auftraten. In herrlichen Kostümen (Gehröcken, Barten, hohen Kragen, mehlgepudertem Haar, ect. ect,) spielten sie ganz reizend. Die Kulisse war Jonas' Stube, vor der offenen Tür stand unser Küchentisch, darauf dicke Folianten, dahinter der alte Bischof mit seinem Konzept verschanzt. Zum Schluss sangen wir ein Weihn.lied - ach, während sie sich umzogen spielten 2 Schubert + Rubinstein auf Klav. + Violine, zwischendurch hielt einer eine reizende Rede auf mich, wo sie mir alle dankten für die grosse Arbeit, die ich hätte u. für die »warme Gastfreundschaft« neben der »kalten Intelligenz der Diskussionen« ect., worauf mir ein Riessenstrauss überreicht wurde. Ich hatte wirklich Mitleid mit dem Kerl, der, so eine vornehme Rede halten musste auf die »Professorinde«. - Mitten drin bekamen wir Kuchen + Kaffee (nicht

²⁶ Venligst meddelt mig af Rudolph Arendt.

²⁷ Protokoll I, s. 50. JM 1150.

Tee) zur Feier des Tages. Nun ist es bald zu Ende mit unserm Kaffee + Tee, da beides seit heute rationiert ist.²⁸

Som sagt var festen i de første år nærmest et julemøde, som indledtes med et foredrag, der ganske vist som lige antydte, allerede i 1939 havde et let indhold. Dette foredrag blev med årene til et regulært »Causeri«, som hurtigt udviklede sig til en særlig genre. Causeriet er endnu den dag i dag et fast led i julefesten. På samme måde blev prologen fra det første år et fast punkt ved festen lige til midten af 50'erne.

1940

I 1940 blev »Julefest el. Julemøde« berammet til at finde sted tirsdag den 10. december. Julefestens forløb blev drøftet på et bestyrelsesmøde den 7. november, hvor der »var Stemning for at man skulde begynde med et *Foredrag*«. Stud. theol. *Johan Bønnelycke Jørgensen* (1919-88), der var en dygtig pianist, fik til opgave at arrangere musikken. »Underholdningen før og efter Forfriskningen overvejes videre (evt.: Lege?) Efter Foredraget kunde synges et Par Salmer«. ²⁹ På endnu et bestyrelsesmøde nedsatte man en festkomité bestående af *Thyge Regn Svendsen* (1919-99) og *Anton Kristian Baunsgaard* (1908-78), og på et sidste bestyrelsesmøde den 28. november var der ét punkt på dagsordenen: »3. Behandling af Programmet for Julefesten«, som blev endeligt fastlagt og udsendt. ³⁰

Julefesten afholdtes som planlagt i Muncks hjem med ca. 45 deltagere. Professor Munck selv, »holdt et fornøjeligt Causeri over Indtryk fra Studietiden i Frankrig og Tyskland«. Det er første gang foredraget omtales som et causeri, og som man kan se af titlen, havde trangen til at høre om den store verden allerede meldt sig. Der var

²⁸ Elisabeth Munck (1907-1993) til Maria Weymann (1886-1969) den 16/12 1939. Venligst stillet mig til rådighed af Kirsten Munck.

²⁹ Protokol I, s. 89 og 124f. JM 1150.

³⁰ Protokol I, s. 126. JM 1150.

forskellige former for underholdning: »Causeri over Semesteret, Jydsk Oplæsning, Seværdighedskabaret, Ruskvartetten og Disputats om Husfluens Psykologi«. Det, som her kaldes for »Causeri over Semesteret«, er prologen eller semesterprologen, som den kom til at hedde, dvs. et versificeret tilbageblik på årets gang, og som allerede i 1939 havde indledt julefesten. Hvem der var forfatter til prologen i 1940, ved vi ikke, men i 1941-42 blev den skrevet af *Finn Riber Jensen* (f. 1921), siden - fra 1943-46 - af *Per Aagaard* (f. 1920) og fra 1947-49 af *Johannes Johansen* (f. 1925), i de første år af 1950'erne formodentlig af *Helge Severinsen* (f. 1930) og sidst - til og med 1956 - af *Thorkild Lyby* (f. 1930). Derefter forsvandt den fra julefesten, men er blevet taget op igen ved en række semesterstartfester i 1980'erne, og ved festen for Det teologiske Fakultets 50 år jubilæum i 1992, hvor det igen var Lyby, der forfattede og fremførte dem. Hvad der gemmer sig under de øvrige overskrifter står desværre hen i det uvisse.

Det eneste aktstykke, der findes fra mødet i 1940 og i øvrigt det første vi har fra en julefest, er en sang forfattet til lejligheden af *Tage Johannes Bertelsen Hansen*, (1917-80) med titlen: »Teologernes Pris«. Revyerne har siden almindeligvis taget lærerne under behandling, men i overensstemmelse med foreningens oprindelige formål handler denne sang udelukkende om de studerende, »om os selv« og om »dette Fakultet«, som det logisk nok hedder, selvom fakultetet først blev oprettet halvandet år senere. 'Fakultetet' er noget særligt og hævet over de andre, bl.a. fordi det rummer en enkelt »Or'genal« eller to, som så nævnes ved navn. Der er ganske vist en stor variation i originaliteten, men det er ikke det ydre, det kommer an på, men »den rette Aand«. Og den rette ånd vil sige, at man kun har ånden i tankerne, ikke som f.eks. stud. oecon.'erne, der, som de materialister de er, kun tænker på penge. »Vi tænker kun paa Aanden, / (og saa vort gode Huld). / Maaske en Gang ad Aare / vi siger mange Tak / til større Løn for Præster / - Det er en anden Snak«. En lejlighedssang må man kalde den, lidt selvironisk men uden bråd. Den anslår sikkert stemningen ganske godt.³¹

³¹ Gengivet i sin fulde længde i *Hvad si'r de i Aarhus hos teologerne. Blade af*
15

Det var sin egen sag at have omkring 40 unge studerende til te under besættelsen, så fru Munck havde taget sine forholdsregler, at de unge mennesker imidlertid ikke led nogen nød, fremgår af et brev hun skrev til sin mor et par dage efter at festen var blevet holdt:

Am Dienstag hatten wir Weihnachtsfest in unserm Theol. Verein. Wir rechneten mit 40-50 und wir hatten nicht verkehrt gerechnet. Ich hatte durch die letzten Monate Marken u. Vorräte gespart, sodass sie Tee und Kuchen bekommen konnten. Und den Kuchen hatten wir die letzte Woche hindurch gebacken. Da war ja viel nötig. Und es hat ihnen geschmeckt. Sie bekamen erst helles Roggenbrot (in kleinen Schnitten) mit Kräterkäsebuttermargarine (dh. Margarine). Jetzt vor Weihn. bekamen wir etwas Marg. zugeteilt und die lässt sich dünner schmieren als Butter und ist ja auch billiger. Dann folgten Apfelkuchen (deutsches Rezept, Hefeteig), kurz bevor sie kamen, aus dem Ofen geholt; ein Schoko.kuchen mit Vanillecreme zwischen den Schichten (für 7 Tortenböden ging nur 125 gr geriebene Kochschoko drauf und soviel hatte ich noch aus alten Zeiten) und schließlich durften sie sich satt essen an Sirupskuchen und Galoppkringel. Du findest das ganze vielleicht sehr üppig. Aber da sie sonst zu ihren Sitzungen weder zu essen noch zu trinken kriegen, sollten sie diesmal verwöhnt werden. Und es schmeckte ihnen. Wir hatten in 4 Zimmern gedeckt; in Jonas Zimmer: da sassen 6 um Väterleins runden Tisch, 3 an dem kleinen grünen Kachelstisch; im Esszimmer sassen 12 um den Esstisch; in meinem Zimmer 6 um einen etwas grösseren Kachelstisch; im Kinderzimmer: da bildeten Wickeltisch und unser roter Gartentisch eine lange Tafel für 11 und ein Extrastisch in der Ecke dieses Zimmers eine Essmöglichkeit für 3. Wir hatten Plätze für ausserdem 10. Ich habe aber auch vorher lange gegrübelt und ausprobiert. ... Alle Tische waren mit Tannen und Lametta und Lichtern geschmückt, im Kinderzimmer als besonderen Schmuck den Adventskranz. Übrigens brauchten wir das Kinderzimmer nur zum Teetrinken. ... Das Festprogramm wurde ganz von Studenten bestritten ausser dem »Festvortrag«, den Jonas als »Causerie über Studiumserlebnisse eines entschwundenden Europas« sehr fröhlich und lebendig hielt. Da war Musik, sowohl Klavier als Quartett als gem. Gesang, Theaterspiel, Raritätenkünstler, Rezitieren usw. Von 8-12 waren wir intensiv beschäftigt. Und waren begeistert. Die rührenden Jungens hatten einen

teologrevyens historie. Ved Poul Bredsdorff, Søren Jensen, Henning Lehmann, Thorkild C. Lyby og Knud Ottosen. Aarhus Universitets Forlag 2011, s. 136f.

Riesenblumenstrauss mit und einer von ihnen - den ich schrecklich bedauerte - hielt eine ganze Rede auf mich, in der sie ihren Dankbarkeit ausdrückten, dass sie hier ein offenes Haus fanden, dass der grosse Vorzug vor Kopenhagen war, dass hier ein enger Kontakt zwischen Lehrer und Studenten möglich gemacht wurden ect. ect. Königlich amüsierte ich mich, wie der arme Auserlesene peinlich genau die direkte Anrede »Sie« vermied und mindestens 10-mal auf diese Weise Professorinde oder Fruen einschieben musste. Hu, ich kam mich sehr alt vor und selbstverständlich wurde ich bei diesem Akt rot wie in jungen Tagen. Na, ich drückte ihm dann die Hand, dankte allen und bedauerte ihn, dass er eine so lange Rede, hätte halten müssen.³²

Skildringen giver et fint indblik i den rolle Johannes Munck påtog sig som »Studentenvater« overfor de studerende, og det store arbejde der var forbundet dermed for fru Munck.

1941

Året efter blev julefesten afholdt tirsdag den 9. december som vanligt hos Muncks på Dr. Margrethesvej, og før selve mødet blev de omkring 40 deltagere fotograferet ved kaffebordet.³³ Dette år var det en af lærerne ved den teologiske undervisning, lærer ved Aarhus Seminarium, Svend Mogensen, der holdt »et yderst interessant Foredrag« med titlen: »Strejflys over dansk Væsen (med indlagt Fælles- og Solosang)«, som der står i programmet.³⁴ »Iøvrigt forløb Aftenen programmæssigt. Stor Lykke gjorde Sketcher, hvor Skuespillerne var udstyret med hjemmelavede og lejede Dragter, Parykker og Skæg«.³⁵

³² Elisabeth Munck til Maria Weymann den 12/12 1940

³³ Gengivet i *Hvad si'r de i Aarhus hos teologerne?*, s. 24.

³⁴ Med denne titel, »Strejflys over dansk Væsen« udgav Svend Mogensen i *Baunen, Aarhus Seminariums Elevforenings Aarsskrift* 1943, s. 18-24 en lille artikel med et causerende præg, der hvad hovedindholdet angår, kan tænkes at stemme overens med det causeri, han holdt ved julefesten i 1941.

³⁵ Protokol I, s. 235. JM 1150.

I et brev til sin svigerfar skriver fru Munck:

I Tirsdags havde vi vores Julefest i Teolog. Forening. Der mødte mellem 40 og 50. Vi havde det meget festligt. 5 Studenter havde instuderet en Sketch »Reformationen bliver indført i Nokkerup« (frit efter Dr. Lindhardts Foredrag ...) Stykket var altsaa en Parodie, blev forresten spillet meget morsomt. Jeg leverede Kaffe og Kager. Vi havde dækket i de 4 Stuer (Børneværelse iberegnet) og pyntet med Gran og Lys.³⁶

Programmet oplyser desuden, at der som året før var »Causeri over Semesteret« altsaa en semesterprolog og »Musik og jydsk Oplæsning«. Sketchen var en »Urpremiere paa det alvorlige Skuespil: Reformationens Indførelse i Nokkerup (frit efter Dr. theol. P.G. Lindhardt)«. I øvrigt sang man efter »Højskolesangbogen og Salmebogen«.³⁷ Lindhardt var i 1940 blevet hjælpepræst ved Domkirken, og i februar 1941 overtog han den store gennemgang af kirkehistorien for den teologiske undervisning. Han havde været foredragsholder ved mødet i november med emnet: »Trængte Reformationen igennem i Danmark?«, hvilket øjensynligt har inspireret til revynummeret.³⁸

I maj var udflugten gået til pastor *Knud Bang* (1902-82) i Mørke. Ved den lejlighed havde Thyge Svendsen skrevet en sang, som med udeladelse af et enkelt vers lod sig genbruge ved julefesten. Visen hed: »En gammel, men god og sandfærdig Vise om Teologer«, og handlede denne gang om lærerne og ikke om studenterne, »Der er jo ogsaa andre / ved vores Fakultet-tet-tet«, som det hedder. Fakultetsbevidstheden fejlede ikke noget. Visen gik på melodien til »Den sømand, han må lide«. Lindhardts undervisning var der for lidt af, »For vi har ikke noget / at læse hjemme paa-paa-paa«, men det kom der. Da undervisningen i slutningen af 1943 mere eller mindre gik i stå, fik Lindhardt tid til at skrive *Den nordiske Kirkes Historie* (1945).³⁹

³⁶ Elisabeth Munck til Vilhelm Munck (1865-1948) den 13/12 1941.

³⁷ Program for Teologisk Forening's Julefest. Papirer fra foreningen 1941. JM 1161.

³⁸ Referat af foredraget. Protokol I, s. 229f. JM 1150.

³⁹ P.G. Lindhardt, ... *sådan set*. Kbh. 1981, s. 96f.

Også Munck, Prenter, Svend Mogensen, Viggo Schou-Pedersen, *Valdemar Lindegaard Petersen* (1877-1946) og *Per Krarup* (1906-77), der var lærer på Katedralskolen og underviste i begyndergræsk omtales i visen. »Og endelig Per Krarup / vi nævner allersidst-sidst-sidst. / Han er dog ikke ægte, / men bare humanist«. Den teologiske selvbevidsthed lader sig muligvis undskylde med, at man stadig var inde i konsolideringsperioden. »Festen sluttede Kl. 23.30«. ⁴⁰

1942

Allerede før sommerferien havde man dette år julefesten i tankerne, og på et bestyrelsesmøde i slutningen af april blev det besluttet at bede pastor *Paul Knudsen* (1905-94) fra Skt. Markus Kirke om at holde et foredrag om kirkemusik. Det endte med at blive »Nogle Bemærkninger om den kirkelige Kunst«. ⁴¹ Julefesten fandt i 1942 sted torsdag den 10. december, havde mellem 40 og 50 deltagere og indledtes med, at man sang »Det kimer nu«. Efter pastor Knudsens foredrag blev »Et barn er født« sunget, hvorefter semesterprologen, der som nævnt var skrevet af Finn Riber Jensen, blev fremført af *Frode Grønbæk Madsen* (1923-99). Så blev der omdelt en sang skrevet af Riber Jensen og Per Aagaard: »En Sparesang om sparsomme Teologer i en Sparetid«. Som forklaring står i den bogtrykte udgave: »Efter Opfordring er der paa Grund af Papirmangel sparet nogle Bogstaver i hver Linie«. Der er ellers ikke mange mindelser om besættelsen og dens følger i revyerne fra de første år af 1940'erne. Melodien var: »En Kobbersmed ...«.

Naar vi skal feste her i Aften hos Professor *Mu*
saa er det, fordi det nu atter snart er Ju
Vi prøve vil at synge lidt om en og anden so
har glædet os til daglig og i Aften her er ko
- tra - la - la - la - la

⁴⁰ Protokol I, s. 235. JM 1150.

⁴¹ Protokol I, s. 316. JM 1150.

Igen får en række af de studerende et ord med på vejen, men som der står i sidste vers:

Men vi kan ikke naa at faa dem alle trukket fre
Og Russerne endnu vel nøjes kan med »βλ
paa, at vi ældre har hinanden saadan lidt for Na
Vi slutte maa, der kommer nemlig meget mere ba
- tra - la - la - la - la

Det, som kom ba(gefter), var bl.a. »En liden Vise om Teologi og Teologer udi den Stad Aarhus« skrevet af Per Aagaard på melodien: »På tankens slot«. Den handlede til gengæld om lærerne og de forandringer, der var sket i lærergruppen. Hammershaimb og *Bent Noack* (1915-2004) var kommet til byen. Efter at Lindhardt var begyndt at undervise, var Prenter gået fra kirkehistorien til systematikken.

Vor kære *Prenter* har holdt Flyttedag;
han læser nu Systematiken.
Det kniber bare at faa snakket af,
og han bli'r ogsaa ofte stikken,
naar andre aabner Døren ind til ham.
Dog synes jeg nu og, det er en skam,
Lindhardt maa staa
og høre paa,
saa et Kvarter der gaar af Timen.

Så kom »Aftenens Forfriskning« »det veldækkede Kaffeboard«, og det musikalske indslag, hvor Bønnelycke spillede Mozart. Munck læste derefter »Treaarskrigene« op, som der står i protokollen: »skrevet ved en tidligere Lejlighed«, nemlig til julefesten i Teologisk Forening i København i 1924. »Vore slesvigske Krige i det 19. Aarhundrede« med undertitlen »Afhandling for den dysmorfiske Doktorgrad«⁴² skulle, som protokollen oplyser »paa morsom Maade vise de gammeltestamentlige Metodens Anvendelse paa Historien«.

'Afhandlingen' begynder med at gøre opmærksom på at dens titel

⁴² Se note 20.

er misvisende, for resultatet af undersøgelsen viser, at det i virkeligheden kun drejer sig »om én Krig«. Tesen er, at de to foreliggende beretninger kaldet »1848-49-50« og »1864« stammer fra samme urkilde, og i § 1 gøres der rede for »De to Beretningers Indhold«. Det kan konstateres, at de to kilder »i alt væsentlig« rummer »det samme Stof, blot er deres Beskrivelse af Krigens Afslutning og hele Grundstemning vidtforskellig«. Der findes 'særstof' f.eks. beretningen om den danske hærs sejr ved Bov, men det er sandsynligvis »en senere Interpolators Værk«. Derefter »tager Hæren Stilling paa Dannevirke, hvorfra den fordrives i det saakaldte Slag ved Slesvig«. » - I 64 tager Hæren straks Opstilling paa Dannevirke, hvorfra den gaar tilbage efter flere Kampe«, og sådan redegøres der for »Ligheder og Forskelle« mellem de to beretninger, og sammenstillingen gør det klart, at de to beretninger har oprindelse samme sted fra. At beretningen kaldet 64 er den primære, kan ikke afgøres med sikkerhed, man må antage, at begge beretninger er sekundære. Tidligere har man ment, at man kunne stole på de mange tal og årstal der forekommer, men en nærmere undersøgelse afslører, at de er konstruerede.

Kristian d. 3. skal have indført Reformationen 1536, Kristian d. 4. skal være død 1648, to af de mest populære Aarstal i Danmarks Historie; men Tallet 1536 er baade 15, 3 og 6 Multipla af 3, Kristians d. 3.s Tal, og i 1648 er baade 16, 4 og 8 Multipla af 4, Kristian d. 4.s eget Tal. Altsaa er der ikke Tale om kronologiske Bestemmelser af almindelig Art, men om symbolske Beregninger over Kongens Tal i Rækken. Frederik d. 7. og 1849, et af Krigsaarene, men tillige det, der ofte kaldes Aaret for Danmarks Grundlov, sammenknytted gerne. Nu er $49 = 7 \cdot 7$, altsaa utvivlsomt dannet efter samme Metode som Tallene ovenfor, men Tallet 18 volder Vanskeligheder, da det ikke er deleligt med 7. En lykkelig og sikkert rigtig Konjektur vilde være at sætte 17 i Stedet, hvorved 7 ogsaa vilde forekomme i Tallets første Led. Saaledes har vi i 1864: $64 = 8 \cdot 8$ og 8 ogsaa i 18. Kongen kaldes ganske vist Kristian d. 9, men det er utvivlsomt en Sjuskefejl for Kristian d. 8.

Næste paragraf i afhandlingen er:

§ 4. Urkildens Udskillelse og Bearbejdernes Karakter.

Urberetningen vil vanskelig kunne udskilles af vore kilder. Ti foruden det allerede nævnte vil endog de topografiske Bestemmelser ved nøjere Undersøgelse vise sig at være konstruerede. Navne som Fredericia og Frederiksstad er jo blot Kompositioner over Kongenavnet. Selve det hyppig anvendte »Dannevirke« er tydelig nok blot en symbolsk Betegnelse, og efter vort Materiale kan vi ikke en Gang være sikre paa, at der staar en Realitet bagved. - Naar i Krigen 64, hvis Grundtal er 8, Tallene 2, 4 og 8 forekommer alle vegne, peger det i samme Retning: Der er 10 Dybølskanser, hvoraf navnlig Skanse 2 udmærker sig, og der er to Brohoveder. Den 28. Marts er der en heldig Forpostkamp, d. 18./4 stormes Stillingen, skanserne 4 og 6 holder sig længst. Og 8. Brigade angriber. - Disse Konstruktioner skjuler Urstoffet for os, men paa den anden Side røber de tydeligt Bearbejdnernes Karakter.

Den først Bearbejder gik med Brillen og røg lang Pibe. Der er noget idyllisk ved ham, hans Krige foregaar om Sommeren, saa snart det begynder at blive koldt om Aftenen, laver han Vaabenstilstand og udsætter Krigen til næste Aar, derfor bliver hans Beretning ogsaa paa tre Aar. Desuden vader han i Unøjagtigheder, snart taler han om Fjenden som Oprørere, snart som fremmede Tropper. Navnet Slesvig anvender han ofte, som var det en By, men undertiden som om det var en Landsdel, etc. Han har, synes det, været et stort Stykke af en Ætervader.

64-Bearbejderen har været Misanthrop. Hans Krig begynder i Frostvej og ender inden Højsommeren. Da Dannevirke rømmes, lader han Temperaturen være $\div 8^{\circ}$ (atter Tallet 8). Grunden til hans Surhed er den, at han dumpede til teologisk Embedseksamen, efter at han engang ved en Julefest havde gjort Løjer med Teologien. Man lægge blot Mærke til, hvorledes han med haard Haand lader Fjenden udjage alle præster i det besatte Omraade, etc. Han var gift og havde 8 Børn.

Fælles for begge Bearbejdere er, at de er Jyder; ellers ville de aldrig have ladet Krigen foregaa der.

På dette sted bliver der plads til en »Exkurs« om de religiøse forhold, sådan som de afsløres af kilderne. Det giver samtidig anledning til at fyre en række regulære brandere af.

Hvis det er en kristen Kirke, vore Kilder fører os til, gør den unægtelig et uhyggelig militært Indtryk. Selv om den kanoniske Ret synes ophævet, læses kun de kanoniske Skrifter ved Messe. Der omtales Messehagl, der antagelig bruges som Ladning i Kirkebøsserne, som har deres Plads i Vaabenuset. Tillige har hver Kirke sine Skytspatroner.

Forelæseren mener ydermere at kunne fastslå, at der til grund for »Urstoffet« ikke har eksisteret en egentlig historisk beretning, men at det bygger på »en første Modernisering af gammelt nordisk Sagnstof, ... Rolf Krage og hans Kæmpers Død for Hjartvars Haand har sikkert været det oprindelig Forbillede«. Terminus a quo kan derfor sættes til »noget før Kristendommens Indførelse i Danmark«. Derimod volder terminus ad quem problemer, og efter forskellige overvejelser i den forbindelse kan det fastslås, at »Ingen af Forfatterne har modtaget nogen Paavirkning fra Professor Grønbech«. En bekvem terminus ad quem er dermed opnået.

Afhandlingen slutter med følgende konklusion:

Hermed maa vi vist lade os nøje. De to Beretninger er saaledes uden historisk Værdi, men den skønne, fantasifulde Skildring bliver tilbage, den mandige Alvor og stærke Fædrelandsfølelse, der har sin Værdi udover det mere tilfældige Stof.⁴³

Ifølge overleveringen var professor *Holger Mosbech* (1886-1953) blevet stødt eller måske ligefrem fornærmet, da han hørte nummeret første gang. Om det skyldtes forargelse over behandlingen af et alvorligt emne eller det var den løsslupne behandling af den videnskabelige tekstkritiske metode, melder historien ikke noget om.

»Efter endnu nogle Stykker af Bønnelycke gik Tæppet for den komiske Tragedie 'Eskatologi'«. ⁴⁴

1942 var som nævnt året, hvor Det teologiske Fakultet blev oprettet og året for et angreb på fakultetet fra Indre Missions formand *Christian Bartholdy* (1889-1976). Han var utilfreds med den historisk-kritiske metodes behandling af de bibelske tekster, sådan som den var blevet anvendt af Hammershaimb i hans afsnit om Det gamle Testamente i *Håndbog i kristendomskundskab* (1942). Hammershaimb tog ikke selv til orde mod angrebet. Det gjorde Munck derimod, og det

⁴³ *Satiriske og poetiske Værker ved Jonas Munck i Udvalg* s. 43-49.

⁴⁴ Protokol I, s. 317. JM 1150.

er på baggrund af denne debat, at 'julekomedien' er blevet til.⁴⁵

Munck kendte komedien før opførelsen og havde censureret den. I et brev til sin far skrev han:

I denne Uge skal vi have Julefest paa Torsdag med et Halvhundrede Mennesker, Foredrag, Julesalmer, Kaffedrikning og Opførelse af et aktuelt Stykke, skrevet og opført af Studenterne. I Aar er Personerne i Stykket St. Peter, Fanden, Pastor Bartholdy og Professor Munck, Handlingen foregaar foran Himlens Port. Det er meget harmløst, hvad jeg har set af Stykket, der forelægges mig som Censor, efterhaanden som det bliver færdigt.⁴⁶

»Handlingen foregaar en tidlig Morgenstund udenfor Himmels Port, hvor to trætte Vandringsmænd kommer gaaende for at ansøge om at komme ind«. Stykket indledes med en prolog, som fortæller, at publikum som sædvanligt skal præsenteres for en af årets begivenheder gennem et stykke »Anskuelighedsundervisning« om nogle høje herrer, som ikke forstod hinanden. »I Aar vi viser Dem to Bekendte, / som skarpt imod hinanden sig vendte, / og knapt nok kunde blive enige om, / hvad de realiter skændtes om«. Meningen er ikke at dømme mellem parterne, »men blot for en Tid / at gøre til spøg deres hele Strid«. Stykket vil afsløre, »hvordan man tænker sig, at de hinsidige Myndigheder ser paa den teologiske Verdens Problemer«. ⁴⁷ De to

⁴⁵ Fra debatten kan nævnes Johannes Munck, »Indre Mission mangler et Bibelstandpunkt« i *Aarhus Stiftstidende* den 10/5 1942, samme, »Indre Mission maa give klar Besked om sit Bibelstandpunkt« i *Kristeligt Dagblad* den 11/6 1942, og samme, »Nu kan Kampen mod Bibelkritiken indstilles« i *Aarhus Stiftstidende* den 14/6 1942. Chr. Bartholdy, »Har Aarhus teologiske Fakultet et Bibelstandpunkt?« i *Kristeligt Dagblad* den 16/6 1942. Også Skat Hoffmeyer blandede sig i debatten med »Den jævne Mand har Tillid baade til Bartholdy og Munck« i *Aarhus Stiftstidende* den 28/6 1942. Johannes Munck, »Indre Mission vil fortsætte Kampen uden noget Bibelstandpunkt« i *Kristeligt Dagblad* den 7/7 1942. Se også Erling Hammershaimb, »Træk af det teologiske fakultets historie 1941-1976«, *Teologi i Århus 1942-1992*, s. 103.

⁴⁶ Johannes Munck til Vilhelm Munck den 6/6 1942.

⁴⁷ Introduktion til »Eskatologi«. JM 1162.2.

vandringsmænd er naturligvis Bartholdy og Munck, som altså er døde. Der er en stemning af sort humor over hele stykket, en stemning der ofte senere har været i teologrevyen. I de formuleringer, som anvendes i replikkerne, hører man et ekko fra polemikken - men også fra Muncks forelæsninger.

Munck: God Dag Hr. Bartholdy.

Bartholdy: God Dag Hr. Professor.

Munck: Det var da morsomt og interessant at møde Dem under disse Omstændigheder. Jeg tør formode, at De er paa Vej til ho paradeisos (Artiklen betegner det bekendte!) Hvilke Omstændigheder fører Dem ind paa den Vej?

Bartholdy: De har Ret, min gode Hr. Professor. Jeg stævner did, men jeg tør mere end formode, at De gaar forgæves; thi gold Studererkammerviden og vantro Videnskab er ikke Brolægning for Vejen til Sct. Peters Dør.

Bartholdy forklarer, hvordan han er død. I polemikken med Munck har han vendt vrangen ud på sig selv, hvilket han ikke har kunnet tåle. »Jeg kreperede af det!« Hvortil Munck svarer: »Det var da morsomt«. Selv er han død, fordi vinduerne ikke var blevet lukket efter udluftningen af auditoriet og hans sjæl havde set sit snit til at flyve »mod Himlens Poseblaa«.

De begynder at skændes. Replikskiftet er farvet af polemikken om bibelsynet. Munck er docerende i sin form, mens Bartholdy kommer med fromme angreb og i øvrigt ignorerer sin modstander. Munck kræver, at Bartholdy anerkender forskningens resultater, hvortil Bartholdy med en omskrivning af *Vilhelm Beck* (1829-1901) råber: »Paa Knæ for Bartholdy, I Professorer«. Munck konstaterer, at »Uvidenheden blandt danske Præster er stor«, og at det derfor er en stor glæde, at der er kommet et teologisk fakultet i Aarhus. Bartholdy mener, at »Et Menighedsfakultet burde oprettes paa Indre Missions Grund!«, hvorpå Fanden træder ind på scenen. Sådan et »Foretagende« vil han gerne støtte, for alt, hvad der fører polemik med sig, fornøjer ham. aarhusbispens bemærkninger om, at den jævne mand både holdt med Munck og med Bartholdy, havde også moret ham, fordi den kunne give anledning til yderligere polemik. Biskoppen kaldes »Skafotmeyer«, måske fordi han var streng ved eksamensbordet eller det kan være en

skjult hentydning til hans bemærkninger om jøderne ved et konvent i Randers samme år.

Munck bebrejder gang på gang Bartholdy, at han ikke har noget »Bibelstandpunkt«, og at hans svar ikke er andet end »store, vage Ord«.

Munck: ... et Bibelstandpunkt er en Nødvendighed for den, der vil konfronteres med Sandheden.

Bartholdy: (højtideligt) Det forkerte Bibelsyn fører til Vantro og idel Splid mellem Præst og Menighed.

Munck: De maa argumentere for Deres Paastand. Det, De der siger er jo blot store, vage Ord!

Bartholdy: Argumentation fører til Lunkenhed og vantro Videnskab. Vi har Argumentation nok i Bibelselskabets Fortolkninger.

Munck: Kender dem ikke!

Her blander Fanden sig og inviterer dem begge til at deltage i de ugentlige foredrag i helvede. Det har ingen af dem lyst til, og Bartholdy forsøger at mane fanden i jorden.

Bartholdy: Hvor er der et Blækhuis?

Fanden: (griner) Faa hellere en Skrivemaskine hos Sct. Peter! Blækhuis er også mine Forbundsfæller. Tænk blot paa alt det Blæk, der gaar til Polemikker. (Morgensolens Lys skinner frem og Klokkerne lyder). Hvad er Solen ved at staa op! Saa skal jeg hjem til Forelæsning. Mere end 5 Minutter maa jeg ikke komme for sent (forsvinder ud).

Ind kommer Sct. Peter, som har sovet dårligt p.gr. af den teologiske debatteren. Munck begynder med at forklare sig:

Som De ved, Hr. Sct. Peter ... har Pastor Bartholdy angrebet min Kollega, Dr. Hammershaimb, for hans overordentlig dygtige Artikel i Haandbog for Kristendoms-kundskab. Han nøjes dog i dette Tilfælde ikke med sin sædvanlige Polemik, men kørte op med hele det svære Skyts for at forsvare det Bibelstandpunkt, han ikke har. Som Dekan for Fakultetet og Talsmand for sande Oplysninger om Videnskabens nyeste Resultater følte jeg mig tilskyndet til at konfrontere Manden paa Gaden med vor

nuværende Stilling. Denne Opgave fandt vi desto lettere, som vi kun anser Pastor Bartholdy for en Dilettant, der sidder i en Krog og mukker.

Bartholdy afbryder:

Enten maa Munck være Idiot eller ogsaa jeg, for vi kan ikke begge komme samme Sted hen -- Kære Sct. Peter, tag lige og aflæg et Vidnesbyrd over for denne vantro, golde Bibelkritiker om, at mit Standpunkt er den eneste Billet til Himmelen.

De to fortsætter deres skænderi indtil Sct. Peter spørger dem, hvilke deres kvalifikationer er til at komme indenfor. Den ene mener at have gjort sig fortjent til at komme i himlen ved at være professor i teologi og den anden ved at være formand for Indre Mission. Men derpå kommer det slet ikke an. De spørger begge: »... hvad kan da forhindre os i at komme ind?« og himlens kor svarer: »... aldrig vi gik til gold og vantro Bibelkritik. De kendte ej os og vi ej Dem, derfor gik vi til det himmelske Hjem«. Og Bartholdy får tilsvarende at vide: »Den frugtbare Forskning kendte du ej, / men lærte kun Folket Uvidenheds Vej. / Med mundrap, spidsfindig og gold Polemik / den brede Vej til Helved du gik«. Og Sct. Peter føjer til: »Med Dommen, I dømte hinanden med, / skal selv I dømmes i Helved ned!« Og det bliver præcis resultatet. Men da fanden hører det, nægter han at tage imod dem. »De to? Skal jeg have dem? Aldrig i Livet!« Fanden plejer ellers altid at være glad, når der kommer nye folk, hvortil han svarer: »Ja tak, men der er Forskel paa Folk. Kommer der en Gudsfor nægter eller en forhærdet Synder eller noget af den Slags, saa er jeg glad, men disse to - føj! Deres Fejl er, at de skændes og det vil de blive ved med til Dommedag«. Han er i øvrigt bange for, at de skal give sig til at synge salmer, hvortil Munck replicerer: »I teologisk Forening synges der aldrig Salmer - altsaa undtagen ved Julefesten«. Måske en skjult kommentar til de mange salmer man som regel sang ved denne lejlighed. Men der skal findes en løsning. Og da ingen af de to herrer forstår hinanden, får Sct. Peter den idé, at de skal bytte roller og sendes tilbage, hvor de kom fra, så Bartholdy bliver professor i Aarhus og Munck formand for Indre Mission. Det er der ingen af dem der vil. Efter et stykke tid overtales Munck, fordi han blot skal

gøre som Bartholdy og rejse rundt og prædike og slå lidt i prædikestolen, skælde ud på grundtvigianerne og polemisere mod alle udenforstående.

Munck: Ja, det lyder meget nemt. Men hvad med Bibelstandpunktet?
Bartholdy: Gør blot som jeg: Kritiser alle de andres, saa gør det ikke noget, man ikke selv har et.
Munck: Men jeg forstaar ikke, er der virkelig ikke andet at bestille?
Sct. P., B. & F.: Nej, intet!

Bartholdy er det lidt vanskeligere at overtale til at blive professor. Fanden forsøger: »Det er ellers saadan en dejlig, nem Stilling«. Bartholdy: »Gaa bort, Satan!« Muncks argumenter er vægtigere: »Hvis De blot forstaar at indrette Dem rigtigt, kan De faa det uhyre behageligt. De skal blot have fem Timer om Ugen paa Universitetet, og de behøver ikke at være paa stort mere end en halv Time hver, hvis De blot sørger for altid at komme tilstrækkeligt meget for sent. To af Timerne er Laboratorieøvelser, men der gør Studenterne ogsaa det meste af Arbejdet selv«. Da Bartholdy får lov til at indføre »Indre Missions Sangbog« i Teologisk Forening, accepterer han, og der tages afsked.

Sct. Peter: Og saa vil jeg haabe, at de Herrer, naar de engang kommer igen, ...
Fanden: (afsides) Det ske sent! (ud)
Sct. Peter: (fortsætter) ... har lært en hel Del af hinanden. Farvel, og god Rejse.

I epilogen overvejer Sct. Peter følgerne af denne ombytning, og indser, at der igen vil blive ballade. Han henvender sig til de studerende og siger: »Ak, nej, der bli'r Ballade; det ser jeg ganske klart, / og derfor, Teologer, - hvis I vil ha' det rart - / saa sig blot, hvad I lyster, skidt med, hvordan det bli'r, / men ret jer aldrig efter, hvad disse Herrer si'r!«

En tredjedel af stykket var udarbejdet af *Søren Prahl* (1918-94), en tredjedel af Prahl, Aagaard og *Jakob Rod* (f. 1921) og »... 1/3 paa Muncks Initiativ og Idé af Aagaard«, angiveligt fordi sketchen i første omgang havde vist sig at være for kort. Stykket var et af

flere forskellige indslag i festen, og et bevis på, at revyen havde holdt sit indtog.

Efter at Søren Prahl havde takket Muncks for gæstfriheden i det forløbne år, overrakt fru Munck en buket blomster, og »et Leve« var blevet udbragt »for Formandspar og Forening«, sluttede man af med at synge »Julen har bragt«.⁴⁸

Det var en af de gode fester. Fru Munck skrev til sin mor: »Es wurde - trotz der 50 Menschen in unsern Stuben - ein so harmonisches, stimmungvolles u. fröhliches Fest. Gesang, Rezitation, Theaterstück, Vortrag, Kaffeetafel wechselten in bunter Folge«.⁴⁹

1943

På et bestyrelsesmøde i maj 1943 blev julefesten planlagt til at skulle finde sted tirsdag den 7. december, og man vedtog samtidig at bede Hammershaimb om at causere.⁵⁰ Besættelsen begyndte imidlertid for alvor at præge universitetets arbejde. Efter forhandlingspolitikens sammenbrud i slutningen af august og i forbindelse med indførelsen af undtagelsestilstanden blev fire af universitetets professorer arresteret og taget som gidsler.⁵¹ Det skete lige før efterårssemesterets start og det blev ikke tilladt at begynde undervisningen til vanlig tid. Under disse vanskelige forhold var Munck blevet universitetets rektor, en stilling han besad til befrielsesåret. Undervisningen kom efterhånden langsomt i gang. Også Teologisk Forening måtte udsætte sin virksomhed og holdt sit første møde i slutningen af september. Man håbede på at kunne gennemføre julefesten, men noterede forsigtigt i protokollen: »hvis Tiderne tillader det«.⁵²

⁴⁸ Protokol I, s. 317f. JM 1150.

⁴⁹ Elisabeth Munck til Maria Weymann den 15/12 1942.

⁵⁰ Protokol I, s. 372. JM 1150.

⁵¹ Johannes Munck, »Aarhus Universitet under Besættelsen« i *Aarhus under Besættelsen* redigeret af Georg Andréesen. Aarhus 1946³, s. 147.

⁵² Protokol II, s. 2. JM 1151.

Det viste sig, at tiderne tillod at holde julefest, men på et bestyrelsesmøde i midten af november, hvor opgaverne med prolog, sange og sketch blev fordelt, »drøftedes et forslag om at give festen et alvorligere - med tiden stemmende - præg«. Man vedtog derfor, at sekretæren *Asger Højlund* (1922-71) skulle »lede efter et passende julespil«.

Julefesten blev holdt i Muncks hjem og startede på grund af spærretiden allerede kl. 13.30. Munck bød velkommen og »omtalte den særlige karakter festen i år vilde få«, hvilket imidlertid ikke hindrede de ca. 65 deltagere i at hygge sig og more sig.

Det blev ikke som planlagt Hammershaimb men P.G. Lindhardt, der causerede. Causeriet havde som emne »evangelieforkyndelse og reklame« og det var både »interessant og fornøjeligt«.⁵³ Den 8/12 1942 havde Lindhardt holdt et foredrag i Aarhus Reklameforening med emnet: »Bør Kirken reklamere?«⁵⁴ Det var muligvis erfaringerne med dette foredrag, der i munter forklædning blev til årets causeri.

Semesterprologen var i 1943 forfattet af Per Aagaard, som også reciterede den. Han begyndte med at fastslå, at af de forandringer eller »Nyordninger«, som var sket i årets løb, var der én, der burde bevares i fremtiden. Det var det forkortede semester. »... Semesteret er for langt, / tre Uger af September maa vi derfor stryge blankt, / og naar vi bli'r for trætte, holdes der en Uges Rast. / Saa er det ny Program, og det bør holdes fast«.⁵⁵ At årsagerne til semesterstartens forsinkelse var ret alvorlig, lægges der distance til. Derefter kommer lærerne under behandling. I sin gennemgang af det fem kapitler korte 1. Johannesbrev var Munck åbenbart ikke kommet særligt langt:

⁵³ Protokol II, i referat af festen under 14/12 1943. JM 1151.

⁵⁴ *Aarhus Amtstidende* den 9/12 1942.

⁵⁵ Per Aagaard, *3 Semester-Prologer fra Teologisk Forenings Julefester i Aarene 1943, -45 og -46*. Aarhus 1948. »1943« s. 5-8. Da Per Aagaards far var bogtrykker findes en del af hans bidrag til julefesten i bogtrykt form hvoriblandt denne pamflet.

I Hurtighed vi overgaar de andre Fakulteter,
og her Professor *Munck* især vor ypperste Profet er.
Han med første Johannes sikkert en Rekord vil sætte:
man et Kapitel i Semesteret gennemgaar af dette,
saa om to-tre Aar naar han nok til Enden med det hele
- hvis altsaa nogen holder ud og vil Rekorden dele.

Tidehvervspræsten *Christian Lindskrog* (1901-75) havde i 1941 udgivet en kommentar til første Johannesbrev.⁵⁶ Om *Munck* benyttede den i sin undervisning, eller der blot var studerende, der hentede inspiration fra den, afsløres ikke umiddelbart, men *Lindskrogs* synspunkter lader til at have givet årsag til diskussion. Prologen kommenterer *Muncks* forelæsninger således:

Iøvrigt er der om hans Timer tem'lig meget Røre.
En Del vil nemlig meget nødig *Lindskrogs* Tanker høre,
thi denne Mand fordærver jo al borgerlig Etik,
som førend hos Johannes den største Støtte fik.
Og derfor har Studenterne nu delt sig op i to
højst stridende Partier, som ikke kan faa Ro, ...

Derefter omtales problemerne i forbindelse med besættelsen af professoratet i etik og religionsfilosofi, som *K.E. Skydsgaard* (1902-90) var blevet ansat i, men som han aldrig tiltrådte. En tilsvarende lærestol i København var pludselig blevet ledig, og den havde *Skydsgaard* foretrukket og fået. I stedet blev, som nævnt, *Løgstrup* ansat.

Det var med Sorg af Rang, da det med *K.E. Skydsgaard* glipped';
li'som han var der, var han væk. Man bliver helt befippet!
Men bedre sent end aldrig; en Professor fik vi da,
thi nu i Aar man endelig os *K.E. Løgstrup* ga'.

De enslydende forbogstaver i de to herrers navne tolker prologus som

⁵⁶ *Christian Lindskrog, Fortolkning til første Johannesbrev. København 1941.*

henholdsvis »kommer ej« og »kommer endelig«, og konstaterer, at man i øvrigt ikke er »blevet snydt med denne Mand«. Mere omtales Løgstrup ikke i prologen, for »... mange Steder skal ved Festen her han staa for Skud, / saa nu vil jeg ham skaane og mod andre falde ud«. Det var bl.a. Lindhardt og Hammershaimb, men også Otto Nielsen, en af foreningens medstiftere, der var blevet kandidat om sommeren, og havde fået timer i dogmatik. »Vor yngste lærer har vi med *Otto Nielsen* faaet; / han straks med Dogmatiken med mer' i Gang er gaaet«. Prenter havde nemlig dels orlov til at skrive sin disputats færdig og dels var han gået under jorden p.gr. af illegalt arbejde.⁵⁷ Otto Nielsen blev altså vikar for Prenter, ikke alene som underviser, men også som præst ved domkirken.

Resten af årets prolog var helliget de forskellige foredragsholdere, der havde talt i foreningen i det forgangne år, og man gik over til kaffebordet. Her blev to af Aagaards sange sunget. »En Sang om en - for alle stud. theol'er - meget karakteristisk Bevægelse« var trykt i spiral med et foto af Munck i centrum. Visens pointe var dels, at man som studerende i forskellige situationer godt kunne blive rundtosset, og dels at alt drejede sig om Munck. »Unge Russer ganske forvirret løber rundt i alt det ny; / og naar siden Løgstrup de hører, endnu mer det drejer paany, / for saa vidt som de tit / alt i alt kun fattede lidt. / Naa, men skidt, / ogsaa tit Sammenhængen fattedes lidt«. Og sidste vers: »Men naar Snakken er om theol'er, skal om Munck vi have talt, / for til syvende og sidste er Rektor Centrum, som sig alt / drejer om, / drejer om. / Han er vores andet Rom! / Drejer om, / drejer om. Nu til Visens Ende vi kom«. Når man åbnede sangbladet var Munck iført tiara og pavetøj, og med et underskrevet: »Johannes XXIV P.P.«⁵⁸

Også »En godmodig Vise om Vore egne Mærkværdigheder« af Per Aagaard blev afsunget. Det var en lejlighedssang, en kaffebordssang som man kendte fra de tidligere år med omtale af lærere og studenter. Men festen var langt fra færdig endnu. Man »samledes derefter i 'mellemstuen' og festens ene højdepunkt, sketchen 'Løgstrup i

⁵⁷ Regin Prenter, *Erindringer*, Aarhus 1985, s. 123f.

⁵⁸ *Hvad si'r de i Aarhus hos teologerne*, s. 26.

Baronens Seng' ... blev opført under stor jubel«.

Stykket var skrevet af Jakob Rod og Per Aagaard, og sidstnævnte spillede Løgstrup, det blev bl.a. introduceret med ordene:

Der er en Bevægelse fremme for Tiden, som stræber efter at gøre alting aktuelt. Den er ogsaa kommet her til Aarhus, hvor en Kreds af Teologer i nogen Tid har arbejdet med at aktualisere Holbergs Komedier. ... Desværre kan vi jo ikke faa Tid til at fremstille alle de teologiske Lærere i aktualiserede Holberg-Scener, saa for de andre Læreres vedkommende maa De altsaa nøjes med at tænke Dem til, hvordan de vilde te sig.

Når man tænker på omstændighederne i forbindelse med ansættelsen af en professor i etik og religionsfilosofi, så tilbyder scenen fra Holbergs *Jeppe paa Bierget* med den forvandlede bonde i baronens seng en oplagt ramme.

Forbavselsen over at være, hvor han er - i baronens seng eller professor - lyser ud af Løgstrups replikker. Det for Løgstrup karakteristiske at afbryde sig selv og omformulere det, han var i gang med at sige ligesom nogle af de udtryk (f.eks. »saaensom« eller »forsaavidt«) han brugte tit, præger hér allerede revyens fremstilling af ham.

Ey, hvad er dog dette? - eller lad mig hellere formulere Spørgsmaalet paa denne Maade: under hvilket Perspektiv skal jeg betragte dette? - Nej, stop! før jeg besvarer det, maa jeg først fastslaa, om jeg drømmer, eller jeg er vaagen.

Løgstrup overvejer for og imod og spørger, hvem han i grunden selv er. »Jeg er da vel ikke selv den rene Abstraktion?« Ét er sikkert:

Alting er jo forandret - ja, jeg mener, at saaensom alting er nu, med mindre man helt maa se bort fra Forskellen mellem før og nu, saa er det jo - ja, jeg mener: Kone, kone - jeg tror jer er kommet i Himlen, Kone! - og det ganske uforskyldt - ja, for jeg har jo da aldrig drevet indre Mission - med mindre man - men paa den anden Side - man altsaa, det vil sige: det var maaske netop derfor, jeg kom der, men det skal jeg vende tilbage til i en senere Sammenhæng, forsaavidt som der overhovedet er Sammenhæng i mine Taler.

Han er sikker på, at han ikke er blevet missionsmand, men derfor

undrer det ham også, at der er så mange mennesker. Skulle det mon være et missionshus, for en kirke er det ikke? »... i hvert Fald ikke min Kirke, for der - ja, forsaavidt som man altsaa kan tale om 'min' Kirke i Betydningen, ja, altsaa: der er i hvert Fald ikke saa mange Mennesker«. ⁵⁹

Han veksler mellem at tro, at han er vågen eller at han drømmer, og lægger sig så ned for at vågne. Da der lyder musik »(Tyrkisk March af Mozart)« rejser han sig igen og spørger:

... kan man høre saadant i Søvn? Det lyder som Bønnelycke. Han er maaske ogsaa død og blevet Kantor i Himlen. Dog nej, det maa være et Skin - forsaavidt som man kan kalde Bønnelycke et Skin. - Sludder - jeg mener - ja, det maa det vel være. Men er det en Drøm, da gid jeg aldrig maa vaagne mere. Men jeg husker dog ellers alt, at mit Hus ligger i Brabrand, mit Postdistrikt er Aabyhøj og min Telefon er Hasle. ⁶⁰

Han kommer til den konklusion, at han befinder sig i himlen, og dog føler han sig ikke nær så transcendent, som han i givet fald måtte være, for som han siger: »jeg er Teolog«, så der må »opstaa en erkendelsesteoretisk Konflikt mellem Himlen og mig, og det var maaske den jeg døde af, eller ogsaa filosoferede jeg mig ihjel paa Universitetet i Gaar«. Han forstiller sig at Lindhardt er i færd med at holde »Ligprædikenen« over ham. Endnu en gang kommer han i tvivl.

Jamen, er dette da virkelig Himlen? Ja, jeg mener, at saaensom Forholdene er nu - altsaa naar man skal være helt korrekt, maa man jo først definere Begrebet Himmel for at besvare Spørgsmaalet.

Skulle man ikke træffe alle sine afdøde venner i himlen? »Jamen jeg er ganske alene, et helt isoleret Individ, mit Liv er altsaa ikke skabt, det har ingen Livslove, forsaavidt som Liv altsaa kun er Liv, naar det leves med Medmennesket«. Løgstrup overvejer, hvad grunden er til at de øvrige lærere ikke er til stede. Hammershaimb, som

⁵⁹ Løgstrup kom fra en stilling som sognepræst i de små sogne Sandager-Holevad på Fyn.

⁶⁰ Løgstrups boede i et hus på hjørnet af den nuværende Gudrunsvej og Edwin Rahrs Vej.

»aldrig har saaret nogens religiøse Følelser«, havde ingen at tale med, for Løgstrup kan ikke hebraisk, og Munck, der er fraværende, havde »aldrig gjort sig fortjent til at komme her«. Der høres musik igen. »Men hvad er det? Mig synes at høre latinsk Messe og mærke Røgelseduft. Skulde Prenter være vendt tilbage fra Frederikssund?«⁶¹ »Men hvor er da Lindhardt, for han maa jo - forsaavidt som - det vil sige - altsaa, hvis han nu slet ikke er død, saa maa - ja - jeg mener - for det er han vel ikke! Aah, jeg er ganske forstyrret!« Han fortsætter dog:

Men jeg ved jo, at saa mange Mennesker har levet lige saa skikkeligt som jeg, hvorfor skulde jeg da alene komme i Himmelen? - forsaavidt som man altsaa kommer i Himlen ved at være skikkelig - hvis der da i det hele taget findes en Himmel. - Nej, jeg er ikke i Himlen. Det er kun et Skinbegreb. Ja, jeg mener - forsaavidt som Himlen kun er en Forestilling - med mindre man - men paa den anden Side - for det er den jo kun! - Forsaavidt som jeg altsaa kender noget til Himlen, er det altsaa kun en - ja, lad mig sige det paa den Maade: det er kun en, som har givet mig visse Forestillinger om en Himmel. Det er altsaa ikke - jeg mener, at forsaavidt har han kun paaduttet mig sine egne subjektive Forestillinger, saa er der altsaa ingen Himmel, men kun - om jeg saa maa sige - Forestillingen Himmel, altsaa er Himlen et falsk Begreb, en Skinvirkelighed.

Hans overvejelser frem og tilbage ender i den rene forvirring, og »Løgstrup synker fortvivlet tilbage i Sengen ... og Tæppet gaar ned«.

Alle morede sig over »Løgstrup i Baronens Seng«, specielt fru Løgstrup, som lånte et eksemplar af sketchen med hjem »for at læse den op 1 gang om dagen i julen for sin mand«! I årenes løb har lærerne reageret vidt forskelligt på den studentikose humor.

På grund af krig og besættelse havde bestyrelsen, som nævnt, givet Asger Højlund i opdrag at finde et julespil, som kunne give julefesten en alvorlig og »med tiden stemmende« karakter. Det blev »Das Erlauer Dreikönigspiel«, et middelalderligt kirkespil, hvoraf udvalgte scener fra fødselshistorien blev oversat og omskrevet af

⁶¹ Prenter var som nævnt gået under jorden og opholdt sig hos sin søster og svoger i Frederikssund. Se Prenter anf. skr. s. 123.

Asger Højlund.⁶² Jakob Rod var »scenemester«, »1. skuespiller Aagård, en lille mandskvartet medvirkede, primadonna var fru Munck som Maria«. Årtier senere verserede det rygte, at de første julefester i Teologisk Forening var krybbespil med fru Munck som jomfru Maria. Selvom ædruelige sjæle dengang antog, at det var opspind og at der blot var tale om en morsomhed, havde rygtet altså hold i virkeligheden.

Der var skaffet »smukke og maleriske dragter«, og der var lavet kulisser. »Før spillet musicerede Bønnelycke på klaveret på sin sædvanlige og udmærkede måde«. Derpå blev juleevangeliet oplæst af Munck - på græsk, og han indledte selve spillet med bl.a. at sige:

Som De ved, plejer vi at slutte Julefesterne med en lille, satirisk Komedie over et eller andet aktuelt Emne, men i Aar har vi til en Afveksling besluttet at fremføre et mere alvorligt Spil. De tunge Tider, vi gennemlever, har sat deres Præg paa alt; og det var med den største Betænkelighed, vi vedtog i det hele taget at holde den sædvanlige Julefest i Aar. Naar det alligevel blev til noget, syntes vi imidlertid, at den burde have et lidt mere alvorligt Præg end ellers, saa den kunde give Udtryk for ikke blot det muntre, men ogsaa for det, som er Grundlaget for hele det teologiske Studium.

Scenen eller tableauet viste to hyrder og »en straalende Engel«, der i rimede vers forkyndte, at frelseren var født. Begge hyrder blev »plat af Skræk betagen«, da de så og hørte englen, og de bliver enige om at gå mod Jerusalem. I anden scene byder kong Herodes de tre vise mænd velkommen. De fortæller, hvor de kommer fra og hvad deres ærinde er, og denne scene slutter med at Herodes beder dem fortælle, hvor han skal gå hen for selv at tilbede barnet. Den sidste scene viser »Krybberummet, Maria og Josef med Barnet«. De reciterer et par vers af en middelalderlig vuggevise: »Josef, lieber Josef mein«. Hyrderne kommer for at tilbede barnet og skænker det gaver: »Lidt Uld og Smør og Mel / og Brød til Hjælp mod Kuld' og Hungers Nød«. Mens de tilbeder

⁶² Karl Ferdinand Kummer, *Erlauer Spiele. Sechs altdeutsche Mysterien nach einer Handschrift des XV. Jahrhunderts*. Wien 1882. De udvalgte dele er fortrinsvis hentet fra kapitel II. »Ludus trium magorum«, s. 11ff.

barnet synges »Af Højheden oprunden er« og vismændene kommer ind. De ofrer hver især deres gaver og Maria takker dem. »De bøjer sig dybt til Jorden i Tilbedelse. Primus dicit: Oh, Herre Krist, miskunde dig, / betänk os i din Nåde, / vi vil nu drage bort vor Vej; / men frels os i alskens Vaade«. Tableauet fastholdes et øjeblik: »Maria betragter sit Barn. Vismændene ligger dybt bøjede i Tilbedelse. Svagt begynder i Baggrunden en gammel Julesalme, sunget firstemmigt«.

Spillets vekslende mellem sange og optrin »skabte en god og smuk stemning«, som der står i referatet. Det tror man gerne.

Protokollen oplyser også, at der naturligvis hele tiden blev »sunget væk af vore julesalmer«. Skal man tro det bevarede program for festen sang man flere end 10 julesalmer ved denne lejlighed.

Det var også ved denne julefest, at Teologisk Forenings eneste æresmedlem blev udnævnt. »Som en ringe Paaskønnelse af den store Gæstfrihed«, tildelte man Fru Munck æresmedlemskabet.⁶³

Dagen efter festen skrev Fru Munck til sin mor og af brevet får man et godt indtryk af den seriøsitet, hvormed festen blev tilrettelagt og et detaljeret indblik i dens forløb:

Wir haben ein wunderschönes Weihn.fest in unserm Teolog. Verein gehabt. Der Höhepunkt war als Jonas das Weihn.evg. auf Griechisch las und dann das Krippenspiel folgte. Meine Erfahrung aus alter Zeit half gut bei der Kostümierung u. sonst auch. Mit Sofa-, Bettdecken, Portieren, bunten Bettbezügen, starkfarbigen Badeanzügen (zu Schärpen gedreht), Stoff- u. Seidenresten lässt sich viel drapieren. Wir malten nicht braun, borgten aber Perücken. Trotz der 50 Zuschauern (dazu kamen hinter der Scene 15 Mitspieler bzw. = Sänger) konnten die 3 Könige durch die 2 Zuschauerzimmer langsam hindurchschreiten, während der »Chor« (4 Stimmen Tenor, Bariton, Bass) dazu sang »Wie schön leuchtet der Morgenstern« (diese Melodie zu dänischem Text). ... - Alter Tradition getreu befürchtete ich, dass die Studenten mir wieder Blumen mit einer Dankesrede überreichen wurden. Diesmal hatte ich es mir strengstens untersagt u. sie hatten es mir »versprochen«, nicht zu tun. Als alle Zuschauer bereit waren das Krippenspiel zu sehen, sie auf Bänken angebracht waren, baten sie mich, bloss auf einen Augenblick auf die »Bühne« (an meine Stubentür) zu treten, im Hintergrund

⁶³ Æresmedlemsbeviset i JM.

meines Zimmers standen im Dunkeln alle die, die später mit mir zus. spielen sollten. Die Tür zum Zuschauerraum geht auf u. ein Student des Vorstandes kommt rein (ich hatte ihn vorher memorierend in unsres Diele hin u. hergehen sehen u. den Kohl gerochen) mit einer Pergamentrolle in der Hand gleichzeitig setzen sie das Rampenlicht von meiner Stube in Gang u. gefangen war ich. Die Pergamentrolle war Ernennung zum Ehresmitglied des Teolog.Verein als Dank für alle Gästefreundschaft. Je grösser die Studentenzahl, desto herrlicher würden sie bei uns aufgenommen (sie verstehen auch das ganze Haus auf den Kopf zu stellen, doch räumen sie alles fabelhaft auf hinterher, schieben Klavier, Schränke, Sofas, Betten zurück ...), na und dem neuernannten Ehresglied - mir als solchen! Erlaubten sie sich mir Blumen zu überreichen (meinen Protest gegen Blumen hatte er natürlich am Anfang seiner Rede erwähnt). Grosser Jubel u. alle wie ein Mann »standen die 50 Leute auf und riefen 6 mal Hurra für mich. Dann bekam ich einen Ehresstuhl u. sollte von dort das zum ernststen Teil einleitende Klavierspiel anhören. Na ich konnte aber nur eine Nr. mit anhören, denn die Könige warteten, um eingekleidet zu werden. Ihr seht, welch nettes Verhältnis zwischen unsern Studenten u. uns bestehen. In ihren selbst gedichteten Liedern u. Semesterprolog hatten sie Jonas ganz reizend u. sehr dankbar u. sehr witzig gedichtet. Einen Drehsang z. B., wo in der Mitte ein Loch war, durch das von dem andern Blatt Jonas Gesicht durchsah u. wenn man den Gesang auffaltete, war auf Jonas' Kopf die päpstesche Tiara gezeichnet, den päpste-Talar über seinen Schultern u. unter dem Bild »Johannes XXIV PP« während man sang, musste man also dauernd drehen schneller u. schneller, die Worte waren in einer Spirale gedrückt. Jonas als Papst der Aarhus-studenten.

Ved halvsekstiden »var denne absolut vellykkede julefest til ende«, man skulle jo være hjemme før spærretid.

1944

I programmet for efterårssemesteret var julefesten berammet til at finde sted den 12. december. Allerede ved foreningens andet møde i efteråret, den 29. september, antydede Munck imidlertid, at mødet muligvis blev det sidste i 1944. Det kom til at passe. På et ekstraordinært bestyrelsesmøde, hvor kun formanden og sekretæren, *Christian Benjamin Karstoft* (f. 1923) var til stede, »vedtoges det at opgive Gennemførelsen af Efterårssemesterets Møde-Program under Henvisning til de - på Grundlag af Rygter om Tvangsoverflytning af

de danske Studenter til tyske Koncentrationslejre - herskende kaotiske Forhold indenfor Studenterverdenen«. ⁶⁴ Det indebar naturligvis, at julefesten også blev aflyst.

Munck var opmærksom på faren ved at samle de studerende offentligt på ét sted. I forbindelse med professorernes gidseltagning omkring den 29. august 1943 var han som universitets rektor indkaldt til et møde hos den tyske kommandant i Aarhus, og efter at tyskernes erklæring var læst op, fremkom kommandanten »med sin private Mening, som han rettede som en skarp Advarsel til Rektor: At de nuværende Tilstande i væsentlig Grad skyldtes Ophidselse fra Ungdommens Side og ikke mindst fra Universitetskredse«. ⁶⁵ Man kendte den generelle holdning hos de studerende til besættelsesmagten og vidste godt, at en del - også af de teologistuderende - var med i modstandsbevægelsen.

En hændelse i efteråret 1944, som rystede foreningens medlemmer, og som gjorde tanken om at holde julefest umulig. Den 24. november blev Egon Johannesen, den ene af foreningens fire stiftere, skudt ned på sin bopæl - et såkaldt clearingmord. Det var antageligt gengæld for drabsforsøget på den nazistiske præst *Erik Johannes Strøbech* (1900-73). Egon Johannesen var blevet kandidat i 1943, blev derefter ansat i Israelsmissionen og havde at gøre med de danske jøders flugt til Sverige. ⁶⁶ En anden episode, som understreger situationens alvor, fandt sted den 15. december i forhallen til »Folkets Hus« i Aarhus. Det drejede sig om nedskydningen af stud. Jur. *Johannes Jørgensen* (1920-44), der havde studeret teologi et par år tidligere. Johannes Jørgensen sympatiserede med nazisterne og var

⁶⁴ Protokol II for 6/10 1944. Indført i protokollen den 6/2 1945. JM 1151.

⁶⁵ Johannes Munck, »Aarhus Universitet under Besættelsen« i *Aarhus under Besættelsen* redigeret af Georg Andréén. Aarhus 1946³ s. 147.

⁶⁶ Se *Faldne i Danmarks frihedskamp 1940-45*, red. af Ib Damgaard Petersen, København 1990², s.221. Egon Johannesens prisafhandling fra 1942 *Studier over Esras og Nehemjas Historie* blev udgivet efter krigen (1946) til minde om forfatteren. Aage Bentzens forord s. 3-5.

stikker. Han havde været til skriftlig eksamen, da han på vej ud fra eksamenslokalet blev passet op af en modstandsmand, som skød ham. På grund af Johannes Jørgensens personkendskab til kredsen af teologistuderende havde man grund til at frygte, at han havde angivet nogle af sine tidligere kammerater til Gestapo, og da man ikke ville risikere en hævnaktion, var enhver tale om at samles offentligt herefter udelukket.⁶⁷

At situationen var spændt fremgår også af en kontrovers mellem universitetets rektor, Munck, og Det teologiske Fakultets dekan, Lindhardt, i begyndelsen af februar 1945. I slutningen af januar blev første del af den teologiske embedseksamen afholdt for første gang. Begivenheden blev foreviget for - på et senere tidspunkt - at blive bragt på *Aarhus Stiftstidendes* kirkeside, men da *Jyllands-Posten* dagen efter eksamen skrev om det, valgte *Stiftstidende* alligevel at bringe billederne. Man havde uden held søgt at kontakte Munck for at få tilladelse til det, fik derefter fat i Lindhardt, som man fortalte, at Munck havde henvist til ham. Lindhardt kunne derfor i god tro oplyse navnene på kandidaterne uden at vide, at det skulle bruges i forbindelse med offentliggørelsen af billedet. Munck redigerede *Stiftstidendes* kirkeside (Lindhardt skrev i *Jyllands-Posten*) og havde i den anledning ringet til avisen, da han til sin overraskelse fik at vide, at billeder og navne på kandidaterne allerede var i trykken, og at Lindhardt havde givet sin tilladelse til offentliggørelsen. Det sidste havde altså ikke noget på sig, men det fik Munck til at flytte eksamen til forprøven væk fra universitetet uden at give Lindhardt besked på anden måde end gennem en skrivelse sendt fra universitetskontoret. Så blev Lindhardt vred. I et brev til Munck redegør han for sit syn på sagen. At en lille notits i *Jyllands-Posten* skulle være anledning til at Munck uden forhandling med Lindhardt flyttede eksamen, når *Stiftstidende* ligefrem havde bragt et billede på avisens forside, som Lindhardt havde god

⁶⁷ *Jyllands Posten* nr. 344, den 16/12 1944. Arne Møller Nielsen, »Terroreren - og Kampen mod den« i *Aarhus under Besættelsen* redigeret af Georg Andréén, Aarhus 1946³, s. 321. Se også Peter Øvig Knudsen, *Efter drabet. Beretninger om modstandskampens likvideringer*. Kbh. 2008, s. 118.

grund til ikke at føle sig ansvarlig for, kunne han ikke begribe.⁶⁸
Lindhardt skriver:

Imidlertid må man så undre sig over, at Aarhus Stiftstidende samme dag kunde bringe ikke blot et særdeles ostentativt anbragt billede og en udførligere omtale af embedseksamen. Da De er kirkelig redaktør ved samme blad, burde De have hindret Deres medarbejdere i at bringe det billede ... På dette grundlag må jeg derfor på det bestemteste protestere mod rektors ligeså autokratiske som ukaldede indblanding i fakultetets sager udenom dekanen, en sådan optræden fra Deres side er ødelæggende for al kollegialitet indenfor fakultetet; det forekommer mig, at jeg, om De ønsker at kritisere min handlemåde - hvilket til enhver tid kan ske -, da har krav på, at det sker ved direkte forhandling og ikke ved bagholdsangreb gennem skrivelser fra kontoret.⁶⁹

Lindhardt slutter sit brev med at sende afbud til søndagsfrokosten, som han var inviteret til sammen med sin kone hos Muncks, og underskriver sig »Deres ærbødige«.

Dagen efter svarer Munck, og forklarer, hvordan *Stiftstidende* havde omgået det løfte, Munck havde taget af avisen om ikke at bringe billederne, før han havde givet tilladelse til det, og at det i øvrigt var »hele Universitetets Mening, at Examen bør afholdes uden nogen som helst Offentlighed«. Det var kommet til en kraftig meningsudveksling mellem Munck og en journalist på *Stiftstidende*, og han overvejede at ophøre som medarbejder ved kirkesiden. Munck tog sagen meget alvorlig. »Hensynet er dels det almindelige at give Examenkandidaterne en Beskyttelse, der virker beroligende, og dels at søge at hindre Episoder i Lighed med den, der skete ved Skriftlig juridisk Examen«. Lindhardt var tilfreds med svaret og betragtede sagen som ude af verden, og sluttede sit svar til Munck med at glæde

⁶⁸ »Teologisk Eksamen paa det jydsk Universitet«, *Jyllands-Posten* Nr. 30, den 31/1 1945. »Fire Teologer til Eksamen«, *Aarhus Stiftstidende* Nr. 30, aftenudgaven den 31/1 1945.

⁶⁹ Lindhardt til Munck den 1/2 1945. JM 1214.219.

sig til at komme til frokost dagen efter.⁷⁰

December 1944 er den eneste gang i foreningens historie, hvor der ikke er blevet holdt julefest. Først efter befrielsen - dvs. i efterårssemesteret 1945 - genoptog Teologisk Forening sin mødeaktivitet i øvrigt med et aktuelt foredrag af Løgstrup med titlen: »Opgør eller Selvbedrag« - og så var det i øvrigt tid til at holde julefest igen.⁷¹

1945

Efter befrielsen normaliseredes forholdene mere og mere. Lørdag den 15. december samledes man - godt 50 personer - til julefest hos professor Munck, hvor Bent Noack indledte med »ypperligt og fornøjeligt« at causere »om Slesvig«.

Aagaard fortsatte med at læse årets semesterprolog, som slog fast: »To Aar er gaaet, siden sidst vi her / forsamlet var for Julefest at holde. / Hvad disse Aar har bragt, det ved enhver, / dermed skal ej i Dag jeg Dem opholde«. Man trængte til at more sig, »men dog ej alene; med Løjerne vi Alvor vil forene«. Først blev efterårets foredrag kommenteret.

Det første var Professor *Løgstrup*, som
med megen Iver lod sin Mening høre.
Han kræved' over vor Regering Dom,
ej til Barmhjertighed han lod sig røre.
Men det, som mest vor Glæde vække maa,
er ikke bare al hans Ivers Flamme,
men det, at trods et Aar vi ej ham saa,
han er dog - forsaavidt - endnu den samme.⁷²

⁷⁰ Munck til Lindhardt den 2/2 og Lindhardt til Munck den 3/2 1945. JM 1214.219.

⁷¹ Referat af mødet i Protokol II, JM 1151. Se også Løgstrups artikel med samme titel i *Opgørets Nødvendighed. Tre Foredrag*. København [1945] s. 17-57, og P.G. Lindhardt, *Den Danske Kirkes Historie »Tiden 1901-1965«* bd. VIII, København 1966, s. 263.

⁷² Løgstrup havde levet »under jorden« fra august 1944. Se Ole Jensen, *Historien om K.E. Løgstrup*. København 2007, s. 40f.

Også de andre foredragsholdere fik et ord med på vejen. Bl.a. pastor *N.O. Jensen* (1901-7?), der havde brugt det meste af tiden på indledende bemærkninger. »Men meget kedeligt det var forresten, / at da vi naa'de Emnet, standsed' Præsten. / ... Saa derfor fik vi faktisk ej at høre / om det, hvorfor i Grunden vi kom hid; / dog, dette skal os ikke særligt røre, / vi lever jo i Surrogaters Tid«.

Prologen slutter med at tegne fem »Billeder fra inden for Murene«, dvs. fra den daglige undervisning. Det »2. Billede« om Løgstrup bruger mere eller mindre versemålet fra salmen »Den store hvide flok«, og fremhæver dels, at Løgstrup har mange tilhørere og at det ikke alene er teologer, der kommer til hans forelæsninger. I det »3. Billede« præsenterer *Johannes Sløk* (1916-2001) sig selv. Han var kommet til Aarhus i 1944 som undervisningsassistent i etik og religionsfilosofi og var desuden blevet hjælpepræst ved Sct. Lukas Kirke.⁷³ »Som Filosof med nye Bud / jeg alt det gamle gør til Skamme. ... Om *Kierkegaard* jeg sige kan, / han eksistensfilosofered', / skønt paa den Tid ej aned' man, / at noget saadant eksistered'«.

I 1945 var Prenter blevet udnævnt til professor, og han nævnes i slutningen af prologen. »Om *Regin Prenter*, den store Theol., / som nylig besteg sin Professorstol, / men som ikke aner, at Videnskab er / ej uden en Regina ret meget værd«. Hvis det var sandt, så blev Prenter aldrig nogen god videnskabsmand.

Selvom lærerne er blevet karikeret og gjort til grin, har det altid været forbundet med ære 'at komme med i revyen'. Således havde »Kandidat Noack«, som han kaldes i programmet, inden julefesten udtalt »med megen Iver, / at sikkert han selv stod for Tur i Aar / og skulde ved Fæsten her karikeres, / men alle hans Drømme i Vasken gaar, / mod slig Egoisme der reageres. / Thi vel er han stor, dog ej stor nok til, / at her vi skulde hans Billed' male. / Derfor kun med dette jeg drille ham vil: / end ikke hans Navn jeg vil omtale«. Sådan kunne man altså komme med uden at komme det.

Så blev »Sangen om os selv« sunget. Den gik på melodien »Nu er

⁷³ Se *Johannes Sløk, Mig og Godot. Erindringsforskydninger*. Aarhus 1986, s. 97ff. 114f.

det stille«, og var forfattet af Per Aagaard. Den sammenlignede de forskellige universitetsstudier og konkluderede at teologerne kunne gøre alt det de andre hver især var i stand til: »... og alt, hvad andre stud'ere kan, / det gør vi sagtens li'saadant«. Medicineren f.eks. skulle ikke tro, at han var den eneste, der kunne operere, »... vi kan Skriften aldeles dissekere / og amputere, hvad der er Menighedsteologi«. Det gjaldt også i forhold til økonomerne.

Selv mod økon.'en kan vi holde Stand,
skønt ej vi lignes vil med slig en Gnier.
I al Beskedenhed det siges kan,
at vi alle er født Finansgenier.
Dette sig aabenbare vil,
naar Præstelønnen skal slaa til.

I forhold til juristerne var det oplagt at nævne loven, som teologerne »forlængst« havde lagt bag sig. »Al den Lovpræd'ken ikke vi skatter, / Det lader vi saadanne som / Jurister og Bartholdy om«. Efter sangen, som Prenter spillede til,⁷⁴ var der kaffe, og under kaffebordet blev festens sketch opført. Det drejede sig om »En Bog om Nissen skrevet af danske Teologer« eller »5 Forelæsninger af de aarhusianske Professorer i Teologi over et aktuelt Emne«. »Det var atter Aagaard, der gav et Eksempel paa sine digteriske og kunstneriske Talenter«. ⁷⁵ Ind imellem de fem professores forelæsninger sang man vers af »En lille Nisse rejste« og til slut »Muncken gaar i Enge«. Hammershaimb argumenterer mod de forskere, der retter i teksten, »saa der i Stedet for Nissen kommer til at staa Nisan altsaa Israeliternes Betegnelse for Aarets første Maaned«. Han forfægter det standpunkt, »at man saa vidt muligt skal søge at forstaa Teksterne saadan, som de staa«. Det er oplagt, at der i en sketch som denne findes mange af forelæsernes talemåder og faste udtryk. Hammershaimb

⁷⁴ Ifølge deltagerlisten var Bønnelycke ikke med ved festen i 1945.

⁷⁵ Referatet fra julefesten. Protokol II, den 15/12 1945. JM 1151. Papirer vedrørende julefesten 1945 JM 1166.1-2.

siger også, at han ikke vil »saare nogens religiøse Følelser«, det er en hentydning til debatten med Bartholdy fra 1943, og var blevet nævnt i revyen samme år.⁷⁶ Prenter behandler emnet, som om der var tale om et dogmatisk problem. Løgstrups forelæsning er præget af det gentagende og selvafbrydende foredrag.

Det, vi skulde tale om i Dag ... hvad jeg lige nævnte sidste Gang ... det var ... i Fortsættelse af det, vi talte om i Gaar ... før vi gaar over til det næste Spørgsmaal, skulde vi lige ... altsaa Spørgsmaalet om de mytologiske Momenter i det ny Testamente, saa vilde jeg lige nævne lidt ... i Dag sige lidt om - Julenissen.

Løgstrup giver Bultmann ret, når han afviser talen om nissen som mytologi. »Nisselæren ... er Menighedsteologi«, et begreb der ligesom »Livslovene« og »Ordningerne« er hentet fra Løgstrups undervisning. »Livslovene« er et begreb hos Løgstrup, som allerede tidligere havde været brugt i revyerne. Begrebet har sin rod i Luthers skabelsesordninger, i de givne eller skabte relationer, der er forudsætningen for, at livet kan kaldes menneskeliv, og begrebet kan i den forstand betragtes som et tidligt udtryk for de suveræne livsytringer.⁷⁷

Hvis nisserne eksisterede, måtte de have deres plads i ordningerne, og det er utænkeligt »i hvert Fald saa'en som jeg tænker mig Verden indrettet«, i det omfang man kan tale om »Medmenneskelighed, saa maatte man ogsaa kunne tale om Mednisselighed, men det kan man ikke ... De kender ikke noget til Livslovene, der bestaar ikke noget jeg-du-Forhold mellem dem og os«.

For Munck findes der »intet Studium, som er uden Betydning for Eksegesen«, så selvom »vi ikke har dem mere«, gør han nisserne til genstand for sit foredrag. Han polemiserer mod Prenters opfattelse og slutter: »Men hvis det iøvrigt kan begrundes bedre, vil jeg

⁷⁶ Se s. 35.

⁷⁷ Løgstrup taler om livsloven i sine *Prædikener fra Sandager-Holevad* København. 1995, s. 221ff og 260ff., også i *Folkeliv og Udenrigspolitik* København 1943, s. 10ff. Se Ole Jensen, *Historien om Løgstrup*. København 2007, s. 83-88.

naturligvis gerne bøje mig for mine Kolleger, som jeg iøvrigt paa alle Punkter er fuldstændig enig med«.

Lindhardt kunne ikke høre i telefonen, om han var blevet bedt om at tale om »Julenissen eller Jul Nissen«. Sidstnævnte var en skomager fra Christianshavn født i 1703, som det viser sig, at der ikke er grund til at beskæftige sig med. Om julenissen er der derimod adskilligt mere at sige. Ikke mindst fordi »Spørgsmaalet om Nissernes Eksistens er et rent psykologisk Spørgsmaal«. Også denne formulering hentyder uden tvivl til undervisningen.⁷⁸

Så blev der spillet musik og publikum satte sig til rette for at se en gentagelse af krybbespillet fra 1943. Dvs. man havde gjort visse forandringer og tilføjelser. Munck, der stod for fornyelsen, indledte med at sige:

For to Aar siden afsluttede vi vor Julefest med et Krybbespil, som var en Tillempling af et middelalderligt Krybbespil, og som bestod af tre Scener, Hyrderne paa Marken, de hellige tre Konger hos Herodes og Stalden i Betlehem. I Aar har vi tillempet dette Julespil med Henblik paa vore aktuelle Forhold. Uden at forandre noget paa Krybbespillets inderlige Oplevelse af Julens Evangelietekster har vi ment at kunne tydeliggøre Spillet ved at lade Hyrderne paa Marken være jødiske Partisaner, der venter paa en Vaabensending. De hellige tre Konger er Verdens tre store Magthavere, der søger at skaffe Verden Fred, men som i Kong Herodes finder deres absolute Modsætning, Tyrannen, der vil Krigen. I Betlehems Stald mødes Partisanerne og Jordens tre Mægtige og lægger deres fattige Gaver foran Barnet i Krybben.

Aktualiseringen af det middelalderlige krybbespil gav sig således tilkende ved at hyrderne agerede jødiske frihedskæmpere, de hellige tre konger Attlee, Trumann og Stalin, mens Herodes, der blev spillet af Asger Højlund »var iført Hitlermoustache, Spidsbukser og lange Støvler«.⁷⁹

⁷⁸ I sine erindringer skriver Lindhardt: »'Teologi er i sin grund psykologi', står der som motto på F.C. Krarups erindringer; det lærte jeg at sande i årene efter 1940«. P.G. Lindhardt, ... *sådan set*. Kbh. 1981, s. 92.

⁷⁹ Erindring af Muncks ældste søn, *Klaus Munck* (f. 1935). JM 1165.1-4. *Clement Atlee* (1883-1967) engelsk premiereminister, *Harry S. Trumann* (1884-1972) amerikansk

Før stykket begyndte sang Prenter for på »Den yndigste Rose« og Munck læste juleevangeliet op på græsk.

Af det bevarede manuskript til krybbespillet, som er skrevet af Munck, er rækkefølgen af de enkelte episoder eller scener ikke helt indlysende. Om scenerne er blevet opført i deres fulde længde, må nok også siges at være tvivlsomt, men de giver et ret godt indtryk af stemningen, i hvilken udstrækning det lod sig gøre at aktualisere det gamle stykke og ikke mindst, hvordan Munck tænkte om situationen efter krigen.

Den første scene foregår i templet, hvor Johannes døberens far, Zacharias står. Han får af ærkeenglen Gabriel forkyndt, at han i sin høje alderdom skal være far. Men selvom Zacharias er barnløs, er han ikke længere interesseret i at sætte børn i verden. Får han en søn, vil drengen blot »miste sit Liv i Kampen mod Undertrykkerne«. Kampen skal føres »paa den indre Front«, man skal værne om den kulturelle arv »og undgaa al Provokation«. På grund af denne holdning slår Gabriel Zacharias med stumhed.

I den følgende scene sidder tre »hyrdeklædte Personer om et Baal« og taler sammen om de våben de skal skaffe for at samle en modstandshær, en »Legion«. Den ene gør opmærksom på, at der skal komme et tegn fra himlen, og da viser englen sig med sit: »Frygt ikke« og forkynder at frelseren er født. Hyrderne beslutter sig for at opsøge barnet i stalden, og drøfter om dette tegn var det de ventede på og hvorvidt barnet i krybben og modstandskampen kan forenes. Det mener den ene godt, at det kan: »Nu kan vi rejse os, og Feltraabet skal være: For Herrens salvede og hans Sværd«. Det tror den anden ikke på: »Hvad Brug har vi for Legionen, Han er stærkere end alle og vil regere, naar Rom er faldet. ... Lad alting falde, blot ikke Ham, der staar for evig«.

Næste scene hedder: »Tilbedelsen« og de tre hyrder/sabotører bringer gaver med sig ligesom de hellige tre konger.

1. Sabotør: Vi kommer fattige til dig, og min Gave maa blive derefter. Ræve har Huler

præsident, *Josef Stalin* (1878-1953) Sovjetunionens diktator og *Adolf Hitler* (1889-1945) Tysklands diktator.

og Himlens Fugle bygger Reder, men vi har ikke noget at hælde vort Hoved til. Det skal være min Gave paa din Vugge, Barnlille.

3. Sabotør: Der er et stort Kammeratskab, vi er Medlemmer af, alle de, som lider og er besværede. Derfor har vi rejst os og har væbnet os, men vi glemmer aldrig dette Fællesskab, som giver os Udholdenhed og Styrke. De lidendes Fællesskab skal være min Gave paa din Vugge du Davids Søn.

2. Sabotør: Det sværeste hos os er vores Ensomhed. Ingen vil kendes ved os, ingen vil staa os bi over for Fjenden. Fanger de os, svigter vore Venner af Frygt. Saa maa vi dø alene paa et Kors. Det er en fattig Gave at lægge paa din Vugge, du Herre Kristus.

De hellige tre kongers (eller verdensherskernes) gave gives samlet og overdrages af den ene af kongerne med følgende ord:

Vi er de tre Konger, som behersker Verden og som nu skal skabe en ny Ordning, der skal umuliggøre Krig og sikre Verden en varig Fred. Det er ikke Videnskaben, der er Skyld i Krigen, men det er en moralsk Brod hos Mennesket. Vi ved meget godt, at det er Menneskets Hjerte, der er ondt fra dets Ungdom af, vi ved ogsaa, at det er de evige Sandheder, som vort Liv afhænger af, der skal bære en kommende Fred. Og alligevel kan vi ikke give en bedre Gave til din Vugge, du Herre Kristus, end vore stadige Nederlag i dette Arbejde for at bevare Freden i Verden.

I endnu en scene som kronologisk ligger før »Tilbedelsen«, møder de hellige tre konger »den ulykkelige Konge«, og her er aktualiseringen for alvor tydelig. Da de tre møder op for at tale med Herodes, meddeler kammerherren, at han er syg, og føjer i fortrolighed til, at han er fuldstændig slået ned på grund af det med stjernen, det er slemt, »han har Grædeture paa Gulvtæppet igen«.

Den ene af kongerne insisterer på at få Herodes i tale, fordi de vil vide, hvor den nye konge er blevet født. Kammerherren svarer, at Herodes allerede har undersøgt sagen og fundet ud af, at det er i Betlehem, og tanken om at slå drengbørnene ihjel, er allerede modnet hos Herodes. Men pludselig dukker kongen op med sit »Hitler-ansigt«. Han behøver ikke at være så bange for tronprætendenten, for det »er jo kun et Barn i en Vugge ikke en fuldvoksen Mand i Spidsen for Panservogne. Men dø skal han, der er ingen andre Konger end mig, fordi jeg er stærk og modig og selvsikker«. Nu præsenterer de hellige

tre konger sig:

1. Ko. Jeg er Attlee, Statsminister over det britiske Verdensrige og jeg er kommet her i en Pause mellem Konferencerne for at bøje mig i Hyldest for Barnet i Krybben. Vi er et kristent Folk og har lige gjort en Ende paa Ondskabens Herredømme i Europa og Asien. Med mig knæler Millioner foran den unge Konge.

2. Ko. Jeg er Truman, Præsident for den vestlige Halvkugle. Vi er et Fredens Folk og vil Fred allevegne. Vi vil have Ro til at tjene Penge og til at gaa i Kirke. Vi er de stærkeste, men vil ingen noget ondt. Med mig knæler en Verdensdel for Barnet i Krybben.

3. Ko. Jeg er Stalin, Zaren over det halve Europa og Asien. Først dyrkede jeg Sovjetstjernen, men nu er ogsaa jeg blevet Religionens Ven.

Herodes/Hitler er ikke imponeret. Han mener de er hyklere, der stræber efter magt nøjagtig som han selv gør det:

Har I glemt, at der er endnu en Konge, Ham deroppe. Regner I slet ikke med ham? Det er Ham, der styrer min Kongemagt, men hvad vil han gøre med jer, der bøjer sig for Barnet i Krybben, men regner lige saa lidt med Menneskenes Børn som jeg.

Men de tre konger eller verdensherskere bedyrer deres reelle hensigter.

1. Konge: Vi har vundet netop for at faa Tid og Lejlighed til at give Menneskene bedre Kaar. Nu da Krigen er forbi, kan alle Anstrengelser samle sig om Forbedringer af de fattiges og Børnenes Liv. Ve den Konge, for hvem Magten var alt, og som ikke vilde bruge den til Undersaatternes Vel.

2. Konge: Det betaler sig ikke at give Mennesker for daarlige Kaar, saa yder de ringere Arbejde. Vanskeligere er det med Børnene, fordi de efter vore Love ikke maa arbejde. Men ogsaa for dem vil vi sørge. Kanonfabrikkerne skal lave Legetøj til de smaa, for ellers kan vi ikke opretholde Beskæftigelsen.

3. Konge: Hos os er det Menneskers eneste Lyst at give deres Liv til Staten. Ogsaa Børnene har kun dette for Øje, og selvfølgelig gør Staten til Gengæld alt for dem. Hvis vi var sikre paa - og det er vi jo - at Krigen nu er forbi for stedse, saa vilde Staten ofre alt for at gavne sine Arbejdere. Ogsaa jeg er kommet for at bøje mig for Barnet i Krybben. Med mig bøjer sig i Takt Russer og Tatarer i utallig Skare.

Herodes/Hitler fastholder at deres snak om fred er hykleri. At krigen er en mulighed, ved de udmærket godt. »Mens I snakker Fred, pønser I videre paa nye Krigsmaskiner for at fælde hinanden, hvis, hvis, hvis det bliver til Krig igen«. Sammenlignet med disse tre er Herodes/Hitler i det mindste ærlig.

I mangler den Ærlighed, hvormed jeg altid sagde: Krig, Oprustning, Ofre, Død. Alt dette er jo det egentlige Liv, men den borgerlige Existens, som alle jeres Nationer længes efter, er et Helvede af Fred og stille Lyksalighed. Det er kun i Handlen og Risiko, at jeg kan glemme Menneskets Begrænsning, og at jeg kun er en Slags Vasal hos Ham deroppe, ikke Storkongen selv.

Herodes/Hitler har hovedpine og ville ønske han havde »en ny Bombe af djævelsk Magt«, så han var i stand til at »sprænge hele Verden i Luften« - sig selv inklusive - »saa Jordkloden ophørte at existere«.

De to af kongerne - Attlee og Trumann - overvejer at give »den nye Bombe« til frelseren.

1. Konge: (til 2. Konge) Skal vi ikke overgive Atombomben til Barnet i Krybben. Idet vi bøjer os for Ham, saa lad os give den fra os.

2. Konge (til 3. Konge) Ræk mig din Haand og lad os give den fra os, for at Menneskeheden kan leve.

Den tredje - Stalin - er derimod mere realistisk.

3. Konge (til de to andre) Jeg vil gerne, hvis nogen vil tage Ansvar for dette. Men der er Frygten mellem os, for at en af de andre skal komme os i Forkøbet. Har jeg ikke Ansvar for mit Folk? Alle tre er vi gamle Mænd og vil næppe opleve en næste Krig, men hvem tør tage Ansvar for at give det fra sig. Hvis nu en Mand som Herodes blev Efterfølger i et af vore Lande, vilde han ikke straks lade Verden gaa under i Krig?

Herodes/Hitler - svarer den tredje konge: »Jo, det vilde han« og han får det sidste ord:

Glem ikke Historien om Paradisets Have og Æblerne, de første Mennesker ikke maatte røre. Blev Menneskene i Paradisets Have, er de der endnu? Og den Tilværelse, de har i Dag, vil de beholde den, hvis de ser en dybere Ondskab, de kan synke ned i? Nej, bøj jer bare for Barnet i Krybben, men saa længe min Slægt lever, vil der sidde Folk af den paa Jordens Troner, og I bliver nødt til at lære Ondskab af os og ikke Mildhed og Godhed af Barnet i Krybben.

Aktualiseringen af det gamle krybbespil er sikkert meget betegnende for stemningen i året for verdenskrigens afslutning og for sprængningen af de første atombomber. Sådant er de forskellige udsagn, ikke mindst Stalins, med til at skitsere baggrunden for den kolde krig.

Da krybbespillet blev opført to år tidligere havde det været garneret med adskillige julesalmer. Ved festen i 1945 blev der i alt sunget 10.⁸⁰ Man må nok give Sløk ret, når han i et erindringsblik skriver om julefesten, at den var »en blanding af munterhed og fromhed«.⁸¹

Efter krybbespillet var der igen musik og aftenen sluttede med at Munck holdt en tale og man sang »Julen har bragt«. Julefesten sluttede lige før midnat.

1946

⁸⁰ Se Muncks håndskrevne og detaljerede program for julefesten. Nr. 1165.2 JM.

⁸¹ Julefesten i 1945 var den første Johannes Sløk var med til. I sit tilbageblik »Min første periode ved det teologiske fakultet, 1944-67«, *Teologi i Århus 1942-1992*, Aarhus 1992, skriver han s. 161 bl.a.: »Det var også skik at opføre det, man vist kalder krybbespil, men til julefesten 1945, efter befrielsen, blev der foretaget en ændring i sceneriet. Man blev ikke præsenteret for hyrderne, der holdt nattevagt over deres hjord, men for frihedskæmpere, der lå i skjul for at modtage nedkastede våben fra de allierede. Men hvad sker? I stedet for engelske maskiner kom de himmelske hærskarere, dog i begrænset antal, og med jubel hørte man - efter krigen - budskabet om fred på jorden. På mig virkede det en smule latterligt; muligvis har andre ladet sig betage«. Sløks vurdering fra 1992 virker rimelig så længe efter, alligevel yder hans erindring ikke teksterne fuld retfærdighed.

På et bestyrelsesmøde midt i maj blev det besluttet, at julefesten dette år skulle finde sted lørdag den 14. december. Men festen blev først afholdt onsdag den 18. december. Måske havde man svært ved at finde et passende lokale om lørdagen. Man var i hvert fald blevet for mange. Der var ikke længere plads nok i Muncks hjem, så festen blev flyttet til universitet. Her har man så - i forskellige lokaler - holdt den siden. I de sidste mange år i Stakladen (2004 dog i Filmbyen).

I oktober havde Sløk skrevet en kronik i *Kristeligt Dagblad* med titlen »Alvor«. Det kunne festarrangørerne ikke stå for, så man havde klæbet kronikken op på plakaten, som blev hængt op på opslagstavlen og hvormed man indbød til julefesten. Kronikken var skrevet mod en kronik af *Axel Hjeresen* (1916-97), der var præst ved Skt. Markus Kirke i Aarhus.⁸² I sin kronik havde han angrebet dem, han kaldte for »Nej-sigere«, dvs. mennesker - endda præster! - som ikke tog de »kirkelige, organisatoriske, liturgiske, pastorale sakramentale o.s.v. Spørgsmål« alvorligt. Sløk var ganske vist lidt flov over at måtte indrømme, at han ikke vidste, hvad han skulle stille op med »slige gevaldige Foreteelser som Ydre Mission, Indre Mission, Apologetik o.s.v.«, og måtte dog indrømme, at han var »Nej-siger«, hvad angik Hjeresens bekymring, også selvom det gøs i ham, at måtte tilstå det. På plakaten var væsentlige men også i revysammenhæng brugbare sætninger understreget.⁸³

Munck bød velkommen til julefesten, man sang »Et barn er født i Betlehem«, og gik derefter over til causeriet.

Mange causerier har i tidens løb indeholdt en definition på, hvad et causeri vil sige, og lige så tit har den causerende berørt eller refereret en rejse, han eller hun har været på. Under krigen havde alle jo været stavnsbundet, så i årene efter blev rejsereferatet et fast og væsentligt element, og man hører stadigvæk oftest causøren

⁸² Axel Hjeresen, »Dansk Verdenspatent - desværre«. *Kristeligt Dagblad* den 27/9 1946, s. 5-7.

⁸³ Johannes Sløk, »Alvor«, *Kristeligt Dagblad* den 29. oktober 1946. Plakaten: JM 1166.2.

fortælle om sine oplevelser i det store udland. Bortset fra kravet til den causerende om at være morsom har causeriet vide rammer, og indgår altså stadig som en vigtig ingrediens i julefesten.

Bent Noack havde talt om Sydslesvig året før. Det smagte kun lidt af udland. I 1946 kunne Prenter derimod fortælle om sin rejse til England samme sommer. Prenters causeri »var baaret af megen Humor«, som Munck skriver i et referat af julefesten.⁸⁴ Som forberedelse til oprettelsen af Kirkernes Verdensråd havde Prenter været til konference i Cambridge og London, og fortalte bl.a. om rejsen derover sammen med professor *Ragnar Bring* (1895-1988) fra Lund. Bring havde haft rigelig med bagage med sig, »skønt sveddryppende« tillod han ikke andre, »at bære hans store tunge Kufferter, der bl.a. indeholdt flere Kjoler! Prenter medbragte kun den lille bekendte Kuffert«. Man fik også en øjenvidneberetning om tilstanden efter krigen.

Hyde Park var uforandret. Alle mulige Talere. Masser af Folk. Ellers er London jo som Helhed stærkt krigsramt. Omkring Sct. Paul's er alt væk; men røde Blomster vokser paa Ruinerne, og Livet i London er som i gamle Dage.⁸⁵

Rejsens egentlige mål var Cambridge, hvor forberedelserne til verdenskonferencen i 1948 skulle finde sted. Man skulle »lægge Program og bestemme, hvilken Litteratur, der skulde skrives« inden.⁸⁶

Munck takkede Prenter og gav ordet til Per Aagaard, som læste semesterprologen.⁸⁷ Nu hvor festen ikke længere blev fejret i »den hjemlige Munckske Stue« men på universitetet, skulle »Alfader *Munck* og Husets Frue« bydes specielt velkommen. Forårs- og efterårssemestrets foredrag blev kommenteret. Pastor *Kaj Thaning* (1904-94) havde holdt det første foredrag, »men hans Ord om, / at *Søe* og Etik

⁸⁴ Muncks referat stammer fra hans julebrev til pastor Knud Bang i Mørke fra december. JM 1166.2.

⁸⁵ Referat af festen den 18/12 1946. Protokol II. JM 1151.

⁸⁶ Se også Regin Prenter, *Erindringer*. Aarhus 1985, s. 155.

⁸⁷ Per Aagaard op.cit. s. 15-20.

ikke Kristendom er, / det vilde man ej diskutere Spor om, / det vidste vi godt i Forvejen her«. Det lader til at Løgstrups, Lindhardts og Sløks indflydelse allerede gjorde sig gældende. Prenter havde talt mod *Bultmanns* afmytologiseringsprogram og kritiseret det. »Han vilde tilmed ha' mere Myte, / fordi den kan være til megen Nytte, / hvis man skal til hans Forelæsninger gaa, / og det kan man inderlig godt forstaa«. Udflugten i september var gået i vasken. »... som De vel alle kommer i Hu: / Man havde ej Dæk og Lyst til at trave«. Der var stadig mangel på visse varer. Også lærerne fik et ord med på vejen. Dette år hentydes der igen til at Prenter var ungkarl. Anledningen var at Hammershaimb var blevet gift, »saa nu vi venter paa dette kun, / at *Prenter* skal vise sit sande 'jeg' / og gaa ad den Hammershaimbske Vej, / og vise den Casanova-Natur, / som sikkert han har, skønt han ikke den bru'r«. Den satiriske genre har betydet, at det har været umuligt at undgå, at revyen ind imellem har overtrådt grænsen til privatsfæren, men nogle gange har det været grovere end andre. Af samme grund - for ikke unødigt at fornærme nogen - indførte man på et tidspunkt, at revyen blev censureret.⁸⁸

Lindhardt havde givet udtryk for sin glæde ved at være hjælpepræst ved siden af jobbet på universitetet. Det bliver i prologen til at han tænker på at slette sine forelæsninger af timeplanen. »Hvad har vi vel Assistenten til?« Med andre ord: vil man høre Lindhardt, må man gå i Frue Kirke. »Dog over Tabet vi ikke græder, / han si'r jo det samme begge Steder«. Og Løgstrup omtales for sine udfald mod missionsfolk, der i kristendommens eller kirkens navn taler aktivismens sag, »fordi de ej fulgte hans ædle Bud / om intet som helst sig at foretage / i Kirkens Navn ...«. Prologus undrer sig over, at ikke flere følger Løgstrups opfordring,

thi saare meget det lette vilde,
hvis bare man kunde ligge stille
og ikke tænke paa Menigheden

⁸⁸ Det må formodes, at revyen fra begyndelsen er blevet læst igennem af en af foreningens formand før opførelsen. Munck gjorde det i hvert fald i sin formandstid. Cf. Note 22, og Johannes Munck til Vilhelm Munck den 6/12 1942 om revyen: »Det er meget harmløst, hvad jeg har set af Stykket, der forelægges mig som Censor, efterhaanden som det bliver færdigt«.

eller hjælpe dem med at komme i Eden,
thi alt det alene de passe kan.
Ja, man har det let som Tidehvervsmand.

I disse år bliver Løgstrup flere gange kaldt for tidehvervsmand i revyen. Det var også korrekt at kalde ham sådan på denne tid. Hans opgør med tidehverv fandt først sted flere år senere.

Prologen slutter med et hib til censorkorpset. De er gennemgående for gamle og er ikke fri for at lave fejl: »Og skulde de galt i Byen gaa, / man dog med dette dem undskylde maa, / at en kan ej høre, og en kan ej se. / Sligt kan i de bedste Familier ske«. Censorerne »véd skam, hvordan man skal paaskønne Flid, / for de har jo siddet fra Arildstid«! Det er slet ikke nemt at være censor, så »selv om engang de Fejl skulle tage, / saa skal man sig ikke derover beklage, / thi Censor har det skam ikke let, / og selv naar de vaagner op med et Sæt / og giver et slet, / har de Ret«!

Derpå var det tid til det sædvanlige kaffebord »med Tale, Sang og Klaverspil«, som Munck skriver, hvilket formodentlig svarer til, at der i referatet står: »Henning Jensen 'behandlede' Kandidaterne, Grønbech Madsen sang, og Enevoldsen spillede 'saa flot'«. ⁸⁹ Selvom man var flyttet til universitetet blev der stadig serveret kaffe. Det indebar også den efterhånden obligatoriske kaffebordssang. Også dette år var den skrevet af Per Aagaard og hed: »En absolut alvorlig Sang til vore Medlemmers Forherligelse« på melodien »Den er fin med Kompasset«. Frem for lærerne var det de studerende, der kom under behandling, for »hvorfors dog plage / de gamle af Dage? Af Emner der er blandt Studenterne nok«.

Og ens er vi ikke,
nej, prøv blot at kigge
paa de psykologiske Typer, vi har,
fra Mandøs den fine,
alvorlige Mine

⁸⁹ Henning Jensen (1918-) og Jørgen Enevoldsen (1924-1957). Frimenighedspræst i Klim og sidst sognepræst i Søby-Skader-Halling.

til Hardy, som Livet saa smilende ta'r.⁹⁰

Alt fra Pietister
og Stor-Aktivister
til Halv-Calvinister og barthske er her.
De skændes tilsammen
i Fryd og i Gammen
med grundtvigske, lutherske plus mange fler'.

Alt i alt omtales ikke færre end 15 studerende i de 12 strofer, deriblandt også *Jørgen Kristensen* (1924-2002) og *Kristen Erik Andersen* (f. 1924), som begge hørte til på den eksistensteologiske fløj.

En »Kreds« af Studenter
et Tidehverv venter
udi vore Kirker, som Løgstrup det si'r,
og for ej at glemme
sin Herre hans Stemme
den ordret igen Jørgen Kristensen gi'r.

Men for bort at tage
hver Tvivl fra de Svage
beroliger dem Kristen Andersen flot:
Hvis Grundtvig havd' levet
i Dag, var han blevet
til Tidehvervsmand, saa I ser, det er godt.

Begge de to studerende var aktive i den konkurrerende foredragsforening »Studenterkredsen«, ⁹¹ og at Løgstrup igen nævnes i forbindelse

⁹⁰ De to studerende, som nævnes, var *Hakon Bonde Mandø* (1923-1996) og *Hardy Højlund* (1919-2002).

⁹¹ Den aarhusianske afdeling af Studenterkredsen var blevet oprettet i 1942. Se Søren Jensen, »Kredsens kvadratur ... Århuskredsen 1942-1992«, *Omkredsen*. Aarhus 1992, s. 9-20.

med Tidehverv, er som sagt helt på sin plads. Det er også interessant, at den såkaldte tidehvervs-grundtvigianisme allerede her er i svøb.

Derefter vendte man tilbage til øvelsessalen, hvor revyen »Den omvendte Verden« med »Kætterdomstolen mod Sløk« nu blev opført.⁹²

Til en start udspiller handlingen sig under uret ved indgangen til teologi i hovedbygningen. Siden indvielsen havde uret rent faktisk stået på fem, af den simple grund at der endnu ikke var monteret et urværk. Sløk kommer forbi og undrer sig over, hvad grunden er til at uret står.

Hvad vilde ske, om Uret begyndte at gaa. Vilde min Eksistens da blive en anden Eksistens og i saa Fald hvilken? Men Uret staar desværre. Jeg har kun Nuet, det eksistentielle Øjeblik, der hedder Klokken fem. Og hvad med de andre Øjeblikke som hedder Kl. 6, Kl. 7, Kl. 8 o.s.v.

Sløk sover ind og drømmer.

Et kor i græsk stil på fire mand kommer ind og reciterer:

Højt paa Toppen af Bakken sig rejser et Visdommens Tempel
set kun med Borgerens Øje blot Stenene gule og nøgne,
men for Athenes Beundrer et Tempel med Marmor og Søjler,
pydet med Friser og Solure. Himmels og Jords Attributter. ...

Blandt templets beboere fremhæver den første korist »en herlig Elite af Guder, / der hvor Johannes den Delfa-fortærende Drot monne raade«. Da han »stævned' fra Sjølundens hid til det mørke og ensomme Jylland« og grundfæstede et rige af teologer, »dengang slog Uret paa Bjergtinden eet«. Det andet kormedlem fortsætter: »Ensom forblev dog ej Verbebetvingeren Munck paa Parnasset«, for ved det andet klokkeslag kom Hammershaimb til, klokken tre »Lindhardt ben-Xenofon Fortidens ædle Fremdrager og Vogter«. Den fjerde korist synger videre: »Hidtil var Freden bevaret, men nu maatte Bladet sig vende. / Vreden, Gudinde, besyng som greb Løgstrupiden Knud Ejler. / Rædsom den Kvaler i tusinde Tal Studenterne voldte«. Med »Prenter og

⁹² Efter alt at dømme, blev den også skrevet af Johannes Johansen.

Tidehvervsseeren Løgstrup« var freden forbi. Og »Saadan blev Klokken da fire og fem«. Spørgsmålet er imidlertid stadig, hvad der vil ske, når tiden og viseren begynder at gå igen. Da det sker og viseren bevæger sig, kommer en række nye professorer frem, dobbeltgængere ganske enkelt til de fem »gamle«, og med nye fag. »Johannes Monachos« er professor i liturgi. Messesang bliver hovedfag, en domkirke skal opføres på universitetet, hvor professorerne på skift skal celebrere messe. »Saaledes haver det i Dag behaget os i vor udgrundelige og ufejlbarlige Hellighed og Retfærdighed at dekretere, hvorefter alle som vil frelses fra Eksamens Skærsild og Den evige Dumpnings Død og Pine haver sig at rette!« De understregede bogstaver angiver formodentlig, hvor trykket skal ligge og hentyder til Muncks udtale måde. Ved de følgende klokkeslag kommer de øvrige professorer til. Alle fremtræder i fag der i en eller anden forstand er »omvendte« i forhold til den faglige horisont eller holdning de gamle professorer havde. Ras Erling ben Shamra, som professor i praktisk teologi, et fag der må siges at være svært at forbinde med Hammershaimb. Men Ras Erling ben Shamra siger: »Mit Fag [er] Praktisk Theologi / det er noget Folk kan li' / væk med al den lærde Snak -- / ... Hebraisk læser ingen Mennesker mer / og derfor rager det mig ikke en Fjer«. Pius Gregorius, bliver professor i ortodoksi, hans opgave bliver at »forklare Studenterne lidt om, hvad der er ret Lære ... og at sørge for at ingen Kætterier paa noget Punkt trænger sig ind«. Den nye professor i missionsvidenskab hedder D.M.S. Beck-Løgstup. Han synger et vers på »Perleporten«.

Beck-Løgstup: Vi bør alle missionere
Iblandt Verdens Børn og frem-
for alt andet agitere
men ej blande os med dem
thi vil glad du kunne vandre
ind til himmelsk Fryd og Fred
maa du vide at de andre
ryger lukt i Helved ned.
men for os gaar det hjem

Koret: tjim - tjim

Beck-Løgstup: gaar det hjem
Koret: tjim - tjim
Beck-Løgstup: til det halleluja Hjem
Koret: |: hvor Glæjen bor :|
Beck-Løgstup: Englene venter, de venter paa mig
Ben Shamra: og Ben Shamra
Monachos: og Johannes
Alle tre: vi gaar gennem Perleporten ind (gaar ind)
mig og Ben Shamra og Johannes.

Den nye professor i psykologi hedder Prenterius Reginus Magnus. »Res ponderis maximi est at der ved et theologisk Fakultet findes en sedes professoralis i psychologia religionis«, og sådan fortsætter han på semilatin. »Huius rei gratia ser jeg det som min debitum studiosos inducere i den mixtum compositum, som udgør theologia mea«. Til sidst kommer koret: »Slutstenen sættes paa Husets Professor i kierkegaardsk Tænkning. / Her Søren Aabye med tilnavnet Sløk kan os alle belære«. Et »omvendt Fakultet« er kommet til, bortset fra at Sløks professorat synes at harmonere fint med indehaveren, men det er måske fordi det er nyt. Selvom professorerne nok ligner de gamle i »Gebærder, Stemmer, Miner«, så er der klart nok forskellige former for omvendelse. Er det en omvendelse til det bedre, hvad bliver følgerne og mon de gamle dyder er slået af marken? Sådan spørges der.

Derefter inviteres man til fakultetsmøde i det nye fakultet. Det blev i øvrigt - mens den første, gamle studieordning var i kraft - den måde, hvorpå revyen i mange år startede. Fakultetsmødet var jo et lukket møde, hvor alle professorer var medlemmer. Det var derfor oplagt at bruge dette møde som udgangspunkt for revyen. Man kunne afsløre hvad som helst og fik professorerne, hvem moroen primært angik, på scenen og præsenteret med det samme. Det var en fin ramme at lade de indbyrdes sympatier, aversioner og styrkeforhold professorerne imellem - i karikeret form - finde udtryk i.

Mødet begynder med at 'ærkedekanen', Monachos, oplæser dagsordenen. Der var kommet en klage over pladsforholdene ved fakulte-

tet,⁹³ og en forespørgsel fra fakultetsrådets, det vil sige studenterrådets formand Kristen Erik Andersen vedrørende »en saakaldt Volontørtjeneste«.⁹⁴ Med hensyn til den første sag, havde Monachos, forfattet en »Apologia facultatis theologiae« i kancellisprog og med en række misforståelige sætninger: f.eks. »Det theologiske Fakultet er utvivlsomt det daarligste af samtlige Fakulteter«, vel at mærke fordi der er for lidt plads, eller de teologistuderende generes af dem fra »de andre profane Fakulteter«, når de i frikvartererne »staar i Gangene og venter sig«. Brevet slutter: »Vi mener hermed at have tilbagevist denne og enhver lignende Klage mod det theologiske Fakultet som svæver frit i Luften og er aldeles uberettiget«. Et par tilføjelser bliver foreslået, f.eks. vil Beck-Løgstrup have tilføjet, at »Institut for Missionsvidenskab har faaet et saa lille Lokale«, at ingen overhovedet kender dets eksistens, men ellers tilslutter man sig brevet. Om volontørtjenesten er der derimod delte meninger, så behandlingen af forslaget udsættes til et senere møde.

Revyen fortsætter med Søren Aaby Sløks tiltrædelsesforelæsning »over Begrebet Alvor med særlig Henblik paa den Alvor, som formenes at være nødvendig for theologiske Professorer«.

Sketchen benytter tankestrukturen fra Sløks kronik om »Alvor« og citerer adskillige vendinger og bruger eksempler fra den i nye kombinationer. En metode der ofte har fundet anvendelse, når Sløk har skullet karikeres og parodieres. De kursiverede dele af citatet er hentet direkte fra kronikken.

Det er ikke saa givet, fordi man er blevet Professor, at man da ogsaa er blevet alvorlig; saa lidt som det at være alvorlig er en tilstrækkelig Kvalifikation til at

⁹³ I et interview med universitets arkitekt *C.F. Møller* (1898-1988), »En Arkitekt ser paa sit Værk« i *Den Jydske Akademiker* nr. 1, 18. årg. 1946 bliver C.F. Møller spurgt: »Det har undret en Del at se Teologerne faa en saa forholdsmæssig stor Plads i Hovedbygningen. Hvad mon Grunden er hertil? - Naa, har De lagt Mærke til det? Han ler. - Nej, her skal jeg ikke have Fingrene i Klemme«.

⁹⁴ Volontørtjenesten var en praksisperiode i et sogn for en stud. theol. og skulle hjælpe på overgangen fra studiet til arbejdet som præst.

blive Professor. *Som om man overhovedet kunde tale om Kvalifikationer til Professorembeder i al Almindelighed, saa at man lige som man kan tale om Mel, Smør, Rosiner o.s.v. der i en passende Sammensætning bliver til Plumkage, skulde kunne tale om at Alvor, Værdighed, Distraktion og Spadserestok i Forening skulde danne en Professor. Thi den eneste rette Kvalifikation til at blive Professor er den at man har noget at skulde have sagt. Nu det forstaar sig, en Plumkage kan man vente paa mens den bliver bagt, men naar det gælder om at blive Professor, maa man tilgive et enfoldigt Menneskes Utaalmodighed, at han ikke kan vente til de Lærdes Diskussion har naaet et Resultat; skulde han vente, om saa blot en Time, da havde han forlængst glemt, hvad han vilde have sagt, og han vilde da kun have Valget imellem enten ikke at forelæse eller i sine Forelæsninger kun at sige det samme som de øvrige Professorer siger, hvilket i Grunden vilde være det samme som slet intet at sige.*

Begyndelsen af forelæsningen her giver et godt indtryk af, hvordan kronikkens formuleringer blot skal suppleres og andre ord og begreber sættes ind, for at passe med de emner revyen tager op. Kronikkens tale om Ja- og Nej-sigere, bliver også anvendt på professorerne, og Sløk spørger sig selv, om han hører til den ene eller den anden fløj, og konkluderer, at der er noget, han siger nej til og andet, han siger ja til. Tiltrædelsesforelæsningen slutter med igen direkte at citere fra kronikken.

Spørgsmaalet om hvorvidt en Mand alvorligt udfylder sin Plads som Professor bliver da et Spørgsmaal, som han kun selv kan afgøre med egen Samvittighed, og hvortil han ikke har Brug for de andre Professorer og de kirkelige Retnings-Lederes heroiske, nidkære og alvorlige Bekymring. *Thi Alvor er en mærkelig Ting, man kan aldrig med Sikkerhed afgøre, om man i en bestemt Situation er alvorlig eller spøgefuld; det er end ikke saa lige givet, fordi man holder en alvorlig Forelæsning om Begrebet Alvor, at man da er alvorlig.*

Ingen skal sige, at humor og alvor ikke har med hinanden at gøre.

De øvrige professorer »skumler, indtager en truende Holdning og forfølger Sløk da denne vil skjule sig i Bygningen«. Koret kommer frem igen og konstaterer, at en kætter har indfundet sig på fakultetet og at enigheden nu er forbi: »... et Ufredens Barn er iblandt os. / Førhen en Mand mod Kolleger slet aldrig opløftet' sin

Stemme. / Denne har Enheden brudt og for det maa han bøde med Livet«. Retten sættes, og professoren i ortodoksi Pius Gregorius optræder som anklager og fører de andre professorer som vidner. Som professor i praktisk teologi gør Ras Erling-ben-Shamra opmærksom på »den totale Uanvendelighed af anklagedes Tanker«. Prenter udvikler sit indlæg til en forelæsning om retfærdiggørelseslæren og Luther, og må trækkes bort fra vidneskranken. Beck-Løgstrup mener at kunne konstatere, at Sløk er »en Nej-siger, og det af den alleruhyggeiligste Type«, og at han »tydeligvis ikke engang er et troende Menneske«. Beck-Løgstrup slutter sit indlæg med en bekendelse og fortæller om sin egen omvendelse.

På baggrund af disse vidneudsagn konkluderer anklageren, at Sløk bør idømmes »Lovens strengeste Straf«. Nævningene voterer og erklærer anklagede skyldig. Dommen lyder:

Eftersom anklagede Professor Sløk af Nævningene er erklæret skyldig i groft Kætteri bestaaende i at være Nej-siger, Foragter af Fakultetets ene rette Lære og Majestætsfornærmelse mod Fakultetets Medlemmer, repræsenteret ved dets Dekan, dømmes han herved in absentia til Døden paa Baalet. Eksekutionen skal straks finde Sted in effigie. Retten er hævet.

Sløk vågner. Heldigvis viser det sig at have været en ond drøm. Han håber fakultetet er, som det var. »Og een Ting har jeg dog lært af dette, / at vort Fakultet er faktisk det rette«. Der må gerne komme flere professorer, »men skulde de være som disse var, / saa foretrækker jeg dem, vi har. / Tænk, hvis man ikke kunde skrive / om Alvor og skændes med hvem man vil«, så blev livet tomt og var ikke værd at leve.

Hos disse Mænd, som her vi saa,
var Dyderne kun saare faa.
Thi der, hvor Enighed paakrævet var,
de skændtes saa bravt som de, vi har.
Men disse af denne Dyd beriges,
de heller ej om det forkerte forliges.
Saa selv om jeg gerne saa Uret gaa,

dog ej for enhver Pris jeg ønske det vilde.

Moralen: skal denne Følge det faa,
maa Uret hellere evigt staa stille.

I referatet af festen står der: »Der maa med Hensyn til Enkeltheder i denne Sketch henvises til Arkivet - et i Sandhed vigtigt og betydningsfuldt Tidsdokument!« og Munck skrev i sit brev til Knud Bang, at revyen var »En stor Succes«.

Dermed sluttede aftenen og man ønskede hinanden en glædelig jul.

1947

På bestyrelsesmødet den 12. juni blev det besluttet at julefesten skulle finde sted lørdag den 13. december, men tilsyneladende blev den først fejret dagen efter.

På et møde i efterårssemesteret blev det givet stud. theol. Overgaard⁹⁵ i opdrag »at fremlyse eventuelle Poeter indenfor Fakultetet, og man drøftede løseligt Ideer til Julefestens Komædie«. Sekretæren, *Johannes Johansen* (f. 1925) noterede yderligere: »Bestyrelsen var enig om at beklage, at Geniet Aagaard for første Gang maatte melde fra p.G.a. Eksamenslæsning«. Undertiden er den slags ubillige hensyn blevet prioriteret højere end pligten til at bidrage til en god revy!

Som følge heraf overtog Johannes Johansen semesterprologen dette og i hvert fald de følgende to år.⁹⁶ Han startede med at undskyldte sig:

Da Aagaards Pegasus iaar er sat paa Stald,
dens Herre fulgt et mere højt og ædelt Kald,

⁹⁵ *Christian Carl Andreas Overgaard* (1923-1991), var sidst sognepræst i Vedersø.

⁹⁶ Desværre lader det til, at protokollen for resten af 1947 til begyndelsen af 1950'erne er bortkommet, så der findes ikke referater af julefesterne fra 1947-54. Det sidste refererede møde i protokol II er en studenterdiskussion om »Tidehverv« med *Ole Østergaard Gade* (1922-1986) og *Kresten Erik Andersen* som oplægsholdere den 14/10 1947.

tilgiv! saa maa vi ride min skindmagre Lotte;
man kan ej storme Himle paa en lavbenet Rotte,⁹⁷

Traditionen tro blev foredragene i foreningen omtalt. Der havde bl.a. været besøg fra USA af *Reinhold Niebuhr* (1892-1971), der var professor i praktisk teologi ved Union Theological Seminary i New York. Foredraget havde åbenbart givet de studerende det indtryk, at lærerne var blevet distanceret af denne kapacitet fra det store udland.

Da Niebuhr kom fra de fjerneste Egne,
da maatte de smaa Profeter skam blegne:
selv Sløks ihærdige Armgymnastik
var intet mod Niebuhrs Mesterteknik.
Og Prentes sprudlende fine Veltalenhed
var nærmest mod Niebuhrs kun Valenhed.
Ja, Muncks velærværdige Elegance
var Luft mod den niebuhr'ske Arrogance.
Saa sirlig var Niebuhr, saa fint vandkæmmet,
at Hammershaimb blev ved Synet beskæmmet.
I Hurtigtale han satte Rekord,
for Lindhardt var det en grumme Tort!
For Løgstrup er det endog uopnaaeligt
at tale som Niebuhr komplet uforstaaeligt!

Lærerne var begyndt at tage på studierejser igen, både Prenters og Løgstrups udenlandsrejser omtales. I øvrigt hed revyen dette år: »Fakultetet paa Rejse«. I Prenters sted havde Sløk overtaget hans undervisning, åbenbart ikke til udelt begejstring for »Prenterianerne«. »Man vidste slet ikke ud eller ind, / naar Sløk grov frem af det dybsindige Sind, / saa Tidehverv blev kras Ortodoxi, /

⁹⁷ Johannes Johansen, *Tre Semesterprologer og tre Viser fra Teologisk Forening 1947-49*. Hørning 1951, s. 1. Maskinskrevet udgave. Se også samme forfatters erindringsglimt, »Syv gyldne år af min tilværelse« i *Teologi i Århus 1942-1992*. Aarhus 1992, s. 192.

og Prenters Dogmatik uden Mening i!« Løgstrup havde rigtignok været på studieophold i Svejts - ifølge revyen blev det til, at han havde været i Caux nær Montreux og Genfersøen, det sted hvor »Moralsk Oprustning« havde sit hovedkvarter.

1947 var året, hvor den første disputats blev forsvaret på fakultetet. »Nys blev vor ædle Kierkegaard-Vogter / med Ære i Teologien Doktor. / Af denne Handling gik megen Gny«, hvilket også satte sig spor i revyen.

Den traditionelle »Kaffebordssang« manglede heller ikke og den var også forfattet af Johannes Johansen eller som han underskrev sig: »h.a. vicarius«. Sangen gik på melodien »I en kælder sort som kul« og handlede om enkelte af de studerende. F.eks. *Jørgen Michaelsen* (f. 1925) som selv senere leverede ypperlige tekster til revyen.

Tit en glad harmonika
tolker Elskovsvalsens,
disse Toner kommer fra
Digteren Mickaelsen,
som paa ikkun Dage ti
blev forlovet med en Pi',
lær af ham Studenter
og Professor Prenter!

Endnu en gang hentydes der til, at Prenter var ungkarl.

I slutningen af 20'erne dannedes Theologisk Oratorium i København af nogle teologistuderende, som samledes om at synge »'tidebønner', Davids-salmerne, på gregorianske melodier«. ⁹⁸ Oratorianerne fik dette vers med på vejen:

Svigt den lune Springmadras,
Morgenmessen kalder!
Hør, en enkelt øllet Bas
ind i Koret falder.

⁹⁸ Se Regin Prenter, op. cit. s. 32ff. Han føjer til: »To træk hørte sammen: Den bibelske fællesbøn og broderskabet«, s. 33.

Røgelse i skønne Kar,
hvide Klæder paa de har,
hver Mand faar en Glorie
i vort Oratorie!

Endnu et par stykker bliver omtalt og Johannes Johansen giver atter en gang udtryk for, hvorledes han tynges af at skulle bære arven efter Per Aagaard. Sangen slutter:

Nu er dette skarpe Ris
vel tilstræk'ligt svunget.
Gid til Fakultetets Pris
der maa blive sjunget,
lissaa længe en Student
har en Glød i Hjertet tændt
for Teologien
og sin Kraft vil vi'en!

Derefter fulgte julerevyen.⁹⁹

Revyen bestod af en indledning, 6 billeder og en afslutningssang. Indledningen kaldtes »Mumlekorssangen« og plagierede »Guldhornene«. Digtet ledtes af »en høj tydelig Stemme, mens tre« mumlede teksten med. Lyset var slukket i salen. I mørket svævede »en lysende Bajer rundt fra Side til Side«, dens skær falder på den eksamenslæsende Per Aagaard. I det hele taget gentager »Mumlekorssangen« frustrationen over, at Aagaard ikke er der.

Vi higer og søger
i gamle Bøger;
men det spejdende Øje
maa lade sig nøje
i al sin Kummer
med Aagaardske Krummer
fra det festlige Bord

⁹⁹ JM nr. 1167.2.

som den store Digter,
der i Aar helt os svigter,
dækked ifjord.

De beder om at Aagaards »ædle og sindrige« ånd vil lede dem, når de
forsøger sig,

saa af Musernes Kampe
kan dukke et Digt,
der mod Stjerner har Sigt.

Lad klinge i Muld
at Aagaard er fuld
af Evne og Aand
med rystende Haand
vor tunge Plov
over sorten Dække
for at søge Rov.
Lad rave i Blinde
vi smaa og forsagte,
som søger et Minde
fra Ølaldrens Tid,
da Aagaard udstrakte
sin Haand og fuldbragte
sit Værk ved det mægtige Skaberbliv.

Den søgende og lysende ølflaske og omtalen af »Ølaldrens Tid«
hentyder til, at Per Aagaard tit underskrev sine viser: »T.Ø.«
hvilket er udlagt: Theologisk Ølklub (og ikke tyndt øl, som onde
tunger vil vide!)

»Den søgende Bajer er paa sin Søgen i Mørket naaet til højre
Scenehjørne, hvor nu Aagaard ses med Bøger, Glas og Vandkaraffel
ivrigt læsende«.

I Hjertet det stikker,
hvad her vi maa skue,

at Aagaard nu drikker
det klareste Vand;
thi Examinen truer,
og derfor han kuer
sit Ølbegærs Brand;

Man vil ikke friste ham, men vil lade ham være og må så selv tage
fat.

Vi vil ej foragte
den Arv, han os bragte,
vi smaa og forsagte
maa træde i Mesterens Sted.

Mumlekoret hører op og en ny stemme forkynder:

De sig møde, de sig møde,
de forklarede høje
teologiske Fædre ...

og der blændes op for det første billede: »FAKULTETSMØDE - December
1947«. Det var nu blevet tradition at begynde revyen sådan.

I sin egenskab af dekan fremlægger Lindhardt to emner til
drøftelse: dels at »de tidehvervske Dogmer« - på et forslag af
Kristen Erik Andersen - kanoniseres af fakultetet; dels hvorvidt man
»som tidligere foreslaaet skal afslaa at antage den af Pastor
Johannes Friit-Løb indleverede Disputats«. Sløk hed Friis til
mellemlavn deraf navnet Friit-Løb. Hammershaimb, hvis navn for-
drejes til »Graversheik«, får ordet, men taler udelukkende om sine
udgravninger i Ras Schamra. Han forlader scenen sammen med Kristen
Erik Andersen, og de to tager ned for at grave videre.

Løgstrup eller »Tidestrup«, som han kaldes, får lov at »foretage
en Diskretion«, som det hedder, men kommer med en lang vævende
udredning om Sløk og hans ret til at skrive religionsfilosofiske
værker, som ender med, at han tror, det er nødvendigt, at han selv
»tager en Tur ud i Verden for at klare mig mine Tanker - saadan set

altsaa ... jeg vil rejse mig og rejse min Vej. ... Ja, det var det, jeg ville sige, men De har nok allerede forstaaet mig, jeg vil rejse til Koks, Ko eller hvad det, hvad det nu hedder, men det ved De nok selv, ik' osse«. Løgstrup havde som nævnt været i Caux. Koret synger ham ud: »Til Koks, til Koks, Koks, Koks, Koks, / han rejser flux, flux, flux, / den djærve Tidehvervs-Dux, Dux, Dux«, og »Skribenter« alias Prenter får ordet.

Han mener, at sagen er klar bortset fra, at han nødvendigvis må have »Tid til at undersøge hele Forholdet endnu engang«, og konkluderer, at det er klogest, at han tager »en Tur hinsidan« og »bejler til Lundarnes tankevækkende Teologi«. Formanden tager pludselig ordet og takker på foreningens og egne vegne dekanen for det indblik, han har givet »i Forholdene, som de er i Dag. Det var virkelig interessant. Tak«. Alle rejser sig og henvendt til de stående, siger Munck: »Tak. Mødet er hæ... Ja, Hr. Dekan, De undskylder, men det forekommer mig, at Mødet efterhaanden har hævet sig selv«. Munck skal til et vigtigt møde, men beder inden dekanen sørge for, »at Undervisningen gaar sin nødtørftige Gang«, og foreslår at pastor Friit-Løb bliver sat til at undervise. Munck går og dekanen slutter af. Der er kun en student tilbage, som sendes til Friit-Løb med anmodning om at »indfinde sig her, naar hans Kone er færdig med at vinde Strikkegarn. Den Mand har jo begge Hænder fulde«. Udover at være hjælpepræst underviste Sløk på Marselisborg Seminarium og var lærervikar ved siden af sit arbejde på universitetet.

2. billede introduceres som en forestilling med Sløk i hovedrollen. »En komplet udaset lille herre viser sig paa Scenen. Han bærer Stabler af Bøger, der tynger ham. Hue paa, Stok, Cigar, Brilller«.

Sin »Enetale« begynder Friit-Løb med nogle erkendelsesteoretiske overvejelser, hvori der indgår bananer, som endnu var svære at få fat på i 1947. Han nævner også stud. theol. *Leif Christian Kaldau* (1924-78), som havde i sinde at »indlevere sin Disputats, inden han overtog Embedet som Biskop i Aarhus«. Det er selvfølgelig pjat. »Hvad imidlertid angaar Existensen af denne Disputats, saa forholder det sig med Kaldau som med Bananerne«. Man har svært ved at se den konkretisere sig. Det erindrer ham om hans egen disputats, som endnu

ikke er færdig.

Med min Disputats forholder det sig ligesaadan, bare omvendt altsaa! Og det synes jeg, naar jeg selv skal sige det - og det er jeg nødt til - for der er ikke andre end Kaldau, der kan og han vil ikke. Jeg synes altsaa, det er en vældig Præstation af mig at jeg snart er færdig.

Nu ved jeg, De alle har misforstaaet mig. Det er absolut ikke Disputatsen, jeg omtaler, nej det fine ved det er skam det, at jeg for Tiden er et helt Fakultet, hvilket er en Totalbestemmelse.

»Karlene« er nemlig ude at rejse, de er »rent eksistentielt« væk, så det er Friit-Løb, der står for undervisningen. Det er hårdt og det synger han en sang om, hvor han nævner de forskellige fag, han underviser i. Sangen går på melodien »Sov mit barn«. De sidste to vers lyder:

Hid og did jeg springer,
Existensen tvinger
mig at møde her og nu
med Fortvivlelse og Gru,
Existensen tvinger.

Min Skæbne jeg begræder,
og Taarer Øjet væder,
thi jeg mangler sidste Sats
paa min Dokterdisputats,
Existensen sveder.

Det 3. billede viser Tidestrup/Løgstrup i Caux, hvor han spillende på en harpe synger videre på Sløks sang.

Harpens Sølvtoner
fra Oxfords Regioner
mildner et forhærdet Sind,
som af Tidehverv blev blind,
Harpens Sølvtoner.

Løgstrups image som missionsmand fra året før hænger ved. Det er i øvrigt karakteristisk for revyen, at på dette plan har mytedannelsen været både stor og hurtig. Hvis et karaktertræk et år er blevet vildt overdrevet eller endda, hvis en karakteristik har været direkte forkert, så har 'traditionen' ikke været ked af at bekræfte den og føre den videre - og 'bevise' den.

Tidestrup begynder modstræbende at sprætte *N.H. Søes* (1895-1978) etik op,¹⁰⁰ da stifteren af oxfordbevægelsen *Frank Buchmann* (1878-1961) kommer ind på scenen: »Aa, Goddag, jeg kan se det, ih, hvor jeg kan se det, det er jo det store, forvandlede og glade, det etiske Menneske Tidestrup fra Danmark«. Som oxformand vil Buchmann have Tidestrup til at åbne sig.

T.: Hvad skal vi aabne os for?

B.: For hinanden. Vi skal samdele (han tager ham om Nakken og tvinger ham ned i Kontemplationsstilling. De lytter en Stund). Lyt nu af alle kræfter.

T.: Forsaavidtsom det overhovedet ku' lade sig gøre, kunde jeg maaske faa et Stykke med gammel Ost, ikke osse?

B.: Ak, De jordiske Menneske. Lyt dog, ellers gør De mig konfus, og saa kommer jeg saa let til at synde. Lyt nu. (De lytter igen).

T.: Saftsusemig, nu kan jeg høre noget!

B.: Hvad kan De, hvad hører De?

T.: Det er Livsloven, min Livslov, der siger mig, at dette her er Humbug.

Mens Buchmann fortsætter sit omvendelsesforsøg kommer statsminister *Knud Kristensen* (1880-1962) ind på scenen. Knud Kristensens ministerium gik af i november 1947, selv havde han faktisk med oxfordbevægelsen at gøre. Han præsenterer sig: »Goddaw, A er Knud Kristensen fra Danmark, er det her kaskisens Kvax«. Knud Kristensen blev ofte karikeret på sin jyske dialekt. Buchmann håber, at også han vil »oprustes«.

K.: Nej, dertil har [jeg] min Forsvarsminister.

¹⁰⁰ *Kristelig Etik* København 1942 var kommet i andet oplag i 1946.

- T.: Kristen Knuds... Krusten ... Kristensen, De misforstaar mig Hr. Buchmann, det er aandeligt, han mener.
- B.: Ja, akkurat, aandeligt, har De noget at spørge om, saa sig frem, min Sjæl kan svare paa meget.
- K.: Sir I, mi Sjæl ka itt godt faa mi' Samwittihir te aa blænd Wand i Mjelk.
- T.: De har nok ikke - kan jeg forstaa - forstaaet Livsloven, ikke osse vel. De skal blot aabne [Dem], saa kan De høre alt, hvad De har Lyst til. Det er ligesaa-godt som en ny Radio. Jeg har lige prøvet at lære det.
- K.: Ka A saa osse komm a mæ Hans Hedtoft¹⁰¹ paa en pæn Maar'.
- T.: Ork ja, og saa sparer De Licensen!
- B.: Ja, De skal aabne Dem.
- K.: Er'et Mælkespanden De miner?
- T.: Det er Dem selv, Hr. Oxford mener, nej, jeg mener ...
- K.: Hva mæ sjel angor, saa staar A paa Selvbestemmelsesrettens Grund. A er af den Opfattelse, at Mjelken ska fortyndes, men A ønsker it' aa driw nogen Voldspolitik i dette vigtige Spørgsmaal.
- T.: Saa benyt Livsloven!
- K.: Lov æ Lov, og Lov skal holdes, A kender kun Grundloven, men den her Livslov sæjer den, te der maa blændes Wand i Mjelk?
- T.: Det er et Inperte... Interpella... ja, jeg mener: Fortolkningsspørgsmaal, forsaavidt som Loven er skabt i sin Skabthed for Livet i Ordningerne, for den aktuelle Situation.
- B.: Nej, nej, De maa ikke lytte til ham, De skal fortrøstningsfuldt komme til os. Saa vil De lære at tilgive Dem selv alle de urene Tanker, som De har tænkt om Bertel Dahlgaard¹⁰² og Hans Hedtoft.
- K.: A synes, det her er nærmest Cauxmisk. Paa Jysk vil' vi kal' et pjattet, saa A sæjer Farvel og saa vil A gaa hjem og faa mæ et Mistillidsvotum af Hedtoft. Saa ka' I sjel si', om det staar i jeres Livslov, eller hva for en Lov I nu synes om.

¹⁰¹ *Hans Hedtoft* (1903-1955) var socialdemokrat og efterfulgte Knud Kristensen som statsminister i november 1947.

¹⁰² *Bertel Dahlgaard* (1887-1972) var radikal og var sammen med bl.a. Hedtoft med til at vælte regeringen Knud Kristensen.

Buchmann bilder sig ind, at han har lært Tidestrup »at iagttage den store lyttende Stilhed«, som han bør gøre brug af, når han f.eks. skal skrive sin næste bog.

I det 4. billede forlader vi ånderne »fra Caux og tager et Enkeltrum med Spiritus-Monopol paa Hotel 'PRENTERIANA' i Lund«. En journalist kommer ind på hotellet for at få et interview med professor Skribenter. Han spørger hos portieren som svarer:

Nu skal jeg se efter, et Øjeblik (slaar op i en stor Bog og læser). Lad os se om han har Tid: Kl. 8,15: Forelæsning ved Lunds Universitet, Kl. 12: Foredrag ved Præstemødet i Vesteraas, Kl. 16: Gæsteforelæsning i Aabo, Kl. 22: Sang med Friis-Kvartetten i Hobro. Nej, Professoren er fuldt optaget i Dag.

Også dagen efter, hvor han bl.a. skulle gæsteforelæse i Lausanne og opponere ved disputatsforsvaret i Aarhus, var det ikke muligt at aftale et møde. Men så kommer Skribenter ind, og »Journalist Björkquist fra Göteborg Handels- og Sjøfartstidn.« får sit interview. Men inden det rigtig kommer igang ringer telefonen og Skribenter tror, at det er fra »Tao Fong Shan«, dvs. Christian Institute ved Hongkong. »Halling, Hallong, Gaddang, Godding, det er Regin Prentingeling, hvordan har Dimmerlim det?« Det viser sig at være Dr. *Karl Ludvig Reichelt* (1877-1952), der var missionær på Tao Fong Shan og nordmand, så Skribenter behøver ikke tale kinesisk. Reichelt vil gerne have tilsendt »en ny Sending« af Prenters disputats.¹⁰³ Prenter svarer: »Jamen jeg har vist ogsaa endnu et Par Tusind Exemplarer liggende ... Ja, ja, det er 17de Oplag. Samleren siger, at jeg er ved at overgaa Morten Koch i Oplagstal«. Han ler højt og ubehersket, og efter at have lagt røret på, forklarer han journalisten at Reichelt havde fortalt, at han havde haft svært ved at få forrige sending gennem tolden, fordi tolderen havde troet, at det var ildvand til de indfødte.

Björkquist spørger, hvem der har overtaget hans timer i Aarhus, og Skribenter svarer: »Det har en vis Pastor Friit-Løb, hvis Navn De sikkert endnu ikke kender. Men om kort Tid vil hans Navn være paa

¹⁰³ *Spiritus Creator. Studier i Luthers Theologi* København 1946², Samlerens Forlag.

alle teologiske Læber. Han er en haabefuld og dygtig ung Mand med usædvanlig smukke - æh plastiske Armbevægelser, men desværre har han en væsentlig Mangel«. Sløk mangler nemlig frodighed. »Han savner ganske Blik for præsentia realis, reel nærværo, som det hedder paa interskandinavisk«. ¹⁰⁴ Telefonen ringer igen. Det viser sig at være »den økumeniske Patriark i Konstantinopel«. Skribenter præsenterer sig: »agata hemera, kyrie patriarke, hos estin reginos prenterios, professoros oikumenikos arhusios«. Patriarken spørger, stadigvæk på græsk, om Skribenter vil komme og holde foredrag om Luther, Grundtvig og »anti-mytologismaa«, hvortil han svarer: »Nai, nai, nai, eleusomai, patriarke, aspoze patriarkinden kai hæ mikra patriarkis-sima, eirenæ soi, eirenæ soi, adelfos ebtæa pneumatî«. [Ja, ja, ja, jeg kommer, patriark, hils patriarkfruen og de små småpatriarker, fred være med dig, fred være med dig, broder i ånden].

Nu spørger Bjökquist til det økumeniske arbejde i Aarhus, og Skribenter svarer, at det

nyder ret gode Kaar, takket være de Impulser, der er udgaaet fra Teologisk Oratorium. Her har en vis Per Aagaard, ikke at forvexle med Ølgaard - samlet en Kreds af Studenter - ikke at forvexle med Studenterkredsen, der nu efterhaanden nærmest henhører under Begrebet: Afsporet Ungdom. ... [Studerterne i Theologisk Oratorium] fordriver Tiden mellem at synge Messer og samle Alverdens Kirker under Mottoet: Prenterianere i alle Lande forener eder. ¹⁰⁵

På spørgsmålet: »Hvorledes ser De paa kvindelige Præster« svarer Skribenter, at han i almindelighed ikke giver sig af med at se på kvinder, så spørgsmålet forekommer ham besynderligt. Kvinder hører »til de meget faa Kategorier, som min Tid ikke tillader mig at beskæftige mig med. Ou est la femme, som Abaillard siger«.

Der føres endnu en telefonsamtale, som slutter scenen med Prenter, det er *Asbjørn Fog* (1902-71) der ringer fra Afrika, og

¹⁰⁴ Ånden og Kristi reale nærvær behandles i anden del af Prenters disputats, s. 217ff.

¹⁰⁵ Der tænkes på *Hans Balthasar Lind Øllgaard* (1888-1979), der var biskop på Fyn og som i 1948 ordinerede de første kvindelige præster.

spørger, hvordan det går på universitetet. Fog var blevet kandidat i 1945 og tog derefter til Nigeria, hvor han tidligere havde virket som missionær.

S.: Jo, det gaar endnu, men vi er snart ved at blive ædt op.

F.: Ædt op? Jeg troede kun, at det var os hernede, der aad hinanden.

S.: Nej, Teol. Forenings Bestyrelse har besluttet at æde os, hvis vi ikke kommer til dens Skovture. Enten skal vi komme og æde hinanden eller ogsaa skal vi blive borte og blive ædt af hinanden.

F.: Det lyder kultiveret. Vi har en Negerhøvding hernede, som lige har ædt alle sine Benzinmærker, fordi de var faldet ud af Kurs paa den hvide Børs.

Der var stadigvæk rationering på visse produkter i 1947. Fog foreslår at Skribenters problem løses ved at de synger en ny sang han har lært, som synges med hænderne. »Tror De det hjælper«, spørger Skribenter, og Fog svarer: »Ih, ja, De kan komme i Extase og danse med paa Omkvædet«. »Man hører Tam-Tam-sangen, der stiger fra Mumlen til Raaben og ned igen, efterhaanden synger Skribenter med, altimens han gør underlige Fagter og Tegn og giver sig til at danse rundt«. Tam-Tam-Sangen går på »Mester Jakob« og lyder:

Mbulla-rumba,
mbulla, amba,
tjim, bock, tam,
bock, tjim, tam
tam mbulla rumba,
tjim mbulla amba,
tjim bock tam
bock, tjim, tam.

Det 5. Billede er med Kristen Erik Andersen og professor Graversheik. De sidder i en udgravning i Ras Schamra. Graversheik finder en papyrus, som han læser op af: »De sled i hinanden som kameler, Mot den stærke - Baal den stærke, de bed hinanden som drager, de sloges med hinanden som galopperende heste, Mot den hurtige, Baal den hurtige«. Kristen Erik Andersen mener teksten skal tolkes typo-

logisk, og at den viser, at Tidehverv har ret i at tilintetgøre aktivismen. Han læser videre: »Da hun havde lagt ham der, bragte hun ham op paa Safons klipper. Vokalerne er noget utydelige og deres orden er jo vilkaarlig. Jeg vil vove at mene, at det her ikke drejer sig om stednavnet Safon, men om en ganske almindelig sofa, som vi kender fra vore Dage. Hun lagde ham paa sofaen. De andre ting er sikkert uden betydning«. Graversheik læser: »'Jeg alene er den, som er konge over guder for at måske guder og mennesker«, hvilket Kristen Erik Andersen udlægger som beviset på, »at Tidehverv er den eneste sande tro«. Graversheik tvivler, men Kristen Erik Andersen svarer: »Kan De da ikke se, ... at teksten er skrevet ved nytårstid. Saa nært Tidehverv kan dog intet andet være. 'Jeg' behøver jo ikke netop være mig eller prof. Løgstrup«. Graversheik ser i sin kalender og husker, at han skal til fakultetsmøde. De går syngende ud. (Mel. »Vi gaar över dagsstänkte berg«):

Saa gladelig hand udi hand
de gaa igen til gamle Danmarks land
Ras Schamra var beviset,
at Prenter har förliset,
mens Løgstrups mening den er evig sand.

Det 6. og sidste billede indledes med at en mand kommer ind på scenen, mens han læser højt af en artikel i *Land og Folk*. »Stor ballade paa Aarhus Universitet«. Balladen skyldes, at alle lærerne er på rejse og har overladt undervisningen til en ung præst. »Denne mand skal nu forsvare en doktorafhandling og opponenterne har næsten ikke haft tid til at sætte sig ind i hans værk, fordi de har fartet rundt til ingen nytte«. ¹⁰⁶

Tidestrup er førsteopponent og anker over, at der er for stor afhængighed mellem disputatsen og »Søren Tankegaards Kirkegang«. Han er tilsyneladende nervøs, måske fordi det var første gang en

¹⁰⁶ Prenter fortæller, at Løgstrup og han mødtes i Schweiz da de antog Sløks disputats. »K.E. Løgstrup, som jeg kendte ham«, *Dansk Kirkeliv 1982-1983*, Aarhus 1982, s. 102f. Forsvaret fandt sted den 11/12 1947.

disputats blev forsvaret ved fakultetet. Han ville gerne at Friit-Løb var kommet nærmere ind på »Jakob Luther« og »Morten Knudsen«, men takker dog for den store glæde, det har været, »at skære Deres Forsyningstanke op. Den lover godt for en virkelig dialektisk tidehvervsk udvikling«.

Skribenter kommer i sidste øjeblik og får ordet, og takker præses for præstationen. »Ganskevist er det en anden religion end den jeg tilhører, som De gør Dem til talsmand for«, men han har håb om, at det efterhånden vil gå op for ham, at det er Skribenter, »der har ret«. Men han skal ikke være ked af det, for bogen »røber umiskendelige omend endnu forkvaklede anlæg for dogmatisk tænkning«. Skribenter skynder sig ud. Han skal nå et møde i London før fakutetsmødet.

Selveste Sartre opponerer og spørger: »Hvorfor vil De unge og sandsynlivis fortabte menneske smerte og pine Deres medmennesker med noget saa absurd som en doktordisputats. Ved De ikke, at der ikke gives virkelig existens. De burde i stedet have begaaet mord«. Da Sløk bliver ved at gentage sig selv, prøver Sartre at slå ham ihjel, men Munck lægger sig imellem og viser ham ud. Sartre vil have sine mord og tager nogle med sig ud, hvorpå 6 skud høres.

Sløk siger: »Hvis onkel Søren havde været her, saa var det ikke gaaet saadan«. Kierkegaard kommer ind og hører den sidste replik:

Jo, du kan tro, det var. Du vil nok gerne forsvare min visdom, men du kan ikke for den er dialektisk uigennemtrængelig.

Sløk. Jeg bilder mig ind, at jeg har forstaaet noget af det alligevel.

Kirkeg. Du er en god dreng. Du har taget mig alvorligt. Det er pænt af dig, men som du burde vide, for du har selv engang sagt det til Løgstrup, saa skal jeg ikke tages alvorligt alle steder.

Sløk. Skal, skal du ikke? Jamen nu er jeg jo blevet doktor, fordi jeg tog dig alvorligt.

Kirkeg. Egentlig er det ogsaa kun noget, jeg siger for at drille.

Kierkegaard gør trods alt Sløk til sin arvtager. Han knæler på en »ren avis«. Først får han en hat, så han kan »blive lige saa høj i hatten«, som Kierkegaard var det, og ikke mere skal ligne en forkor-

tet skorstensfejer. Der hentydes til Sløk daglige hovedbeklædning: baskerhuen. Derefter tildeles der ham et uvidenskabeligt eftersmæk og han slås med paraplyen »til ridder af den gyldne existens«. Og under den opslåede paraply går de ud.

Revyen sluttede med en »afslutningssang«, som resumerede handlingen.

1948

I 1947 var der indskrevet 86 studerende på Det teologiske Fakultet. Fra julefesten i 1948, som blev fejret den 17. december, er der bevaret en deltagerliste, som tæller 116 eller muligvis 119, en morsom sjæl har nemlig skrevet: »2 Missionsmænd og deres Broder«. Ifølge en omtale i avisen var der »op imod 150 Mennesker til festen«.¹⁰⁷ Under alle omstændigheder må man sige, at tilslutningen var rigtig god.

Man samledes i store auditorium og efter velkomsten og afsyngelse af »Hjerte, løft din glædes vinger« fik Munck ordet som årets causør. Han talte »elegant om sine Studierejser«, som han havde foretaget om sommeren.¹⁰⁸

Ca. 3 kvarter efter, og efter at have sunget »Et barn er født i Betlehem«, fik Johannes Johansen ordet og læste semesterprologen, som startede med at takke Munck for at han havde »villet lesa / et Afsnit af 'Johannes' underbare resa'«. Noget tyder på, at han i sommerens løb havde været i Sverige.

Før gennemgangen af årets foredragsholdere undskyldte Johansen endnu en gang sine manglende poetiske evner.

Saa lad os da sadle vor haltende Ganger
og ride igennem det hensvundne Aar ...
og skulde jeg under det ilsomme Ridt
en Smule kikse, saa bør De dog vide,
Talenternes Gaver fordeles nu skidt,

¹⁰⁷ »Julefesten i Røverkulen« i *Aarhus Amtstidende* nr. 298 den 20/12 1948 s. 7.

¹⁰⁸ Se omtalen af julefesten i *Aarhus Amtstidende* nr. 297 den 19/12 1948 s. 2.

thi faa har for meget, og jeg har for lidt.

Teologisk Forening havde bl.a. haft besøg af biskop *Axel Malmstrøm* (1888-1951) fra Viborg, den svenske gammeltestamentler *H.S. Nyberg* (1889-1974), professor *Ragnar Bring* (1895-1988) fra Lund og Munck havde selv holdt foredrag.

Vor primus motor kunde sig glæde
over at se saa mange til Stede,
stævnet hid for at faa forklaring
paa Johannes' sidste Aabenbaring
om Paulos' Forhold til sine Fæller,
hvorom den Lærde os saa fortæller,
at af Apostle der findes skam mange,
men af Paulos'er er der kun een!
Man slutter heraf ved Analogi,
Hvordan det er i dansk Teologi:
af Professorer der findes en Skok,
men kun een Johannes i denne Flok;
det, som for en Paulos var Apostolatet,
er for en Johannes Professoratet:
Hvem er som han elegant og ærværdig
med Tjavsen i Panden og Ho'det paa Skraa?
Ej heller det lader sig let forstaa,
at han dog kan være saa grusomt ihærdig
med at gøre Apostlens Gerninger færdig!

Der sigtes til Muncks paulusstudier og hans kommentar til *Apostlenes Gerninger*, som først udkom i 1967.¹⁰⁹ Man må konkludere: »Det johannæiske Professorat / er af en ganske særlig Karat!«

Allerede på dette tidspunkt var deltagerantallet ved møderne ikke så stort, som bestyrelsen kunne ønske sig.

¹⁰⁹ Johannes Munck, *Paulus und die Heilsgeschichte*, Aarhus 1954 og *The Acts of the Apostles*, New York 1967.

Naar ud over denne Forsamling man skuer,
og ser de mange Frøkner og Fruer,
som vor Forening i Aften mon gæste,
saa ser man tydeligt: Vi elsker vor Næste!
Men mere det vilde Bestyrelsen glæde,
om halvt saa mange blot kom til Stede
til Hverdag, at ogsaa man finder Anle'ning
til at kaste lidt Kærlighed paa vor Forening.

Prologen slutter med 10 strofer om fakultetet på Grundtvigs
»Påskeblomst, hvad vil du her«.

Sig mig, lille Fakultet,
er du rent og skær af Lave?
Ingen Syner har du set,
hvem est du velkommen Gave?
Hvem mon tænker du har Lyst
dig at trykke til sit Bryst
for at lade sig paavirke
af Hr. Lindhardts falske Kirke.

Det er stadig Bartholdy der spørger. Ingen af de herværende pro-
fessorer eller lærere finder nåde for hans øjne, og da slet ikke
Lindhardt.

Lindhardt, Lindhardt, sværmer du?
Vil du i din Kirk'istorie
vove at berøve nu
Skovgaard-Petersen hans Glorie?¹¹⁰
Jyllandsposten har vel Plads
til din Pen saa skarp og hvas.
Men af -Tholdy Danmarks vækkes,
og din Pen med Spe skal brækkes!

¹¹⁰ Carl Axel Skovgaard-Petersen (1866-1955) var domprovst og opbyggelig forfatter
og med i oxfordbevægelsen. Ligesom Bartholdy var han genstand for Lindhardts polemik.

Men fakultetet tog til genmæle:

Lad kun Vinterstorm og Regn
ifra Haslev mod os bruse,
thi vi stander som et Tegn
paa de klippefaste Huse!
Nægte man os med Foragt
Del i Helligdommens Pragt,
vi vil mod de Fjender fule
værne om vor Røverkule!¹¹¹

Det har ellers været en af de uskrevne love, at man ikke bruger salmemelodier i revyen. Om denne regel går tilbage til tiden efter 1948, skal jeg ikke kunne sige. Under alle omstændigheder har vi her et tidligt forsøg på en slags salmedigtning fra Johannes Johansens hånd.

Efter prologen samledes man om det traditionelle kaffebord i vandrehallen,¹¹² og da kaffen var drukket en lille time efter, gik man hen i store auditorium, hvor årets revy med titlen: *Onde Drømme - i Røverkulen* blev opført. Julekomedien, som den kaldes, nærmest et absurd teaterstykke, var skrevet af *Johannes Flensmark* (1922-1993) og *Jørgen Michaelsen*. Handlingen udspilles på fakultetet, og personerne er foruden de fem professorer, '1 djævel, 1 Bartholdy og 2 missionsfolk'. Muligvis er det sidstnævnte, der hentydes til i deltagerlisten. *Svend Axel Axelsen* (f. 1925) spillede Bartholdy, *Jørgen Estrup Jensen* (f. 1927) spillede Prenter, *Helge*

¹¹¹ Blev i let, sproglig redigeret form brugt ved semesterstartfesten i 1982 i forbindelse med Johannes Johansens festtale.

¹¹² Der er bevaret en sang fra »Teologisk Forenings Julefest 1948«, der hedder »vår hilset kammerater, til denne julefest« uden melodi- og forfatterangivelse. Sangen er på tre vers og da andet vers omtaler »Riisgaard« (*Børge Immanuel Riisgaard* (1925-1996)) og »Gadegaard« (*Niels Hemming Gadegaard* (1923-1996)) og da de begge studerede i København kunne noget tyde på, at sangen stammer fra julefesten i København.

Lundin (f. 1926) var Løgstrup, *Kaj Baagø* (1926-87) var Lindhardt og djævelen blev spillet af islændingen *Thorir Thordarson* (1924-95), endelig stod også Muncks søn *Erling Munck* (1938-91) på rollelisten.

Djævelen dukker bogstaveligt talt op i røverkulen for at inspicere sin filial. Munck og Løgstrup kommer ind, småsludrende om Bartholdy. De hilser på djævelen, som takker for den beundringsværdige indsats de gør »for vor fælles sag heroppe«, og lover dem sin »fulde og ubeskaarne støtte« i undervisningen fremover. Djævelen har taget en af Muncks cigarer og spørger, om de ikke vil sidde og holde ham lidt med selskab. Han spørger til prøveoversættelsen af det Ny Testamente, som kom før den nye oversættelse blev autoriseret i 1948, og som Munck, Hammershaimb og Prenter lavede en lang rettelsesliste til, som stort set blev ignoreret af Bibelselskabets medarbejdere.¹¹³

Djævlen Nu gør De vel alt, hvad De kan for at sabotere prøveoversættelsen?
Munck Ja, jeg gør mit bedste, men - Forstaar De - mine motiver er vist ikke de samme, som Deres - jeg mener, det er ud fra hensynet til biblens text, at jeg ...
Djævlen Jeg forstaar Dem udmærket! Lad os for guds skyld ikke faa en oversættelse, som almindelige mennesker kan forstaa, det tager de kun skade af. Vi skulde jo nødigt formindske den store kø ved min hovedindgang.
Munck Undskyld herr ... djævel, De misforstaar mig ganske tydeligt. Naar jeg sætter mig mod prøveoversættelsen, saa er det fordi ...

Lindhardt kommer ind, hvilket får djævelen til at springe op og hilse hjerteligt på »filialbestyreren«. Djævelen har tydeligvis glædet sig til at trykke Lindhardt i hånden, han mener nemlig, at de to har »samme psyke«. Ingen af professorerne vil dog gøre fælles sag med djævelen, og Munck bortviser ham fra fakultetet. Så nemt går det imidlertid ikke. Djævelen hævder, at de alle har spillet amatør-djævle og ikke kan løbe fra det, og siger: »Konsekvensen heraf er denne: Jeg overtager med øjeblikkelig virkning dekanposten«. Han går, og Prenter kommer ind. Han vil ikke tro, at djævelen er på

¹¹³ Jakob Balling, op.cit. s. 368 og 388.

fakultetet, men Hammershaimb fortæller ham, at han vil være dekan. Prenter siger, »Jamen, det skulle jeg jo være næste gang. Det troede ...«.

Lindh. Tro eller ikke tro, han siger, at han har fælles psyke med mig.
Prenter Tænk, siger *han* ogsaa det?
Lindh. Tænk, at De kan sige det?
Prenter Det vil altsaa sige, at vi maa lave vor dogmatik helt om.
Lindh. Ja, nu faar vi minsandten tidehverv for alle pengene.
Løgst. Hvad vil Bartholdy sige til dette?
Munck Vi maa forhindre den herre i at sige noget. Det er absolut nødvendigt, at vi nu staar sammen om at faa djævelen smidt ud af fakultetet.
Lindh. Den formastelige lille folkekirkepræst. Det er ham, vi kan takke for det hele.
Prenter Jeg finder det ganske ubegribeligt. - Sært ogsaa, at jeg netop skulle være hjemme lige nu.

Det ender med at Hammershaimb forsøger at løse problemet med at få djævelen smidt ud ved at ringe efter Bartholdy.

Lindh. Det kunne blive interessant at se ham smide den djævel ud.
Prenter Det vil han sikkert gerne. Her faar han jo mulighed for et martyrium langt større og ædlere end de 521 præsters tilsammen.¹¹⁴

Men Bartholdy vil ikke komme. Da han får at vide, at der er »saa mange møgkiosker lige i nærheden«, indvilger han dog og kommer lidt efter med 10 missionsfolk (de bliver dog uden for scenen). Han hilser på alle og spørger Lindhardt, hvornår han blev omvendt. Spørgsmålet falder ikke i god jord. Det viser sig, at Bartholdy har salighedsattester med, som han selv har underskrevet, og hvor der er en rubrik, hvori man skal notere datoen for sin omvendelse. Djævelen

¹¹⁴ Der tænkes på de præster, der havde skrevet under på en protest mod kvindelige lige præster, og som havde truet med at sige deres stillinger op. Det var der nu ikke nogen af dem, der gjorde. Det drejede sig om 514 præster. Se P.G. Lindhardt, *Den Danske Kirkes Historie* »Tiden 1901-1965« bd. VIII, København 1966, s. 272-279.

kommer og opdager først efter lidt tid, hvem det er, der er kommet: »Ih, herr Bartholdy, er det Dem. Undskyld, jeg saa virkelig ikke (vil række ham haanden)«. Bartholdy svarer: »Rør mig ikke«, og slår en kridtcirkel rundt om sig selv. Der får han lov til at blive for fremtiden. Professorerne skal med djævelen tilbage for at lære noget mere. Men Prenter kommer i tanker om, at han skal til Geneve for at gæsteforelæse, og djævelen deler ham så i ånd og krop, og sender sin medarbejder Malurt til Geneve i Prenters krop.¹¹⁵ Både Løgstrup og Munck undrer sig, men djævelen siger, at det må de vænne sig til. »Om kort tid vil De se, at det er muligt at arbejde paa den maade«, men det tror Løgstrup ikke. Og djævelen svarer: »De vil vænne Dem til, at min krop befinder sig hjemme i helvede, men min aand, den vil fremdeles virke her«.

Bartholdy vil gerne ud af sin cirkel, men det kan kun ske, hvis han betaler prisen. Fra en anden kilde findes en sang af Jørgen Michalesen kaldet: »Bartholdy i Djævelens Kridtkreds«. Hvis den har været sunget, er det formodentlig sket her i komedien. Sangen kan synges på »Jens Vejmand«, men der er ingen melodiangivelse.¹¹⁶

Ak, hvem der sad i Haslev¹¹⁷
og drev Mission i Fred,
nu har de sikkert Møde,
jeg kommer ikke med.
Og Folk skal gå forgæves
den lange trange Vej,
og finde Mødesalen,

¹¹⁵ I 1945 var C.S. Lewis, *The Screwtape Letters* (1942) udkommet i dansk oversættelse (*Fra Helvedes Blækhushus*). Over djævelen Screwtape skriver til sin nevø kaldet Wormwood (Malurt), hvilket sandsynligvis har inspireret forfatterne til *Onde Drømme - i Røverkulen*.

¹¹⁶ I hæftet *Ting og Sager fra fem Aar* findes s. 15 denne »SANG fra Theologisk Forenings Julekomedie fra Røverkulen 1948, v. Flensmark og mig« [Jørgen Michaelsen].

¹¹⁷ Bartholdy var sognepræst i Haslev og Freerslev pastorat mellem Næstved og Køge.

men ikke finde mig.

Ak, saa blir ingen omvendt
med Gys og Gaasehud,
med deres gamle Adam
skal de igen gaa ud
i Nattens Buldermørke
fortabte, sorte Faar,
mens vore egne frelste
snehvide hjemad gaar.

Her staar jeg i min Kridtkreds,
jeg intet andet kan,
det hele er saa omvendt,
jeg fandt min Overmand.
Ja, man er faktisk blevet
ret isoleret her
i denne Djævlecirkel
den brænder mine Tær!

Bartholdy får lov til at komme ud af kridtcirklen mod at love aldrig at ville stille op til et bispevalg. Han svarer: »Ja, lad gaa. (Han gaar ud). Ha, det gælder ikke, jeg holdt benene over kors. (Djævelen rækker efter ham - han undviger og løber ud)«, og kommer tilbage med to karle, for at smide djævelen tilbage til det helvede han kom fra. Løgstrup får en idé, og »skubber Bartholdy bagefter«. Munck kommenterer det: »Det tilgiver Indre Mission Dig aldrig«. Djævelen er imidlertid ikke sådan at slippe af med, han dukker op igen og siger til Løgstrup: »Det var meget ubetænksom gjort af Dem. Han har gjort mig brødløs«. »Hvad mener De med det?« spørger Løgstrup. Det viser sig, at Bartholdy har taget magten i helvede og bedt djævelen begynde for sig selv et andet sted. Djævelen mener, at professorerne skal være glade for, at det gik som det gjorde, og slutter med at sige: »Befat jer ej med djævleri, / og luk ej munden hastigt op, / thi saadant aandløst kævleri / kan koste jer den bare krop«.

I »Udkast til Program for Julefesten 1948« har Munck udfør kl.

23.00 skrevet: »Juleevangelium og Julesalme 'Kimer I Kokker', Nr. 123«, men han har senere streget »Juleevangelium« ud og har sikkert undladt at læse det. Man kan gætte på, at han havde lagt mærke til, at Lindhardt og Sløk var gået før oplæsningen - året før.¹¹⁸ Ved 23-tiden sluttede festen med, at man sang »Kimer I Kokker«.

1949

Julefesten blev fejret lørdag den 17. december og havde mere end hundrede deltagere. Da formanden havde budt velkommen, sang man »Det kimer nu«, og gik over til causeriet.

Efter at Sløk var blevet dr. theol. i 1947, opsigde han sine forskellige ansættelser og rejste året efter til udlandet. Da han kom hjem igen, var der blevet oprettet et lektorat til han på fakultetet. Deri blev han ansat i 1949. Det var derfor oplagt, at han skulle holde causeriet dette år.¹¹⁹ Ifølge avisens referat var det »et særdeles aandfuldt og vittigt Causeri«, hvori rejsen til Paris, Basel og Rom var emnet.

Dr. Sløk karakteriserede Paris og Rom som typiske Verdensbyer, hvilket vil sige, at de danner en i sig selv afsluttet Kulturverden mens Basel er at betragte som en Provisby, hvor pietistisk Unatur og bedsteborgerlig Orden skabte en konventionel, aandløs Atmosfære.¹²⁰

Så blev »Hjerte, løft din glædes vinger« sunget, og Johannes Johansen læste semesterprologen.

En del af årets foredrag fik omtale, men knap så udførligt, hvad

¹¹⁸ Johannes Sløk, »Min første periode ved det teologiske fakultet, 1944-67«, jubilæumsbogen s. 160f.: »Munck ... afsluttede ... konsekvent festen ved at læse juleevangeliet, på græsk! Det irriterede mange, og til sidst aftalte Lindhardt og jeg, at vi gik lige inden den oplæsning begyndte«.

¹¹⁹ Se Johannes Sløk, *Mig og Godot*, s. 119ff.

¹²⁰ »Juleevangeliet læst paa Græsk«, *Aarhus Amtstidende* Nr. 295, den 19/12 1949 s. 2.

forårssemesteret angik, for da havde Johansen studeret derhjemme. I forbindelse med et af foredragene havde Prenter under diskussionen fået et af sine berømte raserianfald, fordi stud. theol. Axelsen havde brugt den tyske filosofiprofessor *Eberhard Grisebach* (1880-1945) mod ham, og ikke mindst fordi Løgstrup havde sagt, at han *havde på fornemmelsen*, at Axelsen havde ret. Prenter, »den vævre, iltre, bolde. / Han raste lynildssvangert med Vrede og med Væmmelse / mod denne magre løgstrupske Fornemmelse«. Referatet slutter:

Men - PRENTER høre maa, ham selv til stor Bedrøv'lse,
hvad Folk beretter, der gaar til hans Øv'lse,
han brugte selv tre Gange næste Dag Bestemmelsen:
Jeg har det paa Fornemmelsen!!!

Lidt senere omtales Prenter endnu en gang, fordi et foredrag af Noack om de johannæiske Jesus-ord havde savnet: »den prenterske og sløkske Dynamik«:

Som dengang PRENTER - ja, undskyld, jeg nævner denne Herre tit,
det skyldes, at han meget virksom er, omtrent som Dynamit,
- som dengang Prenter os indprentede, at al god Teologi
er ej abstrakt og ej for Dagligdagsproblemer kemisk fri,
selv Kunsten maa den følge og være fluks paa Pletten,
den gode Teolog forsømmer ej Balletten!

Foreningen kunne i 1949 fejre sit 10-års jubilæum, og der var grund til at takke Munck, som i øvrigt gik af som formand og overlod hvervet til Løgstrup.

Foreningen blev styret uindskrænket munck-arkisk (!),
Bestyrelsen inddelt - som det sig hør og bør - hierarkisk!
Ja, saadan er ti Aar nu gaaet, siden Foreningen blev startet,
og de er faktisk gaaet straalende, storartet.
Fremspiret er med Møde efter Møde
en teologisk Mark i Frugtbarhed og Grøde.

Johansen sætter flere steder et (!) ud for de brandere der ligeledes er flere af.¹²¹ Prologen fortsætter i billedet med den frugtbare mark og en del planter og vækster bestemmes nærmere.

Din Ager, Fader MUNCK,
er fuld af skarpe Tidsler,
en Hær saa stiv og strunk,
hvor Øgleynglen hvisler.
Den LØGSTRUP vist udsaaet har
til Hjerternes Fordærv,
en meget giftig Frugt den bar
af Torn og Tidselhverv.

Selvom Munck har udstrøet sit »Ords det rene Frø«, er der kommet en hel del mælkebøtter. »Thi Fjenden, der er saare snu, / ind over Hegnet hvister / En Sværm af Frø, der uden Blu / fremspirer flux som Pietister«. Men »En sød og bly Kærminde« findes der. Hvem det er? Ja, hverken Prenter eller Hammershaimb. »Hvem da Kærminden sein müssen? / Hvem andre end den tyste Thyssen«.¹²²

Prenter kaldes for en bjørneklo,

Sløk er en Orkide
saa sjælden fin at se.
Med filosofisk Ynde
fra høj og himmelsk Hynde
han henter sine Tanker ned
og veed vidunderligt Besked
om al franskosisk Værdighed.
Thi Orkideens fine Flor
i lun og kælen Drivhusjord

¹²¹ F.eks. nævnes »Herrens egen HJORT (!), / der talte om, hvad de i Naur si'r (!)«. *Oscar Rasmus Thomsen Hjort* (1903-?) var sognepræst i Naur-Sir og havde også holdt foredrag i foreningen.

¹²² *Anders Pontoppidan Thyssen* (1921-2004) var i 1948 blevet undervisningsassistent.

med megen Anstand gror.¹²³

Lindhardt er en mistelten. »Mens Bjørnekloen yppig, ren, / alt blomstred det den orked, / mens Menigheden snorked, / skød frem en Mistelten!«

De, som vor Ager vare
og venter ingen Fare,
at sove kun bestiller
ved Hjælp af Satans Piller,
og før de ud har blundet,
har Jyllands Loke fundet
en skarp og giftig Gren
af Poul Georg Mistelten!

Munck takkes til slut for indsatsen, for den »Myndighed og Elegance«, hvormed han har skabt gode vilkår for foreningens trivsel.

Saa ønsker vi til allersidst, i Tiderne, der kommer,
at LØGSTRUP blive maa en blid og naadig Dommer,
en Vingaardsmand, der taaler alle Planter,
hvis Frø herind vil flyve fra alle Verdens Kanter.
Maa Marken blomstre her i Frugtbarhed og Grøde
med faa, men gode Fester, med Møde efter Møde.

Som vanligt gik man nu hen i vandrehallen for at drikke kaffe. Årets kaffebordssang, »En liden Vise at sjunge til Kandidaternes ære«, var også forfattet af Johannes Johansen, som allerede nu var begyndt at skrive under pseudonymet »Emeritus«.

Visen er altså en kandidatvise og omtaler ti af dem, som tog eksamen i december 1949, bl.a. *Johannes Kibeck Jepsen* (f. 1924),

¹²³ Semesterprologen findes i to versioner, en der forekommer at være den originale (JM 1168.2) og udgaven fra det lille hæfte fra 1951. Der er adskillige sproglige korrektioner, sådan som man kender det fra Johannes Johansens salmer. Verset om Sløk findes ikke i den originale udgave.

Kristen Erik Andersen, *Kaj Kristen Nørkjær* (1916-99) og *Bent Hein* (f. 1924).

Hein er stille og forsagt,
men vellærd i Grunden;
naar at tale er hans Agt,
mimrer han med Munden.
I Foreningen han har
Monachos ageret,
Stola og Kasket han bar,
strunk han sig gerered.

Bent Hein spillede Munck i 1946, og som man ser på fotografiet fra revyen, lignede han ret godt.¹²⁴

De sidste to der nævnes er Asger Højlund og Jørgen Kristensen.

Af Rosiner er der to
udi Pølseenden:
Højlund, der er prenter-tro,
Jørgen, Løgstrup-Vennen.
Højlund vil til Engeland
mere Visdom lære;
Jørgen K. er Slesvig-Mand,
dér vil Præst han være.¹²⁵

Programmet bød også på »Duet« ved »Chr. og N.E. Sørensen«.¹²⁶ Det har muligvis være »Gluntarne«. Endnu en duet mellem »Hans Jensen og

¹²⁴ Se *Hvad si'r de i Aarhus hos teologerne*, s. 16.

¹²⁵ Jørgen Kristensen var dansk præst i Aventoft fra 1950-1991.

¹²⁶ *Christian Alstrup Sørensen* (1926-2005) var sidst præst i Søndre Sogn i Viborg og *Niels Erik Sørensen* (f. 1923), var præst i Balling-Volling-Krejbjerg og provst for Salling Provsti. Selvom programmets formulering tyder på et slægtskab mellem de to sangere, var det ikke tilfældet.

Grønbæk« var noteret i programmet, men er overstreget.¹²⁷

I modsætning til revyen fra 1948, der var et helt teaterstykke, så er det overvejende Jørgen Michaelsens og Niels Erik Sørensens sange og recitativer, der er bevaret fra 1949. Det bekræftes af avisomtalen. Johannes Flensmark havde instrueret.¹²⁸

En del sange har aktuelle emner, men flere er almene teologviser, skrevet i den for Jørgen Michaelsen kendte naive stil. »Fakultetets Have« er et recitativ og tager tråden fra semesterprologen op.

¹²⁷ Hans Alfred Jensen (f. 1918) var sidst præst i Hillerød og Frederiksborg Slots Sogn. Tog omkring 1960 navneforandring til Jensmark.

¹²⁸ Revyen »var helt igennem versificeret og musikalsk, nærmest operetteagtig, og Forfatteren var stud. Theol. Jørgen Michaelsen, der havde stor Fortjeneste af sin Frembringelse«. *Aarhus Amtstidende* ibid. Der findes to håndskrevne hæfter, det ene: *Sange til Teologisk Forenings Julerevy 1949*: »Teologens Liv i Tekst og Sang«, og det andet allerede omtalte hæfte: *Ting og Sager fra fem Aar*, som har et afsnit, »Julerevy til Teologisk Forening 1949« s. 35-70. Disse to hæfter rummer henholdsvis 13 og 15 numre, en del af disse er identiske men ikke alle, således at der alt i alt er 15 sange, 3 prosanummre, hvoraf de 2 er recitativer. Om alle 18 numre har været opført i selve revyen, er nok tvivlsomt. Rækkefølgen er ikke den samme i de to hæfter, og da det første hæfte p.gr. af rettelser i nogen grad synes at være kladde til det andet med de fleste numre, vil det være rækkefølgen i dette jeg holder mig til.

I Fakultetets Have
vel hundred Planter gror,
mod Syd er Jorden fedest
og magrest imod Nord.
Mod Syd, i Solens Straaler
staar alt i yppig Vaar,
mod Nord en lille Skare
opdyrker Kierkegaard.

Midt i den grønne Plæne
vor kære Prenter gror;
han planter sine Rødder
dybt i den fede Jord.
En Skare bly Violer
om Prenters Stamme staar,
de vokser smukt mod Himlen,
som de utvivlsomt naar.

Men nede bag i Haven
et værre Vildnis gror,
dær vokser Løgstrups Stamme
i gold og mager Jord.
Den kroger sig mod Himlen,
og rundt om Løgstrup staar
de Fandens Mælkebøtter,
fra ham de Næring faar.

En vise hedder »Teologens Ankomst« og handler om den fromme dreng fra Herning, der kommer til storbyen for at læse. I samme naive stil er også »Den uerfarne rus«.

Det staar en Bænk i Haven,
dær sidder Munck og ser
paa, hvad der rundt omkring ham
blandt Trær og Blomster sker.
Som Fader for dem alle
han passer vores Have,
han stor respekt indgyder,
thi vældig er hans Mave.

Det sker, at Havens Planter
de ypper vældig Strid
- de fede mod de magre -
og den er ikke blid.
Da skyder Lyn og Gnister
fra Havens Tordentræ;
skrækslagene alle søger
forgæves efter Læ.

Ja, Teologisk Have
den er et Paradis
med Aber og med Slanger,
Malurt og Ærenpris.
Nu vil vi aabne Porten
og vise Haven frem,
saa skal I se, hvad sælsomt
man finder i vort Hjem.

Der er i Grunden mange Ting,
jeg ikke helt forstaar,
naar saadan jeg til daglig
her ved Fakultetet gaar.
For jeg skal nemlig sige jer,
at jeg er bare Rus,
og alt det hele lærer man
jo ikke paa en Studs

Her er ved Auditoriet
en Tavle, hvor der staar,
at Klokken det og det
en Forelæsning foregaar;
men naar at jeg saa kommer
og vil ind at høre paa,
er Timen blevet flyttet
og saa maa jeg hjemad gaa.

Da russen endelig finder ud af, hvor undervisningen foregår, så er emnet lavet om, og efter kort tid skal professoren på fem kongresser og må udsætte sin undervisning.

Men naar han vender hjem
saa er det med Semestret slut,
og han faar Lov at gemme paa
sit gamle, vaade Krudt.
To Maaneder ialt han som
Professor gjorde Gavn;
i Resten vi alene var
og grød af Sorg og Savn.

Det første Aar saa undrer man
sig over mange Ting;
saa glider man ret hurtigt
ind i Trædemøllens Ring.
Saa lærer man, at der er Revner
i den pæne Puds;
det anede man intet om,
dengang man kun var Rus.

Sløk havde, som nævnt, været på dannelsesrejse og var kommet hjem til et lektorat. Det affødte to viser i revyen. Den første hedder »Sløks Romrejse«, den anden hedder »En sørens Lektor«. Melodien til den første er »Svarte Rudolf« eller »Klokkersang«.

Nu vil jeg spendere en Vise,
en Vise, jeg kan om en Mand,
der længtes mod Verden derude
og drog fra sit Fædreland.
Han rejste til Frankernes Rige,
til Staden, som hedder Paris,
dær gik han og filosofered'
og blev saa umaadelig viis.

Og da han omsider var klog nok,
- det var han selvfølgelig snart -
saa drog han til Svejtsernes Bjerger,
i Basel besøgte han Barth.
De Teologi diskuteret',
og Barth han blev hurtigt lagt ned,
og Sløk stod alene paa Bjerget
som Alpernes stolteste Ged.

Han stod paa den højeste Tinde
med Hornene rettet mod Rom,
han vimsed' betænksomt med Halen,
han stod lidt og tænkte sig om.
Saa sprængte han ned over Alpen,
som Hannibal gjorde engang,
og gennem den saftige Podal
paa klingende Klove han sprang.

Han naaede snart Vatikanet,
hos Paven han kom i Audiens,
den hellige Fader han lærte
om Tænken og om Eksistens;
han ynded' sig snart ind hos Paven,
han skænked' ham sin Disputa's,
og Paven han takked' for Gaven
og skænked til Gengæld et Glas.

Sangen var ledsaget af små musikalske indslag mellem versene.
Således mellem første og andet vers: »I det glade Paris«, mellem
andet og tredje: »Alperosen«, mellem fjerde og femte: »Nu skal den
lille halvan förgå« og mellem femte og sjette: »Ave Maria«.

Visen om Sløk som lektor går på melodien: »Adam was the first man
- «.

En Sørens Lektor har vi faa't,
og Søren er et Fag;
om det bekommer Søren godt,
er saa en anden Sag.
Naa, han er sikkert ligeglad,
han putter sine Tæ'r
og tænker ikke over, hvad
vi laver med ham her.

Ja, Paven for Sløk blev begejstret,
han gjorde ham til Kardinal;
han prøved' den hellige Hue
og Nøglen til Himlens Portal;
han kiggede ind til Skt. Peder
bag Himmelens skinnede Port,
og det kan vist gerne man sige,
at det har de færreste gjort.

Skt. Peder blev vred, da han saa ham
med Hue og Nøgle og Stav,
han sagde: »Hvad er det for Kunster,
vil du se, at du stikker av!«
Og Sløk han stak hjemad til Danmark,
i Radioavisen han kom;
for det er de færreste af os,
der naar at bli' Pave i Rom.

Man specialiserer sig,
man ta'r en enkelt Mand
og vandrer saa hans Tankers Vej
saa langt som man nu kan.
Kortlægges skal hans Tanker klart
og sættes i System,
saa alt er ganske aabenbart
og to og tre er fem.

En Lektor udi Luther faar
vi ganske sikkert snart,
hvem blir Docent i Grisebach,
hvem faar Patent paa Barth?
Skal Thomas disekeres af
en sølle Assistent?
Det synes jeg dog ikke, at
man være kan bekendt.

Et Lektorat vi have maa
i Løgstrup og i Sløk,
for der er dem, der holder på,
de taler Volapøk.
Da skal det aabenbares, hvad
de mener knapt og klart;
det kunde for os andre
faktisk være rigtig rart.

Den naive stil, som også denne vise har, tillader helt naturligt, at forfatteren anvender omvendt ordstilling, men visen rummer i øvrigt meget fine pointer: at det kunne være et problem at docere Kierkegaard, og den ironiserer over de lektorater, der engang skal komme i Løgstrups og Sløks forfatterskaber. Det er tæt på, at Jørgen Michaelsen her er profetisk.

Johannes Johansen havde nævnt professor *Gustav Wingren* (1910-2000) fra Lund i prologen, for han havde været foredragholder i foreningen, »... stilig sort og svensk i Tøjet, / fik hele Biblen sammenføjet«. Det bliver til to sange i revyen. En på melodien »Vila vid denne källa« og en duet mellem Prenter og Wingren på melodier fra *Den glade enke*.

Wingren havde talt »klart til Folket / om Konceptionen«, og Løgstrup havde takket, men derefter dissekeret 'konceptionen' til Prenters stor ærgrelse. Han havde derefter givet Løgstrup »det glatte Lag! / Prenter var li'saa oplagt / som han var opbragt«. Wingren holdt sig uden for og Løgstrup havde til sidst givet op. I duetten fejrer Prenter og Wingren den sidste aften før Wingren rejser tilbage til Lund.

Prenter: Wingren, o Wingren, bliv hos mig en Stund,
 skænk mig et Kys af din blodrøde Mund,
 lad mig ej ene, bliv hos mig en Stund,
 rejs ikke hjem til Lund.

Wingren: Kjære Regine, jeg maa jo afsted,
 bare jeg dog kunde tage dig med;
 Hjertet vil bløde, ja, længes vil jeg,

aldrig jeg glemmer dig.

Prenter vil ikke vide af Løgstrups »radmagre Teologi«, han holder på Wingrens, for som han siger: »den er ganske den samme som min«. Duetten fortsætter:

Wingren: Gine, o jeg elsker dig,
og jeg veed, du elsker mig,
Livet det er skønt - alting lyser grønt,
Du og jeg i Evighed skal synge:

Prenter: Gustav, o jeg elsker dig,
og jeg veed, du elsker mig,
Livet det er skønt - alting lyser grønt,
vi gaar ud paa Livets Vej.

Wingren: Nu vi i Byen gaar,
og sikket Slag vi slaar;
vi nyde vil i Gammen
den sidste Aften sammen,
før jeg til Sver'ge ta'r
fra den jeg kjærest har,
nu vil vi danse sammen
paa Livets Funkisbar.

Som »den glade Enke« trøster Prenter sig - over »Savnet af en Ven« - med at livet trods alt er dejligt. Ifølge deltagerlisten var Prenter med ved julefesten. Man må håbe, at han har moret sig!

Nogle af de andre viser har en mere almen karakter og som ikke direkte er udsprunget af en aktuel begivenhed. Én beskriver de forskellige »Teologtyper«, den fromme, den slemme, den høflige, den stille, den ivrige og den dovne. »Ja, hver af os er Teolog« og forskellighederne til trods »er vi i Familje, / vi har den samme Vilje: vi haaber, at om føje Aar / vi faar en dejlig Præstegaard«. Til denne kategori hører også en »Theologsang«, som egentlig er »skrevet Julen 1948«. »Den Gamle synger: Ak, theologisk Student jeg gaar / og er og gaaet har og været«, har netop overlevet p.gr. af den almene karakter og dens kvaliteter i øvrigt.

Et recitativ kaldet: »Hr. Professor« må også siges at høre til i denne gruppe:

Hr. Professor, maa jeg lige bé om Ordet,
jeg vil gerne sige et Par Ting til Dem,
jeg vil gerne lægge Kortene paa Bordet
og ha' Lov at være ganske ligefrem.

Hr. Professor, tillader De, jeg taler
og siger til Dem li' hvad jeg har Lyst
og træder paa de inderste Pedaler,
som at jeg skjuler dybest i mit Bryst

Hr. Professor, De skal ikke bli'e bange,
jeg vil aldrig i Verden gøre Dem Fortræd,
jeg er ingen arrig Vædder, der vil stange,
jeg vil bare tale med Dem lidt i Fred.

Hr. Professor, De og jeg skal tale sammen,
og ham, at der har Ordet, det er mig,
og De skal bare sige Ja og Amen,
saa gaar det hele uden stor Staahej.

Hr. Professor, jeg haaber, De forstaar mig,
jeg er en sembel, uerfarn Student,
til Deres Forelæsning daglig gaar jeg,
og jeg er altid glad, naar den er endt.

Hr. Professor, De taler helt gevaldi',
man kan ikke gøre andet end at gi' Dem Ret;
det er netop det, jeg si'r - det gør jeg alti':
den Professor han sku' ha' en fin Buket.

Hr. Professor, De ved, hvad man skal vi'e,
De véd saa meget, at det er en Gru,
De er saa klog, som at man vist kan bli'e,
og De kan nemt bli' klogere endnu.

Hr. Professor, Dem maa man respektere,
og tage Hatten af for Dem man maa,

og bøje Hovedet i Frygt og Ære
maa de, som uden Hat er van at gaa.

Hr. Professor, De er en ædel Herre,
og jeg er kuns en tarvelig Student,
jeg er slet ikke klog og viis, desværre,
saa De kan ikke være mig bekendt.

Hr. Professor, De lever i det høje,
De lever i en Verden over min;
kig né engang med Deres smukke Øje,
saa jeg i Deres Glans kan bli'e fin.

Hr. Professor, jeg kan i Grunden li' Dem,
jeg tror, De har et Hjerte gemt et Sted,
det sidder jo og banker indeni Dem,
men man kan bare ikke høre ded'.

Hr. Professor, lad os to være Venner,
ja, la' os bare vær' naturli' lidt;
nu rækker vi hinanden vore Hænder
og prøver paa en Stund at holde Trit.

Hr. Professor, vi to ska' ha' en Bajer,
hvad ønsker De, en Tuborg eller Hof?
Det her er ikke noget, at vi plejer,
vi terper mest det tørre, faste Stof.

Hr. Professor, ska' vi drikke li' a' Flasken,
eller ønsker De at drikke af et Glas?
Nu planter vi den li'e midt i Masken,
saa blir vi begge to saa godt tilpas.

Hr. Professor, her staar jeg nu og snakker,
undskyld mig, hvis De syn's, jeg trænger paa
og træder i de bonede Gemakker,
hvor faktisk kun De selv har Lov at gaa.

Hr. Professor, nu bukker jeg og takker
for denne lille Sludder, som jeg fik,

og hermed mine Ting jeg sammen pakker
og undertegner mig som ham, der gik.

Den triste desillusionerede tone som dette recitativ har, og som findes i så mange revyer, dukker ind imellem også op i teologrevyen. Et par andre eksempler på det er kandidatens »Afskedssang« og endnu et recitativ af »Den gamle Præst«, som sidder i sin præstegård og tænker tilbage på studietiden i Aarhus. Recitativet, der var forfattet af Niels Erik Sørensen, var det sidste nummer i revyen 1949.¹²⁹

Slutningssangen, som gik på melodien »De er vore røde Dreng«, havde to vers. Den tog spørgsmålet fra recitativet op og formulerede i en vis forstand hele revyens pointe. »Dette Spørgsmål om at være, / det skal følge os paa Vej«, for den lærdom man får af at studere er ikke nok, »vi skal ikke bare lære, / Livet iler bort imens; / nej, i alting skal vi være, / i Livet vinde Eksistens«.

Til allersidst læste Munck som tidligere år juleevangeliet på græsk omgivet af de tre første og de tre sidste vers af »Lovet være du Jesus Krist«. Måske var der alligevel en eller anden, der havde savnet det.

I løbet af de første ti år havde den teologiske julerevy fundet en form, der var skabt en tradition og sat en standard for kvaliteten af både prosa og poesi. Det kom tydeligvis til at påvirke de følgende årtier. Revyerne var allerede fra de første år kærligt kritiske overfor lærerne, sådan som en revy skal være det. Det siger sig selv, at der er meget stor forskel på den underholdning, der var ved julemødet i 1939 og den som teologrevyen leverer i 2011. Men selvom traditioner med tiden omformes, er der en vis grad af genkendelighed mellem julefesten den gang og revyen i dag.

¹²⁹ *Niels Erik Sørensen* (1923-2008) sognepræst i Balling, Volling og Krejberg, provst for Salling Provsti. I sin helhed er recitativet gengivet i *Hvad si'r de i Aarhus hos teologerne s. 146f.*